ΠΑΝΔΩΡΑ.

1 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ, 1854. ΤΟΜΟΣ Ε'. ΦΥΛΛ. 111.

ΙΣΤΟΡΙΑ

τοῦ τελευταίου ἵππου τοῦ αὐτοκράτορος

Ναπολέοντος.

(Συνέχεια καὶ τέλος. Ἴδε φυλλάδ. 109 καὶ 110.)

—o—

Ζ'.

Περὶ τὰς ἀρχὰς Αὐγούστου τοῦ 1830 ἔτους, ὁ Κάρολος Γ', ἡττηθεὶς ἀπὸ τὴν ἐπανάστασιν τῶν Παρισίων, καὶ παύσας τοῦ νὰ εἶναι βασιλεὺς, διευθύνετο πρὸς τὴν γῆν τῆς ἐξορίας· ἔφευγε δὲ τὴν Γαλλίαν ἐκείνην τὴν ὁποίαν δὲν ἐδυνήθη νὰ ἐνικήσῃ οὐδ' ἔμελλε νὰ ἴδῃ πλέον. Περιστοιχιζόμενος ἀπὸ τὴν οἰκογένειάν του, καὶ συνοδευόμενος ἀπὸ χιλίους διακοσίους ἕως χιλίους πεντακοσίους ἀνθρώπους, διέβαινε διὰ μέσου λαῶν τῶν ὁποίων ἡ σιωπὴ ἐχρησίμευεν εἰς αὐτὸν ὡς τελευταῖον ἀλλὰ φρικτὸν μάθημα. Μόλις ἡ σιγὴ αὕτη διεκόπτετο ἐκ διαλειμμάτων, ἀπὸ μεμονωμένην τινὰ φωνὴν συμπαθείας ἀνισχύρου καὶ πίστεως ἀνωφελοῦς. Γηραιοί τινες εὐπατρίδαι ἔτρεχον πρὸς τὴν φεύγουσαν βασιλείαν, διὰ ν' ἀποχαιρετίσωσι τὴν μοναρχίαν.

Ἀλλ' ὅ,τι πρὸ πάντων ἔδιδεν εἰς τὴν ἀναχώρησιν τῆς οἰκογενείας τοῦ Καρόλου χαρακτῆρα πένθιμον, ἦτο ἡ σύγχυσις καὶ ὁ θόρυβος. Μέγας ἀριθμὸς ἵππων παντοειδῶν, ὀχήματα τῆς αὐλῆς καὶ τῶν εὐγενῶν ἐκείνων ὅσοι ἔμειναν πιστοὶ εἰς Κάρολον τὸν Γ', ὑπάλληλοι πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοί, τῶν ὁποίων τὰ ἔπιπλα ἐφέροντο ἀπὸ μακρὰν σειρὰν ἁμαξῶν, καὶ θλῖψις βαθεῖα ἐζωγραφημένη εἰς ὅλων τὰ πρόσωπα, τοιοῦτο ἦτο τὸ ἀξιοδάκρυτον θέαμα τὸ ὁποῖον παρίστανεν ἡ βασιλικὴ ἐκείνη συνοδία.

Κατέλυσαν δὲ εἰς Φαλαίσαν διὰ νὰ ἀναπαυθῶσιν ὀλίγον, καὶ ἐκεῖ ἀπεφασίσθη νὰ πωληθῶσιν οἱ ἄγραστοι ἵπποι οἵτινες ἦσαν πολυάριθμοι. Τὴν ἡμέραν τῆς πωλήσεως οἱ περίεργοι καὶ οἱ ἀγοραστάι, σ ρέψαντες πανταχόθεν τῆς Νορμανδίας, ἡτοιμάζοντο νὰ συναγωνισθῶσιν ὑπὲρ τῆς ἀποκτήσεως τῶν λειψάνων τῆς βασιλικῆς μεγαλοπρεπείας.

Αἱ περιστάσεις δὲν ἦσαν εὐσεβεῖς διὰ τὴν πώλη-

σιν ταύτην· καὶ ὅμως ἔπρεπε νὰ ἐκποιηθῶσιν, ἐπειδὴ ὁ καιρὸς ἐβίαζε, καὶ οἱ ἐπίτροποι τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως ἐσπούδαζον νὰ ἀποπερατώσωσι τὸ ἔργον των, καὶ νὰ ἀφαιρέσωσιν ἀπὸ τὸν γέροντα μονάρχην πᾶσαν πρόφασιν βραδύτητος.

Καὶ πρῶτον μὲν ἐπωλήθησαν οἱ ζευγίται ἵπποι, ἔπειτα δὲ οἱ ἀνκβάται· φαίνεται δὲ ὅτι οἱ ἀγορασταὶ εἶχον λάβει προηγουμένως πληροφορίας ἀπὸ τοὺς ἱπποκόμους περὶ τῶν ἰδιοτήτων τῶν ζώων τούτων, καὶ μάλιστα περὶ τοῦ χρέους δι' ὃ ἦτο προσδιωρισμένον ἕκαστον αὐτῶν. Ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους ἀνέβαινεν ὁ Κάρολος ἐζητοῦντο ἀπὸ πολλοὺς, καὶ δύο ἐξ αὐτῶν ἐπωλήθησαν ἀνὰ ἑπτακόσια φράγκα.

Ἐπὶ τέλους ἦλθεν ἡ ὥρα νὰ πωληθῇ καὶ ἵππος τὸν ὁποῖον καὶ εἰς δὲν εἶχε ζητήσει, διότι ἦτο ἡλικωμένος, ἂν καὶ ἔσωζεν εἰσέτι μέρος τοῦ ἀρχαίου κάλλους καὶ τῆς πρώτης μεγαλοπρεπείας του. Μάλιστα ὁ ἐπὶ τῆς δημοπρασίας οὔτε κἂν εἶπε τὸ ὄνομά του· ὥρισε μόνον τὴν πρώτην τιμὴν εἰς φράγκα πεντήκοντα. Καὶ ὅμως οὐδεμία φωνὴ ἀπεκρίθη εἰς τὴν τοῦ κήρυκος· ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐπανελήφθη, πάλιν ἡ αὐτὴ σιγὴ ἐπεκράτει. Ἡτοιμάζετο δὲ νὰ ἐλαττώσῃ κατὰ τὸ ἥμισυ τὴν τιμὴν ὅταν ἱπποκόμος τις, φέρων σημεῖα βασιλικά, ἀνέκραξεν·

— Ὦ! εἶναι ἡ Ἀκακία, ἡ ταλαίπωρος Ἀκακία! κανεὶς λοιπὸν δὲν τὴν θέλει.

Ὁ ἐπὶ τῆς δημοπρασίας, ἀκούσας τὴν ἐπιφώνησιν ταύτην, ἠρώτησε τί ἐσήμαινεν· ὁ δὲ ἱπποκόμος ἀπεκρίθη·

— Πῶς! κανεὶς δὲν θέλει νὰ δώσῃ πεντήκοντα φράγκα διὰ ν' ἀποκτήσῃ τὴν Ἀκακίαν, τὸ ἄλογον τὸ ὁποῖον ἀνέβαινεν εἰς Οὐατερλὼ ὁ Ναπολέων! Ἐγὼ ὅμως, ἂν καὶ εἶμαι πτωχὸς, προσφέρω ἑξήκοντα φράγκα!

— Ἑκατὸν πεντήκοντα! ἀνέκραξεν ἄλλη τις φωνή.

— Διακόσια! ἠκούσθη λέγουσα τρίτη.

— Τώρα ναί! εἶπεν ὁ ἱπποκόμος· τουλάχιστον δὲν θὰ εἴπῃ κανεὶς ὅτι τὸ τελευταῖον ἄλογον τοῦ Ναπολέοντος δὲν εὗρεν ἀγοραστάς!

Οἱ τελευταῖοι οὗτοι λόγοι συνετέλεσαν εἰς τὴν αὔξησιν τῆς τιμῆς· καὶ ἡ Ἀκακία κατεκυρώθη τέλος πάντων εἴς τινα ἰδιοκτήτην τῆς Φαλαίσης, τὸν Κ. Λεβ. . . . διὰ τριακόσια καὶ πεντήκοντα φράγκα.

Μόλις ὁ ἀγοραστὴς ἔλαβε τὴν Ἀκακίαν ἀπὸ τὸν χαλινὸν διὰ νὰ τὴν ὁδηγήσῃ εἰς τὴν οἰκίαν του, καὶ ὁ ἱπποκόμος πλησιάσας αὐτὸν,

— Εὐχαριστῶ, εἶπε, κύριε, ἐκάμετε καλὸν ἔργον.

— Ποῖον;

— Δὲν ἠγοράσατε αὐτὸ τὸ ἄλογον;

— Μάλιστα· ἀλλ' ἂν εἶναι καλὴ πρᾶξις, εἶναι ὅμως καὶ ἀκριβὴ· τριακόσια πεντήκοντα φράγκα!

— Μήπως μετενοήσατε;

— Διόλου.

— Συγχωρήσατέ με, Κ, νὰ σᾶς ἐρωτήσω· σκοπεύετε νὰ τὸ κρατήσετε τὸ ἄλογον ἢ νὰ τὸ πωλήσετε;

— Διὰ τί μὲ ἐρωτᾶς;

— Διότι ἤθελα νὰ μάθω ποίαν τύχην θὰ λάβῃ ἡ ἀγαπητή μας Ἀκακία.

— Λοιπὸν σὲ λέγω ὅτι θὰ τὸ κρατήσω· εἶσ' εὐχαριστημένος;

— Βεβαιότατα καὶ θὰ εὐχαριστηθοῦν καὶ πολλοὶ ἄλλοι διότι ὅλοι μας εἰς τὰ βασιλικὰ ἱπποστάσια ἀγαπῶμεν τὴν Ἀκακίαν· εἶναι παλαιὸς φίλος.

— Θὰ φροντίσω, ἔστω ἤτυχης, δι' αὐτὴν ὅσον ἐφροντίζετε καὶ ὑμεῖς· θ' ἀποθάνῃ εἰς τὴν οἰκίαν μου.

— Εἶσθε καλὸς ἄνθρωπος, Κύριε.

Ὁ ἱπποκόμος ἔκλαιε σχεδὸν, ἀφοῦ μάλιστα ὁ Κ. Λεβ. . . , τὸν ἐβεβαίωσε καὶ πάλιν ὅτι θὰ περιποιῆται τὴν Ἀκακίαν.

— Μὲ συγχωρεῖτε, Κ, νὰ σᾶς κάμω καὶ νέαν ἐρώτησιν;

— Λέγε, φίλε μου, τί ἐπιθυμεῖς;

— Τί σᾶς παρεκίνησε νὰ ἀγοράσετε τὴν Ἀκακίαν;

— Ὁ αὐτὸς λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ἔδωκες ἑξήκοντα φράγκα.

— Ἀ! εἶσθε κάλλιστος ἄνθρωπος!

— Δὲν ἠθέλησα ν' ἀφήσω ν' ἀγορασθῇ τὸ ἄλογον τοῦ παλαιοῦ στρατηγοῦ μου κανεὶς βυρσοδέψης, ἢ κανεὶς ἄλλος ἀγύρτης. Τίς ἠξεύρει μάλιστα καὶ ἂν κανεὶς Ἄγγλος δὲν θὰ τὸ περιέφερεν εἰς τοὺς δρόμους τοῦ Λονδίνου ὡς τρόπαιον, ὡς ἓν τῶν λαφύρων τοῦ Ναπολέοντος! Ἰδοὺ διὰ τί ἀγόρασα τὴν Ἀκακίαν. Εἰπέ με τώρα, φίλε μου, ἐπρογεύθης;

— Μὰ τὴν πίστιν μου, ὄχι, κύριέ μου.

— Ἔλα λοιπὸν μαζῇ μου νὰ προγευθῶμεν καὶ νὰ ὁμιλήσωμεν ἐν ἐκτάσει διὰ τὸ ἄλογόν μου· νὰ μὲ διηγηθῇς τὴν ἱστορίαν του διότι θὰ τὴν γνωρίζῃς.

— Μάλιστα, Κύριε· μὲ τὴν διηγήσιν πολλάκις παλαιός τις συνάδελφός μου ὁ ὁποῖος ἦτον μὲ τὸν αὐτοκράτορα εἰς Οὐατερλὼ, καὶ τώρα εἶναι ἡνίοχος παμφορείων.

Ὁ Κ. Λεβ. . . καὶ ὁ ἱπποκόμος εἰσῆλθον εἰς τὸ καλήτερον ξενοδοχεῖον τῆς Φαλαίσης, ὅπου ἐπρογεύθησαν, ἀφοῦ πρῶτον ὡδήγησαν τὴν Ἀκακίαν εἰς ἱπποστάσιον ἄφθονον ἔχον κριθήν.

Οἱ δύο ὀμοτράπεζοι ἡτοιμάζοντο νὰ σηκωθῶσιν ὅτε κύριός τις, ὑψηλὸς καὶ λαπτὸς, ὄψιν ἔχων ὠχρὰν, καὶ μαστίγιον κρατῶν εἰς τὴν χεῖρα, παρουσιάσθη ἔμπροσθέν των, καὶ ἀφοῦ ὡμίλησεν, ὁ Κ. Λεβ. . . ἴδεν ὅτι ἦτο Ἄγγλος.

— Κύριε, εἶπε πρὸς τὸν Κ. Λεβ. . . ὁ Ἄγγλος οὗτος ὅστις ὡμίλει κωμικώτατα τὴν γαλλικὴν, ἀγοράσατε τὴν Ἀκακίαν;

— Ναί, Κύριε, καὶ διὰ τί;

— Διότι καὶ ἐγὼ ἤθελα νὰ τὴν ἀγοράσω.

— Πιθανὸν, Κύριε· ἀλλὰ τώρα τί θέλετε;

— Ἔρχομαι, Κύριε, νὰ σᾶς προτείνω μίαν ὑπόθεσιν . . . μίαν μικρὰν ὑπόθεσιν, ἡ ὁποία εἶναι ἴσως καλὴ . . . μάλιστα πολλὰ καλὴ διὰ σᾶς. . .

— Καὶ διὰ σᾶς ἴσως.

— Ναί, ναί, Κύριε, καὶ διὰ τοὺς δύο.

— Λοιπὸν, περὶ τίνος πρόκειται;

Ὁ Κ. Λεβ. . . εἶχε μαντεύσει ἀπὸ τοὺς πρώτους λόγους τοῦ Ἄγγλου τὸν σκοπὸν τῆς ἐπισκέψεώς του.

— Κύριε, ἀπεκρίθη αὐτὸς μὲ ὕφος μειλίχιον, ἐπληρώσετε τριακόσια πεντήκοντα φράγκα διὰ τὸ παλαιοάλογον ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δὲν σᾶς εἶναι χρήσιμον . . . ἴσως ἐμετανοήσατε.

— Εἰπέτε, Κύριε, τί θέλετε, ἐπειδὴ βιάζομαι νὰ ἀναχωρήσω.

Ὁ Ἄγγλος ἔβαλε τὴν χεῖρα εἰς τὸ θυλάκιόν του, καὶ ἀνέσυρε μικρὸν χαρτοφυλάκιον· λαβὼν δὲ τραπεζογραμμάτιον 500 φράγκων, καὶ παρουσιάσας αὐτὸ πρὸς τὸν Κ. Λεβ. . .

— Δότε με, εἶπε, τὴν Ἀκακίαν, καὶ σᾶς δίδω τοῦτο.

Ὁ Κ. Λεβ. . . ἐγέλασε, καὶ ἰδὼν τὸ τραπεζογραμμάτιον τὸ ὁποῖον ἐπρόσφερε πρὸς αὐτὸν ὁ ἱπποκάπηλος τῆς Μεγάλης Βρετανίας,

— Κύριε, εἶπε, κρατήσατε τὸ τραπεζογραμμάτιόν σας, ἐγὼ δὲ κρατῶ τὸ ἄλογόν μου.

— Ὦ! ὦ! τὸ κρατεῖτε· τί θὰ τὸ κάνετε;

— Καὶ σεῖς τί θὰ τὸ κάμετε ἂν σᾶς τὸ παραχωρήσω;

Ὁ Ἄγγλος ἐταλαντεύθη ἀκούσας τὴν ἐρώτησιν αὐτὴν τὴν ὁποίαν δὲν ἐπερίμενεν· ἐπειδὴ δὲ ἐδίσταζε ν' ἀποκριθῇ,

— Τί θὰ τὸ κάμετε, Κύριε; ἐπανέλαβεν ὁ Κ. Λεβ. . .

— Ὦ! ὦ! θὰ τὸ φέρω εἰς τὴν Ἀγγλίαν.

— Καὶ μετὰ ταῦτα;

— Γόδδεμ! εἶσθε πολλὰ περίεργος, Κ. Γάλλε.

— Ὅσον καὶ σεῖς, Κ. Ἄγγλε.

— Ὦ! ὦ! νὰ σᾶς τὸ εἰπῶ. Ἰδεύρετε ὅτι εἰς τὴν Ἀγγλίαν θαυμάζουν πολὺ ἀλλὰ πολὺ τὸν αὐτοκράτορά σας Ναπολέοντα . . . ἂν καὶ μᾶς ἔκαμε πολλὰ κακὰ, οἱ ἄνθρωποι εἶναι περίεργοι νὰ ἰδοῦν ὅ,τι ἀνῆκεν εἰς τὸν μεγάλον ἐκεῖνον ἄνδρα.

— Λοιπὸν θὰ σύρῃς τὸ ἄλογόν μου ἀπὸ πόλιν εἰς πόλιν, ἀπὸ κώμην εἰς κώμην, ἀπὸ χωρίον εἰς χωρίον, καὶ λαμβάνων ἀπὸ ἓν ἢ δύο σελίνια θὰ δείχνῃς τὴν Ἀκακίαν.

Ὁ ἱπποκόμος ἔγεινε κατακόκκινος ἀπὸ τὸν θυμόν του· μόλις ἐδύνατο νὰ ἐξουσιάσῃ ἑαυτόν· ἀλλ' ὁ Κ. Λεβ. . . ἐπιτάξας εἰς αὐτὸν σιωπὴν εἶπε·

— Βέβαια, Κύριε, θὰ προσθέσετε ὅτι ἐκυριεύσατε τὸ ἄλογον αὐτὸ εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, διὰ νὰ ἐρεθίσετε ἔτι πλέον τὴν περιέργειαν, ἐλκύοντες διὰ τοῦ ψεύδους τοὺς συμπατριώτας σας.

— Ναί . . . ναί, αὐτὸ εἶναι· ἡ ὑπόθεσις εἶναι καλή. Διὰ τί, Κύριε, δὲν θέλετε νὰ μὲ τὸ πωλήσετε; Δὲν σᾶς φθάνουν τὰ 500 φράγκα. Ἠμπορῶ τότε νὰ σᾶς προσφέρω ἕως 750.

— Ἐὰν οἱ συμπατριῶταί σας, Κύριε, ἔχουν περιέργειαν νὰ ἰδοῦν τὸ ἄλογον τοῦ Ναπολέοντος, ἂς λάβουν τὸν κόπον νὰ ἔλθουν εἰς Βύρην, εἰς τὴν οἰκίαν μου· ἰδοὺ τὸ ὄνομά μου.

Καὶ ἔδωκεν ἐπισκεπτήριον εἰς τὸν Ἄγγλον.

— Ὦ! ὦ! χωρατεύετε βέβαια, Κ. Γάλλε.

— Ἐξ ἐναντίας, Κ. Ἄγγλε, ὁμιλῶ σπουδάζων.

— Ἀ! ἐννοῶ, Κ, ὅτι τραπεζογραμμάτιον 1000 φράγκων θὰ σᾶς ἄρεσε περισσότερον· καὶ ἂν καὶ ἡ Ἀκακία δὲν ἀξίζει οὔτε 100 φράγκα, κάμνω καὶ αὐτὴν τὴν θυσίαν.

— Φθάνει, Κ, ἐνθυμηθῆτε σᾶς παρακαλῶ ὅτι βιάζομαι νὰ ἀναχωρήσω.

— Ὦ! ὦ! ἔχετε ἄδικον, Κ, μεγάλον ἄδικον.

Εἶπε καὶ βαλὼν τὸ χαρτοφυλάκιον εἰς τὸ θυλάκιόν του μὲ ἀνκλογησίαν βρετανικωτάτην, ἐπροχώρησε βήματά τινα διὰ νὰ ἀναχωρήσῃ, ἀφοῦ ἐχαιρέτισε τοὺς δύο Γάλλους· ἀλλὰ στραφεὶς μετ' ὀλίγον,

— Λοιπὸν, εἶπε, Κ, αὐτὴ εἶναι ἡ τελευταία ἀπόφασίς σας;

— Μάλιστα, Κύριε.

Καὶ ὁ Ἄγγλος ἐπαναλαβὼν πολλάκις τὸ γόδδεμ ἀντὶ ἀποχαιρετισμοῦ, ἀνεχώρησεν.

Ὁ Κ. Λεβ. . . μετέβη εἰς τὸ ἱπποστάσιον, ἀνέβη εἰς τὴν Ἀκακίαν, καὶ ἀπεχαιρέτισε φιλικῶς τὸν ἱπποκόμον, ὅστις παρηκολούθει αὐτὸν διὰ τοῦ βλέμματος ἐωσοῦ ἔγεινεν ἄφαντος.

Π'.

Τὸ δημοτικὸν συμβούλιον τῆς Βύρης συνεκαλέσθη ἐκτάκτως· ἦτο δὲ πλῆρες διότι ὅλα τὰ μέλη ἔσπευσαν νὰ συνέλθωσιν. Ἐπρόκειτο ν' ἀποφασίσωσι περὶ ὑποθέσεως ἐχούσης τὴν αὐτὴν σπουδαιότητα τὴν ὁποίαν εἶχε ποτὲ καὶ ἡ ὑποβληθεῖσα ὑπὸ τοῦ Δισκλητιανοῦ εἰς τὴν σκέψιν τῆς ῥωμαϊκῆς συγκλήτου, κληθείσης νὰ διαβουλευθῇ περὶ τοῦ εἴδους τοῦ ἐμβάμματος δι' οὗ ἔπρεπε νὰ περιχυθῇ ὡραιότατος σύαξ.

Ὁ Λουδοβίκος Φίλιππος καὶ ὁ πρωτότοκος υἱός του ἐπλησίαζον εἰς τὴν Βίρην κατὰ τὴν εἰς Νορμανδίαν περιήγησίν των, περὶ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1830 ἔτους. Ἔμελλον δὲ νὰ τιμήσωσι διὰ τῆς παρουσίας των τὴν ὡραίαν μικρὰν πόλιν τὴν ὁποίαν διασχίζει ὁ Βύρης, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς. Ἀλλ' ὅ,τι μᾶλλον συνεκίνησε τοὺς βιομηχάνους κατοίκους τῆς ἕδρας ἐκείνης τοῦ ἐπαρχείου, ἦτο ἡ ἐπιθεώρησις τῆς ἐθνικῆς φρουρᾶς ἥτις ἔμελλε νὰ γείνῃ χάριν τῆς ἐπισκέψεως τοῦ βασιλέως.

Πῶς ν' ἀμείψωσι τὴν τιμὴν τὴν ὁποίαν ἡ βασιλεία τῶν ὁδοφραγμάτων ἔμελλε νὰ ἐμποιήσῃ εἰς τὴν πόλιν Βίρην; Πῶς τὸ δημοτικὸν συμβούλιον, διερμηνεῦον τὰς εὐχὰς τῶν κατοίκων, ν' ἀποδείξῃ τὴν εὐγνωμοσύνην καὶ τὴν ἀφοσίωσίν του εἰς τοὺς τρισεβάστους ξένους; Ἰδοὺ τὸ ζήτημα τὸ ὁποῖον ἐπυζητήθη ἐπὶ πολλὰς ὥρας· ἔλαβε δὲ ἀφορμὴν εἰς μακρὰς προτάσεις ἀντιφατικὰς καὶ ἀλλοκότους. Ἡ ἀσυμφωνία αὐτὴ δὲν ἦτο δύσκολον νὰ ἐννοηθῇ διότι ὁ τόπος προάγει πολλὰ βιομηχανικὰ προϊόντα, καὶ καθεὶς ἀπέβλεπεν εἰς τὴν δόξαν τοῦ νὰ προτείνῃ δείγματα τῆς βιομηχανίας του εἰς τὸν μονάρχην καὶ τὸν υἱόν του.

Εἷς τῶν δημοτικῶν συμβούλων ὡμίλει ἐξ ὀνόματος τοῦ χαρτοποιείου του, ἄλλος ἐξ ὀνόματος τῶν ἐριουργείων του, καὶ τρίτος ὑπὲρ τῶν λεπτῶν πανίων τῆς Βίρης· ὁ μὲν διισχυρίζετο ὅτι ὁ βασι-

λεύς, καθὼ δημοτικὸς, θὰ ἐθεώρει τὸ εἶδός του ὡς ἔχον χαρακτῆρα πραγματικῆς ὠφελείας, καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ ὑποβάλῃ εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ ἀριθμόν τινα μέτριον πανίου ἀναγκαίου εἰς κατασκευὴν ἓξ δωδεκάδων ὑποκαμίσων· ὁ δὲ ἐπέμενε νὰ προσφέρῃ εἴκοσι δέσμας χαρτίου, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι βασιλεὺς νεοεκλεχθεὶς λαμβάνει πολλὰς ἐπιστολὰς εἰς τὰς ὁποίας πρέπει ν' ἀπαντήσῃ, καὶ ἄλλος, ὅστις ἀνέτρεφε ποίμνια, ἐβεβαίου ὅτι ὁ ἐκλεκτὸς βοῦς τῶν ὁποίων θὰ ἐπρόσφερεν εἰς τὸν βασιλέα θὰ τὸν εὐηρέστει εἰς ἄκρον. Ὁ τελευταῖος οὗτος σύμβουλος ὑποστηρίζε τὴν γνώμην του καὶ δι' ἐπιχειρημάτων τὰ ὁποῖα ἐκίνησαν πολλάκις εἰς γέλωτα τὴν συνέλευσιν.

Ἀλλὰ τέλος πάντων ἔπρεπε νὰ γείνῃ ἀπόφασις· τὸ πανίον, τὸ χαρτίον καὶ ὁ βοῦς ἐνικήθησαν ἀπὸ τὴν ψηφοφορίαν, καὶ ἐθριάμβευσεν ὁ νορμανδικὸς ἵππος. Ἀπεφασίσθη λοιπὸν νὰ ὑπάγωσι τέσσαρα ἐκ τῶν μελῶν τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου εἰς προϋπάντησιν τοῦ μονάρχου καὶ τοῦ υἱοῦ του διὰ νὰ τοὺς προσκυνήσωσι καὶ νὰ τοὺς προσφέρωσι δύο ἵππους, τὸ ἄνθος τῆς Νορμανδίας, διὰ νὰ ἀναβῶσιν αὐτοὺς καὶ νὰ ἐπιθεωρήσωσι τὴν ἐθνικὴν φρουράν.

Οἱ τέσσαρες σύμβουλοι, ἀναλαβόντες ταύτην τὴν ἐντολὴν, ἀνεχώρησαν· ἦσαν δὲ ἕξιπποι, καὶ ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν, ὁ Κ. Λεβ. . . ἀνέβαινε τὴν Ἀκακίαν. Μόλις δὲ ἔφθασαν εἰς τὸ χωρίον ὅπου ὁ βασιλεὺς ἔμελλε νὰ καταλύσῃ, καὶ ταχυδρόμοι δύο ἐλθόντες εἰς κατόπιν τοῦ ἄλλου, ἀνήγγειλον ὅτι ἐπλησίασαν. Οἱ ἵπποι τοὺς ὁποίους ἀνέβαινον οἱ δημοτικοὶ οὗτοι σύμβουλοι, ὡς καὶ οἱ δύο ἄλλοι οἵτινες ἔμελλον νὰ προσφερθῶσιν εἰς τὸν βασιλέα καὶ τὸν υἱόν του ἦσαν δεδεμένοι πλησίον τοῦ ταχυδρομείου.

Τὸ ὄχημα τῶν δύο ξένων ἐστάθη ἐκεῖ· ὁ δὲ δοὺξ Λυρηλίας, καταβὰς πρῶτος, ἐβοήθησε τὸν πατέρα του διὰ νὰ καταβῇ ἐπίσης.

Τὰ μέλη τῆς πρεσβείας ἵσταντο εὐσεβάστως ἐκεῖ πλησίον.

Ὁ Λουδοβίκος Φίλιππος ἐμάντευσεν εὐθὺς ὅτι θὰ ἐδοκίμαζε τὸ πῦρ τῆς νορμανδικῆς εὐγλωττίας, καὶ ἐπειδὴ τὸ ἐγνώριζεν ἤδη, χάρις εἰς τοὺς πολυαρίθμους λόγους τοὺς ὁποίους ἤκουσεν ἀφοῦ ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὴν καθέδραν τῆς Κυβερνήσεως, ἐπροχώρησε πρὸς τοὺς πρέσβεις· ὅτε εἰς αὐτῶν λαβὼν ἀμέσως τὸν λόγον, ἀπήγγειλε λογίδριον πλῆρες φιλοφροσύνης, τὸ ὁποῖον ἦτο καὶ σύντομον καὶ ἁπλοῦν. Ὁ ῥήτωρ, ἦτο αὐτὸς ὁ Κ. Λεβ. . . ὁ νέος ἰδιοκτήτης τῆς Ἀκακίας· εἶπε δὲ τελευταῖον ὅτι ἡ πόλις προσέφερε δύο ἵππους ἀναβάτας εἰς τὴν Μεγαλειότητά του.

Ὁ βασιλεὺς ἀπεκρίθη δεόντως· ἐγνώριζε κάλλιστα, καὶ ἰδίως κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὅτε δὲν εἶχεν ἀπουδήτει αὐτοσχεδιάζων, τὴν τέχνην τῆς ἀγχινοίας καὶ τοῦ πρέποντος· ἐπηύξανε δὲ τὸ θέλγητρον τοῦ λόγου του διὰ τῆς ἀφελείας, τοῦ μειδιάματος καὶ τῶν ἐπιχαρίτων τρόπων του, τῶν ὁποίων τὴν ἐπιρροὴν ἠσθάνοντο καὶ οἱ περὶ τὰ τοιαῦτα ἀπαθέστεροι.

Ὁ βασιλεὺς εὐχαρίστησε τὴν πόλιν τῆς Βύρης, καὶ πλησιάσας τοὺς ἵππους, τοὺς παρετήρησε μὲ πολλὴν προσοχήν.

— Κύριοι, εἶπε, δέχομαι προθύμως τὸ ὡραῖον νορμανδικὸν ἄλογον τὸ ὁποῖον μὲ προσφέρετε, ἐὰν μ' ἐγγυᾶσθε ὅτι εἶναι ἥπιον· μὴ λησμονᾶτε ὅτι δὲν εἶμαι εἴκοσι χρόνων. Ὁ υἱός μου βεβαίως δὲν θὰ σᾶς κάμῃ τὴν ἰδίαν παρατήρησιν, καὶ ἂν εἶχα τὴν ἡλικίαν του θὰ τὸ ἀνέβαινα ἕως τώρα.

Καὶ οἱ μὲν πρέσβεις ἠτένισαν ἀλλήλους, καὶ ἐφαίνοντο ἀμηχανοῦντες, ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπρόσθεσε·

— Σᾶς παρακαλῶ, κύριοι, νὰ μὴν ἐκλάβετε κακῶς τοὺς λόγους μου περὶ τοῦ δώρου τὸ ὁποῖον μὲ προσφέρει ἡ βιομήχανος πόλις σας· ἐξ ἐναντίας αὐτοὶ λέγονται πρὸς ἔπαινον τοῦ ἀλόγου· ἀλλὰ τὰ προτερήματα, ἡ νεότης, ἡ γενναιοψυχία του, εἶναι ἐλαττώματα καὶ μάλιστα κίνδυνος διὰ ἱππέα ἑξηκονταετῆ, ὁ ὁποῖος, τὸ ὁμολογῶ, δὲν ὑπῆξε ποτὲ περίφημος ἀναβάτης.

Ὁ δὲ Κ. Λεβ. . . ἀπεκρίθη πρὸς τὸν βασιλέα·

— Μεγαλειότατε, δὲν ἀνακδεχόμεθα τὴν εὐθύνην, καὶ δὲν δυνάμεθα νὰ ἐγγυηθῶμεν εἰς τὴν Μεγαλειότητά σας . . .

— Ὅτι τὸ ἄλογόν σας δὲν θὰ μὲ παίξῃ κακμίαν. . Καὶ ὅμως δὲν θέλω νὰ ἐπιθεωρήσω πεζὸς τὴν ἐθνικὴν φρουράν.

Ταῦτα δὲ λέγων παρετήρει καὶ τοὺς ἄλλους ἵππους· καὶ πλησιάσας ἕνα ἐξ αὐτῶν ὅστις ἐφαίνετο εἰρηνικός,

— Εἰς τίνα, ἠρώτησεν, ἀνήκει αὐτός; Καὶ ἔδειξε τὴν Ἀκακίαν.

— Εἰς ἐμὲ, ἀπεκρίθη ὁ Κ. Λεβ. . .

— Μὲ φαίνεται ἥσυχος, καὶ τὸν προτιμῶ.

— Ὦ βασιλεῦ! τὸν προσφέρω τόσῳ μᾶλλον εὐχαρίστως εἰς τὴν Μεγαλειότητά σας, καθόσον ὁ προσδιορισμός του εἶναι νὰ ἀναβαίνεται ἀπὸ βασιλεῖς.

Ὁ βασιλεὺς ἐφάνη ἀπορῶν.

— Πῶς, πῶς; εἶναι λοιπὸν ἄλογον ἱστορικόν;

— Ἔφερε, βασιλεῦ, τὸν Ναπολέοντα εἰς Οὐατερλὼ, καὶ τὸν Κάρολον Γ' πολλάκις· ἐσχάτως ἦτον εἰς τὰ βασιλικὰ ἱππικοστάσια.

Ὁ Λουδοβίκος Φίλιππος παρετήρησε τὸν ἵππον μὲ ἔτι πλειοτέραν προσοχὴν, ἐνῷ ὁ δοὺξ Λυρηλίας τὸν ἐχάιδευε.

— Λοιπὸν, Κύριε, εἶπεν ὁ βασιλεὺς, θὰ ἀναβῶ τὸ ἄλογον αὐτὸ ἀφοῦ ἡ ἡλικία του καὶ αἱ πολυετεῖς ὑπηρεσίαι του μὲ ἐγγυῶνται ὅτι θὰ εἶναι φρόνιμον· καὶ ἐλπίζω ὅτι θὰ φερθῇ καὶ μὲ ἐμὲ ἥσυχα ὅπως καὶ μὲ τὸν Ναπολέοντα καὶ τὸν Κάρολον.

Ἡ Ἀκακία ἦλθε πρὸς τὸν βασιλέα καὶ αὐτὸς ἀνέβη ἀμέσως αὐτήν· ἀνέβη δὲ καὶ ὁ δοὺξ ἕνα τῶν δύο ἄλλων ἵππων καὶ διευθύνθησαν πρὸς τὴν πόλιν ὅπου ἡ ἐθνικὴ φρουρὰ ἦτο παρατεταγμένη.

Ἐὰν ἔβλεπέ τις τὴν ὑπερηφάνειαν μὲ τὴν ὁποίαν ἡ Ἀκακία ἐκυδρύνετο διαβαίνουσα μεταξὺ τῆς ἐθνικῆς φρουρᾶς, θὰ ἔλεγεν ὅτι ἐνόει ὅτι ὁ ἀναβάτης της δὲν εἶναι τυχαῖος· ἐφαίνετο ὅτι ἐπανέλαβε τὴν ἀρχαίαν της γενναιοψυχίαν καὶ τὴν εὐστάθειαν τῶν

βημάτων της, ὡς διὰ νὰ διαμαρτυρηθῇ κατὰ τῆς ἀδίκου ἀποφάσεως ὅτι ἐγήρασεν.

Ὁ βασιλεὺς εὐχαριστήθη, καὶ εὐχαρίστησε τὸν Κ. Λεβ. . . μετὰ τὴν ἐπιθεώρησιν, εἰπών·

— Ἠξεύρεις, εἶπεν, ὅτι ἠμπορεῖ τις καὶ μίαν καὶ δύο ἐκστρατείας νὰ κάμῃ ἀκόμη μὲ αὐτὸ τὸ ἄλογον; Ἤτον τῳόντι δίκαιον νὰ ἀναπαυθῇ· θὰ σὲ τὸ ἀφήσω, Κύριε, ἐπειδὴ εἶμαι πεπεισμένος ὅτι θὰ τὸ περιποιοῦνται καλήτερα ἐδῶ, παρὰ εἰς τὰ ἱππικοστάσιά μου ὅπου δὲν παραϋπολήπτονται τοὺς ἐκπεσμένους. Ὅταν δὲ ἀποθάνῃ, παρακαλῶ νὰ μὲ εἰδοποιήσῃς, διότι ἐπιθυμῶ νὰ τὸ ἀναπληρώσω δι' ἄλλου ἀλόγου ἀπὸ τὰ ἱππικοστάσιά μου. Ἐλπίζω δὲ ὅτι δὲν θὰ τὸ ἀποποιηθῆς, ἀλλὰ θὰ τὸ δεχθῆς ὡς ἐνθύμησιν τῆς παρούσης ἡμέρας.

— Ἀφοῦ, βασιλεῦ, τὸ ἀπαιτεῖτε, δὲν ἐναντιοῦμαι.

— Πολλὰ καλὰ, Κύριε· καὶ ἐὰν ποτε τὸ λησμονήσω, ἀπαιτῶ νὰ μὲ ἐνθυμήσῃς ὅτι εἶμαι ὀφειλέτης σου. . . ὅτι σὲ χρεωστῶ ἓν ἄλογον ἀπὸ τὰ ἱππικοστάσιά μου.

Καὶ θλίψας τὴν χεῖρα τοῦ Κ. Λεβ. . . φιλικώτατα, ἐγγυήθη διὰ τούτου τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑποσχέσεώς του.

Θ'.

Δύο σχεδὸν μῆνες εἶχον παρελθῇ ἀφοῦ ἡ Ἀκακία, ὁ ἀρχαῖος οὗτος ἵππος τοῦ Ναπολέοντος τοῦ πολέμου, εἶχε φέρει καὶ τὸν Ναπολέοντα τῆς εἰρήνης. Ὁ ἀπόμαχος τῶν αὐτοκρατορικῶν καὶ βασιλικῶν ἱππικοστασίων ἐξηκολούθει ν' ἀπολαύῃ τῶν ἀναπαύσεων ὅσας παρεῖχεν εἰς τὴν πρεσβυτικήν αὐτοῦ ἡλικίαν ἡ γενναιότης τοῦ Κ. Λεβ. . . ἐξήρχετο σπανιώτατα ἀπὸ τὰ ἱππικοστάσια, καὶ τοῦτο διὰ ν' ἀποφύγῃ τοὺς κινδύνους τῆς ἀκινησίας καὶ τοῦ πάχους. Ὁσάκις δὲ ἐξήρχετο, τὰ παιδία τῶν χωρίων, συνέρρεον διὰ νὰ τὸν θαυμάσωσι καὶ νὰ τὸν προσαγορεύσωσιν.

— Ἰδοὺ, ἀνέκραζεν ἡ Ἀκακία, ἰδοὺ ὁ ἵππος τοῦ Ναπολέοντος!

Καὶ ὅλοι συναμιλλῶντο τίς νὰ λάβῃ τὴν τιμὴν νὰ τὸν ἐγγίσῃ, τὰ τῷ προσφέρῃ τεμάχιον ἄρτου τὸ ὁποῖον ἐκεῖνος ἀπέβαλε πάντοτε· καὶ ὅμως αἱ προσφοραὶ ἐξηκολούθουν, καὶ κανεὶς δὲν ἠγανάκτει διὰ τὴν ἄρνησιν. Ἀλλὰ καὶ οἱ γέροντες ἐτίμων τὴν Ἀκακίαν· ὅλοι οἱ στρατιῶται ὅσοι ἐπολέμησαν ὑπὸ τὸν αὐτοκράτορα τὴν ἐθεώρουν ὡς ἱερὸν λείψανον τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῆς αὐτοκρατορίας.

Πρωΐαν τινὰ ἦλθε πρὸς τὸν Κ. Λεβ. . . ὁ γείτονάς του Ἰωάννης Ποτάρδ, πρῴην σιτιστὴς, νῦν δὲ κλειδοποιὸς εἰς Βύρην.

— Τί θέλεις, φίλε μου, ἠρώτησεν ὁ οἰκοδεσπότης· μήπως ὑπανδρεύῃς σήμερον τὴν κόρην σου;

— Δι' αὐτὸ ἦλθα, Κύριε.

— Ἀ! ἀ! ἦλθες ἴσως νὰ μὲ προσκαλέσῃς· πλὴν ἔσο ἥσυχος, θὰ ἔλθω ἀφεύκτως.

— Ἀλλ' ἔχω καὶ κάτι τι νὰ σᾶς ζητήσω.

— Λέγε.

— Νὰ μὲ δανείσετε διὰ σήμερον τὴν Ἀκακίαν.

— Τὴν Ἀκακίαν! καὶ τί θὰ τὴν κάμῃς.

— Νὰ ἔλθῃ καὶ αὐτὴ εἰς τὸν γάμον.

— Τὴν προσκαλεῖς;

Ὁ Ἰωάννης Ποτάρδ ἐγέλασεν.

— Ὄχι δά· ἀλλ' ἀκούσετε, Κύριέ μου· εἶμαι ἀρχαῖος στρατιώτης τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ φρονῶ ὅτι τὸ ἄλογόν του θὰ φέρῃ εὐτυχίαν εἰς τὸν γάμον τῆς κόρης μου· τί θέλετε; ἔχω αὐτὴν τὴν ἰδέαν.

— Καλὰ, φίλε μου, ἀλλ' ἡ Ἀκακία δὲν εἶναι πλέον συνειθισμένη εἰς τὸν κόπον· ἔχει ἀνάγκην πολλῆς φροντίδος, καὶ φοβοῦμαι μὴ λησμονηθῇ μεταξὺ τῶν γάμων καὶ τῆς χαρᾶς.

— Μὴ φοβῆσθε, Κύριε· θὰ φροντίσω ἐγὼ δι' αὐτὴν, καὶ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος θὰ τὴν ἀνακδῇ δὲν εἶναι ἱκανὸς νὰ τὴν βλάψῃ· δὲν θὰ τρέξῃ διόλου, σᾶς τὸ ὑπόσχομαι· θὰ εἶναι ὁ λυριστὴς τοῦ χωρίου ὅπου κατοικεῖ ὁ γαμβρός μου.

— Ἔστω, φίλε μου· ἀλλὰ δὲν ἠμπορεῖς νὰ δώσῃς ἄλλο ἄλογον εἰς τὸν μουσικόν σου; ἡ Ἀκακία εἶναι ἀναπόφευκτος, καὶ ἡ κόρη σου δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὑπανδρευθῇ χωρὶς αὐτήν;

Τάχα ὁ Κ. Λεβ. . . προηισθάνετο δυστύχημά τι; τὸ ὑποθέτομεν· διότι μεγάλοι ἦσαν οἱ δισταγμοί του. Ἀλλ' ὁ Ἰωάννης Ποτάρδ ἐπέμενε τόσῳ πολὺ, ὥστε ἐνέδωκεν ἐπὶ τέλους.

Ὅτε δὲ μετέβησαν εἰς τὸ ἱππικοστάσιον ὅπου ἡ Ἀκακία εἶχε πρὸ μικροῦ τελειώσει τὸ πρόγευμά της, ὁ Κ. Λεβ. . . ἠσθάνθη αὐξανομένους τοὺς φόβους του· ἀλλὰ τὴν εἶχεν ὑποσχεθῆ, καὶ διὰ τοῦτο ἐλησμόνησε τὸν Ἰωάννην Ποτάρδ διὰ νὰ βάλῃ τὸ ἐφίππειόν της.

Ὅτε ὅμως ἠθέλησαν νὰ ἐξέλθωσιν, ὁ ἵππος ἔδειξεν ἀπείθειαν ἀσυνείθιστον· πρώτην φορὰν ἀφοῦ τὸν ἠγόρασεν ὁ Κ. Λεβ. . . τὸν ἴδε παρακούοντα. Καὶ δὲν ἠμέλησε μὲν νὰ καλέσῃ εἰς τοῦτο τὴν προσοχὴν τοῦ γείτονός του, ἀλλ' οὗτος, ὅστις ἐπεθύμει τὴν Ἀκακίαν, ἐθεώρησεν ἀσήμαντον τὸ πρᾶγμα.

Ἐπὶ τέλους ἐξῆλθεν ὁ ἵππος ἀπὸ τὸ ἱππικοστάσιον, καὶ ὁ Ἰωάννης Ποτάρδ, ὑπερήφανος διὰ τὸ κατόρθωμα, τὸν ὡδήγει μόνος ἀπὸ τοῦ χαλινοῦ διὰ νὰ δείξῃ εἰς τὸν δανειστὴν πόσον ἐφείδετο τῆς ὑγείας του.

Τὴν τρίτην ὥραν μετὰ μεσημβρίαν μουσικός τις, φέρων εἰς τὸ στῆθος ὀγκωδεστάτην ἀνθοδέσμην, καὶ κρατῶν λύραν τὴν ὁποίαν ἔπαιζεν ὡς ἄλλος κιθαρίστης, ἐβάδιζεν ἔφιππος, ὁδηγῶν πλῆθος χωρικῶν.

Οὗτοι δὲ, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦταν οἱ νεόνυμφοι περικυκλωμένοι ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς των, ἔψαλλον ἄσματα κατάλληλα εἰς τὴν περίστασιν, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ οὐδεμία συμφωνία μεταξὺ τῶν ᾀδόντων καὶ τοῦ λυριστοῦ.

Τοῦτο ἰδὼν ὁ λυριστὴς ἄρθη πρὸς ὥραν τὸ κεκοπικαλὸς ὄργανόν του, διὰ νὰ παυσασθῇ τὸν χορδὰς· ἀλλὰ συγχρόνως ἄρθη καὶ τὸν χαλινὸν μὴ παρατηρήσας ὅτι κατέβαινε κατωφέειαν τραχεῖαν καὶ ἀνώμαλον, ὅπου καὶ οἱ νέοι καὶ οἱ γέροντες ἵπποι ἔχουσιν ἀνάγκην κυβερνήσεως.

Ὁ λυριστὴς ὅμως πάντη ἀδέξιος εἰς τὸ ἱππεύειν, καὶ πρῶτον μάλιστα τότε ἀνεβὰς ἵππον, ἐξηκολού-

θει ἀδιαφορῶν. Τὰ ἄσματα ἐπίσης ἐξηκολούθουν καὶ μετ' ὀλίγον θὰ ἔφθανον ὅλοι εἰς ὁδὸν ὁμαλωτέραν· ἀλλ' ὁ δεξιὸς ποὺς τῆς Ἀκακίας προσέκρουσεν εἰς λίθον, καὶ ὁ ἵππος ὠλίσθησε καὶ ἔπεσε, κατακυλίσας καὶ τὸν λυριστήν.

Οἱ χωρικοὶ ἔδραμον ἀμέσως, καὶ εὗρον τὴν μὲν Ἀκακίαν ἐκπνέουσαν, τὸν δὲ λυριστὴν λειποθυμοῦντα, κρεμάμενον ἀπὸ τοῦ ἑνὸς τῶν ἀναβολέων καὶ κρατοῦντα τὴν λύραν του· ὅτε δὲ τὸν ἐσήκωσαν ἴδον ὅτι ὁ εἷς τῶν ποδῶν του εἶχε συντριφθῆ.

Οὕτω λοιπὸν ὁ εὐγενὴς ἵππος, ὅστις ἔφερε τὸν Ναπολέοντα εἰς Οὐατερλῶ, τὸν ὁποῖον ἀνέβησαν δύο ἄλλοι βασιλεῖς, Κάρολος ὁ Γ' καὶ ὁ Λουδοβίκος Φιλίππος, ὅστις ἴδε τὴν πτῶσιν δύο ἡγεμόνων καὶ δύο δυναστειῶν, ἀπέθανε θάνατον ἄδοξον, εἰς μικρὸν χωρίον, ἀναβάτην ἔχων εὐτελῆ λυριστήν.

Ἡ καταστροφὴ αὕτη διεδόθη ἐν ἀκαρεῖ καθ' ὅλην τὴν ἐπαρχίαν τῆς Βύρης καὶ περαιτέρω μάλιστα. Ὅλοι ἐλυπήθησαν τὸ εὐγενὲς θῦμα διότι, ὡς πρὸς τὸν λυριστήν, οὗτος ἐθεραπεύθη μετὰ δύο μῆνας, καὶ συνώδευσε καὶ ἄλλους γάμους, ἀλλὰ πάντοτε πεζός, διότι ὡρκίσθη νὰ μὴ ἀναβῇ πλέον ἵππον.

Ἡ ἱστορία λέγει ὅτι Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας ἔθαψε μετὰ πομπῆς καὶ παρατάξεως τὸν προσφιλῆ ἵππον του, τὸν Βουκέφαλον τὸν ὁποῖον ἀνέβαινεν εἰς Γρανικὸν καὶ εἰς τὰ πεδία τῶν Ἀρβήλων καὶ τῆς Ἰσσοῦ. Ἀλλ' ὁ ἵππος τοῦ νέου Ἀλεξάνδρου δὲν ἔτυχε τῆς τιμῆς ταύτης· δὲν ἀφῆκαν ὅμως νὰ πάθῃ τὸ λείψανον αὐτοῦ τὴν ἀτιμίαν ἥτις γίνεται εἰς ὅλους τοὺς ἵππους, ὁποιοσδήποτε καὶ ἂν ὑπῆρξεν ὁ βίος αὐτῶν· δὲν ἐσυγχώρησαν δηλαδὴ νὰ ἐκδαρῇ ἡ Ἀκακία.

Καταβιβασθεὶς ἐντὸς μεγάλου λάκκου ἀνασκαφέντος πλησίον τοῦ μέρους ὅπου ἀπεβίωσεν ὁ ἵππος, ἐτάφη ἐν ἐπισημότητι, παρισταμένων πολλῶν χωρικῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ Ἰωάννης Ποσάρδ πρώην σιτιστής, ἀντιπροσωπεύων οὕτως εἰπεῖν τὸν στρατὸν τοῦ Ναπολέοντος. Τὰ δάκρυα ἄτινα ἔρρεον ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ ἀρχαίου στρατιώτου ἐχρησίμευσαν ἀντὶ λόγου ἐπιταφείου.

Ὁ θάνατος τῆς Ἀκακίας ἀνενθύμισεν εἰς τὸν Κ. Λεβ. . . τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου· ἔγραψε λοιπὸν πρὸς τὸν μονάρχην αὐτὸν ἀναγγέλλων τὸ τέλος τοῦ ἵππου τὸν ὁποῖον ἀνέβη ὅτε ἐπεβεώρησε τὴν ἐθνικὴν φρουρὰν τῆς Βύρης.

Καὶ ἐστάλη μὲν ἀπάντησις· ἀλλὰ παρηγγέλλετο ὁ Κ. Λεβ. . . ν' ἀποταθῇ πρὸς τὸν μαρκήσιον Στράδα, πρῶτον ἱπποκόμον τοῦ βασιλέως. Αὐτὸς ὅμως δὲν ἐπροθυμοποιήθη νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ὀρειλὴν τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου· εἰς μάτην ὁ Κ. Λεβ. . . ἀνενέωσε τὴν αἴτησίν του. Ἀπεράσισε λοιπὸν νὰ σιωπήσῃ, καὶ οὕτω ὁ ἵππος ὅστις ἔμελλε ν' ἀντικαταστήσῃ τὴν Ἀκακίαν, ἔμεινεν εἰς τὰ ἱπποστάσια τοῦ βασιλέως τῶν Γάλλων.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ).

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

Τοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καθηγητοῦ τῆς κοινωνικῆς οἰκονομίας Κ. Ἰ. Ἀ. Σούτσου, κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν παραδόσεων τῆς χειμερινῆς ἑξαμηνίας τοῦ ἔτους 1854—1855. (*)

Πᾶσα ἐπιστήμη, οὖσα τὸ λογικὸν ἀπαύγασμα τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, διατυποῦται κατ' εἰκόνα τῆς γενικῆς αὐτοῦ καταστάσεως. Καθ' ὅσον δὲ ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια ἐφαπτομένη τῆς ἀκριβοῦς θεωρίας τῶν περικυκλούντων ἡμᾶς γινομένων, προάγεται καὶ μεταμορφοῦται, ἡ μεταμόρφωσις αὕτη τῆς διανοίας ἡμῶν ἀπαστράπτει ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν ἐπιστημῶν, καὶ οὕτως ἑκάστη ἐπιστήμη, ἑκάστη λέγω ἀκτὶς τῆς φωτοβόλου ἑστίας τοῦ νοὸς ἡμῶν ἀλλοιοῦται, μεταβάλλεται, ἀνακαινοῦται. Οἱαδήποτε ἄρα καὶ ἐὰν ἡ ἡ ἱστορικὴ κατάστασις τινὸς ἔθνους, τὸ ἔθνος τοῦτο, συγκεκροτημένον ἐκ λογικῶν πλασμάτων, θέλει τείνει ἀνενδότως πρὸς τὸ τελειότερον, πρὸς τὸ βέλτιον, ἐκτὸς ἐὰν ἐξωτερικὰ ἢ ἐσωτερικὰ κωλύματα, ἢ συστήματα ψυχοφθόρα καὶ ἀντικοινωνικὰ δεσμεύσωσι τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω αὐτοῦ πορείαν. Τῷ ὄντι ἡ θεία πρόνοια, ποιήσασα τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν αὐτῆς, κατέστησεν αὐτὸν τελειοποίησιμον. Ἕκαστος οὖν ἰδίᾳ καὶ ἅπαντες συνάμα ὡς ἐκ λογικῆς τινος ἀνάγκης, τὸ τέλειον καὶ τὸ βέλτιον σκοποῦντες, ἀλλ' ἐλευθέρως ὁδεύοντες, ἐκπληροῦμεν τὸν μυστηριώδη ἡμῶν προορισμόν. Συνεχῶς δὲ καὶ ἀδιαλείπτως πορευόμενοι, πρὸς ἐπίτευξιν λογικοῦ τινος σκοποῦ τῆς ἡμετέρας φύσεως, ὁρμώμεθα ἀπὸ τοῦ σημείου πρὸς ὃ ἀφίχθησαν ὁδοιποροῦσαι αἱ παρελθοῦσαι γενεαί. Διανύοντες δὲ τὸ παρῳχημένον τοῦτο στάδιον, εἰσάγομεν ἐν αὐτῷ, πρὶν ἢ ἐξέλθωμεν ὁριστικῶς ἀπ' αὐτοῦ, τοὺς ἐπιόντας, καὶ διὰ τῆς ἀδιαλείπτου ταύτης κινήσεως καὶ τῶν ἀενάων μεταβολῶν καὶ τῶν συνεχῶν μεταμορφώσεων τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, τά τε ἔργα ἡμῶν τελειοῦνται καὶ ὁ ἀνθρώπινος βίος κατὰ μικρὸν καὶ βαθμηδὸν βελτιοῦται καὶ ὡραΐζεται.

Ἡ ἀνθρωπότης, εἴπομεν, ἀδιαλείπτως προοδεύει καὶ τελειοῦται· αὕτη δὲ ἡ πρόοδος δὲν παράγεται αὐτοματίως, δὲν εἶναι ἀκανόνιστος, ἀλλὰ ῥυθμίζεται δυνάμει νόμων τινῶν γενικωτέρων, οὓς δυνάμεθα νὰ προσδιορίσωμεν, ἐπιμελῶς ἐξερευνῶντες, ἄνευ προλήψεων, λέγω, καὶ συστηματικῶν προκαταλήψεων, τὴν ἱστορικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Πρὸς κατάληψιν δὲ τῶν νόμων τούτων, τῶν διεπόντων τὰς ἀδιαλείπτους ἀλλοιώσεις τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, δύω δυνάμεθα ν' ἀκολουθήσωμεν παραλλήλους ὁδούς· πρῶτον μὲν, νὰ παραδεχθῶμεν μετὰ πίστεως καὶ ὑπακοῆς πᾶν ὅ,τι ἡ ἐξ ἀποκαλύψεως θρησκεία διδάσκει ἡμῖν, πᾶν ὅ,τι οἱ πνευματέμφροι ἀπόστολοι εὐηγγελίσθησαν εἰς τὰ ἔθνη περὶ τῆς κλήσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ καὶ περὶ ἀνθρωπίνου ἐν γένει προορισμοῦ· ἢ, δεύτερον, τὴν φιλοσοφικὴν ἐνστερνιζόμενοι μέθοδον, τὴν μέθοδον λέγω τοῦ Βάκωνος καὶ τοῦ Καρτεσίου, νὰ προβῶμεν διὰ τῆς παρατηρήσεως καὶ τῆς φιλοσοφικῆς ἐρεύνης εἰς τὴν ἀκριβῆ ἀνάλυσιν τῶν καθ' ἡμᾶς, καὶ προκαλοῦντες τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ὅπως καταθέσῃ ἐνώπιον ἡμῶν ὅλην τὴν ἀλήθειαν καὶ μόνην τὴν ἀλήθειαν, νὰ ἀνακαλύψωμεν τοὺς νόμους δυνάμει τῶν ὁποίων προάγεται καὶ τελειοῦται τὸ ἀνθρώπινον γένος. Ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ θεμελιώδεις ἀλήθειαι τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας, οὐδόλως ἀπάδουσι πρὸς τὴν ἱερὰν ἡμῶν θρησκείαν, οἱανδήποτε τῶν δύο τούτων μεθόδων καὶ ἐὰν παραδεχθῶμεν διερευνῶντες τὴν ἀλήθειαν, τὸ αὐτὸ πορισθησόμεθα συμπέρασμα.

Καθότι τίς ἐν πρώτοις, ἡ χριστιανικὴ διδασκαλία; τίς κατ' αὐτὴν ὁ πνευματικὸς πόλος, πρὸς ὃν ἀπαρεγκλίτως πρέπει νὰ τείνῃ ἡ θρησκευτικὴ ἡμῶν συνείδησις; ὁ Θεός. « Καὶ ἔσεσθε ὑμεῖς τέλειοι, ὥςπερ ὁ πατὴρ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· » ἐπὶ τούτῳ ὁ Παῦλος, ὁ κορυφαῖος τῶν ἀποστόλων διαγράφων τὰ καθήκοντα ἡμῶν λέγει· (1) « δόξα καὶ τιμὴ καὶ εἰρήνη παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθόν, Ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ Ἕλληνι· οὐ γάρ ἐστι προσωπολημψία παρὰ τῷ θεῷ, ὅταν γὰρ ἔθνη τὰ μὴ νόμον ἔχοντα, φύσει τὰ τοῦ νόμου ποιῇ, οὗτοι νόμον μὴ ἔχοντες, ἑαυτοῖς εἰσι νόμος. Καὶ ἐνδείκνυται τὸ ἔργον τοῦ νόμου ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, συμμαρτυρούσης αὐτῶν τῆς συνειδήσεως. Ἰσραὴλ δὲ διώκων νόμον δικαιοσύνης, εἰς νόμον δικαιοσύνης οὐκ ἔφθασεν. Ἀλλ' ὁ Θεὸς ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, ἀδελφοί, παραστῆσαι τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ, τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν. Μὴ συσχηματίζεσθε τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ μεταμορφοῦσθε τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοὸς ἡμῶν, εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς, τί τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον. »

Παρατηρητέον, ὅτι τὰ παραγγέλματα ταῦτα, τῆς μεταμορφώσεως τῆς ψυχῆς τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοὸς ἡμῶν, εἰς τὸ δοκιμάζειν ἡμᾶς, τί τὸ ἀγαθὸν, καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον, ἡ σωφροσύνη, ἡ ἀγάπη, ἡ φιλοπονία, ἡ πρὸς Θεὸν λογικὴ λατρεία, κατὰ πάντα συνᾴδουσι πρὸς τὴν φιλοσοφικὴν ἀλήθειαν. Καθότι καὶ ἡ ἀληθὴς φιλοσοφία διδάσκει ἡμῖν, ὅτι ἐκπληροῦμεν τὸν ὑψηλὸν ἡμῶν προορισμὸν, ἠθικῶς μεταμορφούμενοι τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοὸς ἡμῶν, δοκιμάζοντες ἡμᾶς τί τὸ ἀγαθὸν, τὸ εὐάρεστον, τὸ τέλειον, μηδενὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδιδόντες, ψωμίζοντες δὲ καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν ἐὰν πεινῶσι, μὴ ὄντες δὲ ὀκνηροὶ τῇ σπουδῇ, ἀλλὰ ζέοντες τῷ πνεύματι καὶ φιλόπονοι, ἐγκρατεῖς, προνοητικοί. Ἡ φιλοσοφία διδάσκει ἡμῖν, ὅτι ὁ ποιητὴς τοῦ παντὸς ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον ἀτελῆ μὲν, ἐλεύθερον δὲ, ἤτοι τελειοποίησιμον· ἐπὶ τούτῳ ἐπροίκισεν αὐτὸν μὲ δυνάμεις, ἐκ τῆς λογικῆς καὶ σκοπίμου χρήσεως τῶν ὁποίων, ἠθικῶς μεταμορφούμενοι καὶ ὡς λογικὰ πλάσματα ἐνεργοῦντες, παράγομεν καὶ ἐξασφαλίζομεν συνάμα τὰ μέσα τῆς συντηρήσεως ἡμῶν. Ἐφ' οἱανδήποτε λοιπὸν ἔποψιν καὶ ἐὰν θεωρήσωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς, ὡς πρόσωπον αὐτοτελὲς, ἢ ὡς μόριον τῆς πόλεως, τὸ προνομιοῦχον τοῦτο πλάσμα, ὅπερ γεννᾶται μὲν ἀσθενὲς καὶ ἐνδεὲς πάντων τῶν πρὸς ζωὴν ἀναγκαίων, δυναμικῶς δὲ ὑπάρχει ἔξοχον, πολυμήχανον, καὶ κραταιὸν, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ τελειώσεως, προώρισται νὰ ὑποστῇ ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ παντοίας δοκιμασίας ἐσαεὶ ἀνανεουμένας. Ἡ ἀλήθεια αὕτη βεβαιοῦται καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἀποφηναμένων ὅτι πᾶσαι αἱ τέχναι καὶ αἱ δυνάμεις κινηθεῖσαι ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταβάλλονται (2)· καὶ ὑπὸ τῆς καθ' ἡμέραν πείρας, ἐπιμαρτυρούσης ὅτι ὁ βίος ἑκάστου ἡμῶν, ὡς καὶ ὁ βίος τῶν ἐθνῶν, εἶναι πάλη ἀένναος καὶ ἀτελεύτητος, ἐν ὅσῳ δὲν ἐκλείψῃ ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ἡ συνείδησις τοῦ τελειοτέρου, τοῦ ἀπολύτου. Καθ' ὅσον δὲ αἱ μὲν δοκιμασίαι τοῦ βίου τούτου πολλαπλασιάζονται, ἡ δὲ ἀνθρωπίνη ψυχὴ νέας συναισθάνεται χρείας, ἡ αἴσθησις τοῦ καλοῦ λεπτύνεται ἐν ἡμῖν καὶ ἡ διάνοια ἡμῶν ἀνορθοῦται, καὶ ἡ ἐξουσία ἡμῶν ἐπὶ τῆς φύσεως ἐπεκτείνεται, ἐκδηλουμένη διὰ τῆς προαγωγῆς τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ πλούτου.

Οὕτω δὲ ἡ ἀνθρωπότης ἐκπληροῖ τὸν προορισμὸν αὐτῆς, ἠθικῶς, νοητικῶς καὶ ὑλικῶς βελτιουμένη καὶ νέας ἐσημέραι προσαποκτῶσα δυνάμεις. Ἅπαντα δὲ ταῦτα τὰ ἀγαθὰ, ἅπερ κέκτηται ὁ ἄνθρωπος τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοὸς αὐτοῦ, ἀνακεφαλαιοῦνται ἐν τῇ διττῇ ταύτῃ προόδῳ. Πρῶτον μὲν, ἑκάστου ἡμῶν ἰδίᾳ θεωρουμένου καὶ δεύτερον, τοῦ κοινωνικοῦ ἀνθρώπου θεωρουμένου σχετικῶς πρὸς τοὺς ἄλλους (3).

Ἐν πρώτοις, ἐὰν θεωρήσωμεν τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν καθ' ἑαυτὸν, θέλομεν ἀναγνωρίσει, ὅτι, προϊόντος τοῦ χρόνου, ἕκαστος ἡμῶν τὸν λογικὸν σκοπὸν τῆς κατ' ἄνθρωπον ὑπάρξεως κάλλιον διοπτεύων καὶ λογικωτέραν χρῆσιν τῶν δυνάμεων αὐτοῦ ποιούμενος, καθίσταται ἱκανώτερος ἐπὶ ἐξασκήσει καὶ ἀπολαύσει μείζονος ἐξουσίας ἢ ἐλευθερίας. Καθ' ὅσον δὲ ἀναδείκνυται ἄξιος τῆς ἐλευθερίας, προσκτᾶται αὐτήν. Τὸ δ' ἐπίμετρον τῆς προόδου ἑκάστου ἡμῶν καὶ τῆς ἐλευθερίας, ἧς δικαίῳ τῷ λόγῳ ἀντιποιούμεθα, ὑπάρχει ἐν τῇ εὐθύνῃ, ἣν ἕκαστος ἡμῶν ἀναδέχεται, ἐλεύθερος ὢν καθ' ὅτι, ἐλευθερία ἄνευ εὐθύνης, εἰ-

(*) Αἱ παραδόσεις τοῦ Πανεπιστημίου διεκόπησαν ὀνομαστῶς ἅμα ἀρξάμεναι, διὰ τὴν ἐνσκήψασαν αἴφνης εἰς τὴν πρωτεύουσαν χολέραν.

(1) Πρώτη πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολή.

(2) Ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ βίβλῳ Β'. Κεφ. ἐ. τῶν Πολιτ. λέγει. « Ἔχει γὰρ ὥσπερ εἴπομεν ἀπορίαν καὶ δίδωσιν ἀν βέλτιον εἶναι τὸ κινεῖν· οἷον ἰατρικὴ κινηθεῖσα παρὰ τὰ πάτρια, καὶ γυμναστικὴ καὶ ὅλως αἱ τέχναι πᾶσαι καὶ αἱ δυνάμεις· ἀναγκαῖον δὲ καὶ περὶ τὴν πολιτικὴν ὁμοίως ἔχειν. Τοὺς γὰρ ἀρχαίους νόμους λέγουσιν ἁπλοῦς εἶναι καὶ βαρβαρικούς.

(3) Μελ. Michel Chevalier 1841.

ναι κατάστασις τερατώδης, εἶναι ἠθικὴ ἀναρχία καὶ ἀκολασία κακοηθεστάτη καὶ ὀλεθρία. Λέγω λοιπὸν ὅτι τὰ ἀγαθὰ ἅπερ ὁ ἄνθρωπος κέκτηται πολιτιζόμενος, ἀνακεφαλαιοῦνται, πρῶτον μὲν ἐν τῇ προόδῳ ἑκάστου ἡμῶν ἰδίᾳ θεωρουμένου· ἤτοι ἐν τῇ προσωπικῇ ἡμῶν ἐλευθερίᾳ, πρὸς ἐξάσκησιν τῆς ὁποίας γινόμεθα τάσῳ μᾶλλον ἱκανώτεροι, ὅσῳ βαθύτερον συναισθανόμεθα τὴν εὐθύνην τῶν ἡμετέρων πράξεων. Ἡ δ' ἑτέρα ἄποψις τῆς προόδου, ἡ ἀφορῶσα ἕκαστον ἡμῶν σχετικῶς πρὸς τοὺς ἄλλους, διττῶς φανεροῦται. Πρῶτον μὲν, ἐν εὐκόσμῳ καὶ εὐνομουμένῃ πολιτείᾳ, ἕκαστος κατὰ τὸ μέτρον τῶν δυνάμεων καὶ τῆς φιλοπονίας αὐτοῦ, ἀπὸ τῶν κατωτάτων βαθμίδων τῆς κοινωνικῆς κλίμακος ὁρμώμενος, δύναται νὰ προβιβασθῇ ἄνευ κωλύματος μέχρι τῶν ἀνωτάτων, οὕτω δὲ ἐλαττοῦνται κατὰ μικρὸν αἱ κοινωνικαὶ ἀνισότητες καὶ ἀνωμαλίαι. Ἀφ' ἑτέρου, τὰ ἔθνη καὶ τὰ διάφορα φῦλα, προσεγγίζοντα ἀλλήλοις, γνωρίζονται, καὶ συγκοινωνοῦντα τὰς ἰδέας καὶ τὰς ἀνακαλύψεις ἑαυτῶν ἠθικῶς τε καὶ νοητικῶς τελειοῦνται.

Ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἄτομον κοινωνικόν, καὶ ἡ μὲν πρόοδος ἑκάστου ἡμῶν ἐμφαίνεται ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ, ἐν τῇ ἠθικῇ προαγωγῇ τοῦ ἀτόμου, τῆς λογικῆς αὐτοῦ βουλήσεως καὶ τῆς βαθυτέρας συναισθήσεως τῆς προσωπικῆς εὐθύνης. Ἡ δὲ πρόοδος τῆς κοινωνικότητος ἀποκαλύπτεται διὰ τῆς ἀκωλύτου τάσεως πρὸς τὴν ἰσότητα, πρῶτον μὲν τῶν διαφόρων κοινωνικῶν τάξεων ἐν ἑκάστῃ πολιτείᾳ, καὶ δεύτερον τῶν διαφόρων φύλων καὶ ἐθνῶν ἐν τῇ ἀνθρωπότητι.

Συνάγεται οὖν ἐκ τούτων, ὅτι ἡ ἐλευθερία εἶναι ὁ οὐσιώδης ὅρος τῆς προόδου. Ἀλλ' ἡ ἐλευθερία, τὴν ὁποίαν δὲν πρέπει νὰ συγχέωμεν μὲ τὴν ἐξουσίαν τοῦ πράττειν ἢ ἐνεργεῖν, πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ θεραπεύῃ τὰς ἀλόγους ἡμῶν ὁρμάς, ἢ βουλήσεις· ἡ ἐλευθερία, ἤτοι ἡ ἁρμονικὴ ἑνότης τῶν ἐνεργειῶν ἡμῶν, ἡ ἁρμονικὴ καὶ ἔλλογος ἐνέργεια τῶν ἡμετέρων δυνάμεων, δὲν εἶναι, ὡς αἱ ἀρχαὶ καὶ ἡμῶν δυνάμεις, κτῆμα θεόσδοτον, παρακολουθοῦν ἑκάστῳ ἡμῶν ἅμα τῇ γεννήσει αὐτοῦ. Τοὐναντίον, ἐν τῇ νηπιακῇ τῶν ἐθνῶν ἡλικίᾳ ἡ ἐλευθερία ἑκάστου ὑπάρχει ἄμορφος, ἀπροσπελής καὶ σύκαταγώνιστος· ἕνεκα δὲ τούτου, ὁ κύκλος τῆς νομοθετικῆς ἐνεργείας μεγαλύνεται κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἤτοι ὁ νομοθέτης, περιβεβλημένος μάλιστα θρησκευτικήν τινα καὶ μυστηριώδη ἀποστολήν, ἐπιχειρεῖ νὰ ῥυθμίσῃ καὶ τὰς πράξεις τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου, τὰς περιλαμβανομένας σήμερον ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας καὶ εὐθύνης. Ἀλλ' ὅσῳ ἡ προσωπικὴ ἡμῶν ἐλευθερία λογικῶς ἀναπτύσσεται, τόσῳ περιορίζεται ἡ κανονιστικὴ ἐνέργεια τῆς πολιτείας, ὥστε οἱ πρό τινων ἐτῶν ἀξιοῦντες νὰ ἀναπλάσωσι τὴν κοινωνίαν, μετατιθεμένου τοῦ κέντρου τῆς βιομηχανικῆς δραστηριότητος ἀπὸ τῆς ἑστίας τῆς ἐθνικῆς φιλοπονίας ἐν τῇ πολιτείᾳ, ἐπιθυμοῦν ἐξ ἀγνοίας νὰ ἐπαναφέρωσι τὴν ἀνθρωπότητα εἰς βαρβάρους χρόνους, καθ' οὓς ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία ὑπῆρχεν ἄμορφος, διατελοῦσα εἰς τὰ σπάργανα τῆς βρεφικῆς ἡλικίας.

Ναί· ἡ ἐλευθερία δὲν εἶναι κτῆμα παρακολουθοῦν ἑκάστῳ ἡμῶν ἅμα τῇ γεννήσει αὐτοῦ. Ἀλλ' εἶναι μᾶλλον χρῆμα ἀνθρώπινον, εἶναι ἄθλον ἀποκτώμενον διὰ τῆς λογικῆς χρήσεως τῶν ἡμετέρων δυνάμεων καὶ διὰ μυρίων πόνων καὶ ἀγώνων, κατὰ πᾶσαν γενεὰν ἀναντουμένων ἕκαστος ἡμῶν. ὡς καὶ ἕκαστον ἔθνος, δύναται μὲν μετὰ πολλοῦ στόμφου νὰ κηρύττῃ ἑαυτὸ ἐλεύθερον, ἀλλ' ἵνα ὑπάρχῃ τις ἀληθῶς ἐλεύθερος, ἠθικῶς ἐλεύθερος, ἵνα δυνηθῇ νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν προορισμὸν αὐτοῦ ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ, ἀνάγκη πρότερον νὰ ἀποσοβήσῃ τὰ ἐσωτερικὰ τῆς ψυχῆς δεσμὰ καὶ νὰ ἠθοποιήσῃ τὰς πράξεις αὐτοῦ. Τοῦτο πράττοντες, δηλ. γινόμενοι ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας, καὶ σκοπίμως ἐξασκοῦντες αὐτήν, καὶ τὰ ἔργα ἡμῶν βαθμηδὸν τελειοποιοῦμεν καὶ τὰς δημιουργικὰς ἡμῶν δυνάμεις κοινωνικῶς προάγομεν. Τὸ περιφανέστερον παράδειγμα τῆς προόδου, τῆς ἀφορώσης πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν ἀκμὴν τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας κατὰ τοὺς ἡμετέρους χρόνους εἶναι ἡ Βόρειος Ἀμερική. Ἀληθῶς, τὸ ἀγγλοσαξωνικὸν τοῦτο γένος, δύναται νὰ καυχηθῇ ὅτι ἐν διαστήματι 60-70 ἐτῶν, κατώρθωσε νὰ κατοικίσῃ καὶ πολιτίσῃ κόσμον ἀπέραντον, ἐγχαράξαν ἐπ' αὐτοῦ τὸν τύπον τῆς κραταιᾶς αὐτοῦ προσωπικότητος καὶ ἀναδειχθέν, διὰ τοῦ πολιτεύματος αὐτοῦ καὶ τῆς προσωπικῆς αὐτοῦ τόλμης, ἀνδρείας καὶ εὐσταθείας, γένος ἔξοχον, γένος προνομιοῦχον, τὸ ὁποῖον δὲν ἐξέτεινε τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ ὡς ἅπαντα τὰ ἀρχαῖα ἔθνη διὰ τοῦ ξίφους καὶ τῆς λόγχης, ἀλλὰ διὰ φιλοπονίας ἀδαμάντου καὶ καρτερίας ἀπαραμίλλου.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς προόδου ἑκάστου ἡμῶν θεωρουμένου ὡς προσώπου αὐτοτελοῦς. Περὶ δὲ τῶν γεγονότων τῶν ἀφορώντων τὸν ἄνθρωπον σχετικῶς πρὸς τοὺς ἄλλους, ἤτοι περὶ τῆς κοινωνικῆς προόδου, τῆς ἐκδηλουμένης διὰ τῆς ἀκωλύτου τάσεως τῶν διαφόρων τάξεων μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς κοινωνίας ἢ τῶν διαφόρων ἐθνῶν πρὸς βελτίωσιν τῆς καταστάσεως αὐτῶν καὶ πρὸς ἀπόκτησιν τῶν ἐκ τοῦ πολιτισμοῦ πηγαζόντων ἀγαθῶν, παρατηροῦμεν ὅτι ἐπὶ μὲν τοῦ κολυβείκοῦ πολιτισμοῦ τῶν Ἑλλήνων, ὅτε δηλ. ἰσχυεν ἡ ἀρχὴ « τὰ κρατούμενα τοῖς κρατοῦσιν ὁ ἀσθενέστερος, ὁ ἐν πολέμῳ κεκρατημένος ἐγίνετο δοῦλος τοῦ ἰσχυροτέρου· ἐπὶ μεσαιωνος δὲ κατισχυσεν ἐπικρατήσαν τὸ τῆς δουλοποιείας σύστημα. Μετὰ ταῦτα δὲ, ἤτοι κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, οἱ ἐν τῇ αὐτῇ ζῶντες πολιτείᾳ διεκρίθησαν εἰς εὐγενεῖς καὶ ἀγενεῖς, καὶ ἡ διάκρισις αὕτη ἐπεκίασε τότε καὶ αὐτὰ τὰ ἄψυχα κτήματα, εἰς εὐγενῆ καὶ ἀγενῆ διαιρεθέντα. Μόνον δὲ μετὰ τὴν λῆξιν τῆς 18 ἑκατονταετηρίδος, κατὰ μικρὸν αἱ διακρίσεις αὗται ἐξέλιπον ἐν ταῖς πλείσταις εὐρωπαϊκαῖς χώραις, καθιερώθη δὲ ὑπὸ τοῦ δημοσίου δικαίου τῶν εὐνομουμένων ἐθνῶν, ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος πάντων τῶν πολιτῶν ἐνώπιον τῶν νόμων, ἄνευ διακρίσεως γένους, καταγωγῆς ἢ ἡλικίας. Διὰ τοῦτο σήμερον οὐδεὶς ἀπο-

πολμῷ νὰ ἀντιποιηθῇ δικαιώματός τινος ἢ προνομίου, προτείνων τὴν καταγωγὴν αὐτοῦ, ἰσχυριζόμενος λέγω ὅτι ἔλκει τὸ γένος ἐξ Βυμολπιδῶν ἢ ἐκ Κορνηλίων, καθότι τὸ γένος, ὡς γεγονὸς ἀλλότριον τῆς θελήσεως ἡμῶν, οὔτε δικαίωμά τι παρέχει οὔτ' εὐθύνην ἐπιβάλλει. Ἐὰν δὲ ὑπάρχῃ σήμερον διάκρισίς τις μεταξὺ ἀνθρώπων ζώντων ἐν τῇ αὐτῇ πολιτείᾳ, ἡ διάκρισις αὕτη γίνεται ἢ ἕνεκα ἐξαιρέτου ἱκανότητος ἢ ἐξόχων ἀρετῶν καὶ ἐκδουλεύσεων πρὸς τὴν πατρίδα, ἢ διὰ φιλανθρωπίον ὑπὲρ τῶν πενήτων, τῶν ἀνηλίκων, τῶν παρηλίκων ἢ τῶν ὑποκειμένων εἰς διαρκῆ χρόνια νοσήματα, ἐν ᾧ ἄλλοτε αἱ διακρίσεις νόμῳ καὶ πράγματι ἐγίνοντο ὑπὲρ τῶν ἰσχυρῶν.

Ἡ πρὸς ἰσοποίησιν αὕτη τάσις διαυγάζει καὶ ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ Δημοσίου δικαίου καὶ ἐπὶ τῶν σχέσεων τῶν διαφόρων φύλων ἢ τῶν διαφόρων ἐθνῶν πρὸς ἄλληλα. Σήμερον ἅπαντα τὰ εὐρωπαϊκὰ ἔθνη, ὡς μία ἀληθῶς χριστιανικὴ οἰκογένεια, μεταδίδουσι πρὸς ἄλληλα, μὲ τὴν ταχύτητα τοῦ ἠλεκτρικοῦ σπινθῆρος, τάς τε ἰδέας καὶ τὰς ἀνακαλύψεις αὐτῶν, καὶ τὰς σπουδαίας καὶ κοινωφελεῖς εἰδήσεις. Τὰ ἀτμόπλοια καὶ οἱ σιδηροῖ δρόμοι μεταφέρουσιν ἐν ἐλαχίστῳ χρόνῳ, ἀπὸ περάτων ἕως περάτων τῆς γῆς, τοὺς τε ἀνθρώπους καὶ τὰ ἐμπορεύματα, ἐξαφανίζοντες τὰς ἀποστάσεις. Καὶ καθ' ὅσον τὰ ἀμοιβαῖα συμφέροντα διακλαδεύονται καὶ συμπήγνυνται, καὶ αἱ ἀντιπάθειαι ἔθνους πρὸς ἔθνος μικρὸν κατὰ μικρὸν ἐκλείπουσιν. Ἐκ τούτου δὲ ὀλεγόμενος πατριωτισμὸς δὲν φέρει τὸν ἀγριωπὸν καὶ ἀποκλειστικὸν χαρακτῆρα, ὃν παριεβέβλητο ἄλλοτε, καθότι ἡ φιλανθρωπία κατέστη ἡ γενικωτέρα καὶ σεβαστωτέρα τῶν ἀρετῶν· αὐτή τε καὶ τὰ ἐμπορικὰ τῶν ἐθνῶν συμφέροντα ἐξησφάλισαν ἐπὶ τεσσαρακονταετίαν σχεδὸν τὴν εἰρήνην τοῦ κόσμου· ὁ δὲ εὐρωπαϊκὸς πόλεμος θεωρεῖται σήμερον ὡς εὐρωπαϊκὴ συμφορά, ὡς πόλεμος ἐμφύλιος κατασπαράττων τὰ σπλάγχνα τῆς αὐτῆς οἰκογενείας. Ἡ καθολικὴ οὖν πρόοδος τῆς ἀνθρωπότητος ἐμφανίζεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους πρῶτον μὲν, διὰ τῆς προαγωγῆς τῆς ἐλευθερίας, δεύτερον δὲ διὰ τῆς βαθμηδὸν ἐλαττώσεως τῶν κοινωνικῶν καὶ ἐθνικῶν ἀνισοτήτων· αὕτη δὲ ἡ πρόοδος, εἶναι ὁ ἀγλαὸς καὶ περικαλλὴς καρπὸς, οὐ μόνον τῆς φιλοσοφικῆς διαμορφώσεως τῶν ἐθνῶν· καθ' ὅσον ὡς προείπομεν καὶ ἡ κοινωνικὴ ἐπιστήμη εἶναι τὸ λογικὸν ἀπαύγασμα τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος· ἀλλὰ καὶ τῆς σωτηρίου ἐπιῤῥοῆς τοῦ θείου λόγου. Τῷ ὄντι ὁ χριστιανισμὸς πρῶτος διεχάραξεν ἐν Εὐρώπῃ τὴν εὐρεῖαν ὁδὸν τοῦ ἀνθοῦντος ἤδη πολιτισμοῦ. Αὐτὸς ἐπέβαλεν ἡμῖν τὸ θρησκευτικὸν, οὕτως εἰπεῖν, καθῆκον τῆς μεταμορφώσεως τῶν ψυχῶν τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοὸς ἡμῶν, δι' αὐτοῦ τὸ ἔργον τοῦ νόμου ἐνεγράφη ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν, συμμαρτυρούσης τῆς συνειδήσεως. Δι' αὐτοῦ ἀνωρθώθη ἡ χωλαίνουσα καὶ ἀποκλειστικὴ ἐλευθερία τῶν ἀρχαίων. Ἀνορθωθείσης δὲ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως, ἕκαστος κατέστη ὑπεύθυνος καὶ τῶν ἀφανεστέρων αὐτοῦ διαλογισμῶν. Ἐπὶ μὲν τοῦ πολυθεϊκοῦ πολιτισμοῦ ὁ ἄνθρωπος, ὑπείκων τῇ εἱμαρμένῃ, καθ' ἧς οὐδ' ἡ θέλησις τῶν θεῶν ἠδύνατο νὰ κατισχύσῃ, παρεξέκλινε τὴν εὐθύνην τῶν πράξεων αὐτοῦ, ὡς καὶ σήμερον, ἐπὶ τῆς μουσολμανικῆς μονοθείας, ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ὁποίας ἡ προσωπικὴ εὐθύνη καταπνίγεται ὑπὸ τοῦ δόγματος τοῦ πεπρωμένου. Ἐπὶ δὲ τῆς Ἰουδαϊκῆς μονοθείας ἡ εὐθύνη τῶν προσώπων ἦτο κατά τι περιωρισμένη, καθότι τὸ δόγμα τῆς ἀθανασίας καὶ τῆς μελλούσης κρίσεως καὶ ζωῆς δὲν ἦτο ῥητῶς καὶ δογματικῶς καθιερωμένον. Εἰς μόνον οὖν τὸν χριστιανισμὸν ἀπέκειτο, ἀνορθώσαντα τὴν ἀνθρωπίνην συνειδήσιν, νὰ καθιερώσῃ ὡς σύμβολον πίστεως τὴν μέλλουσαν κρίσιν καὶ ζωὴν καὶ νὰ κηρύξῃ τὴν διὰ τῆς πίστεως ἀπολύτρωσιν ἡμῶν, συσταυρωθέ τος τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου, καὶ τὴν ἀνταπόδοσιν κατὰ τὰ ἔργα ἑκάστου. Κατὰ τὸ δόγμα λοιπὸν τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς φιλοσοφίας, ὁ ἄνθρωπος εἶναι πλάσμα αὐτοτελὲς, κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ, διὰ τῆς ἐλευθερίας ἐσκεῖ ἀνυψούμενον πρὸς τὴν ἀπόλυτον σοφίαν, τὴν ἀπόλυτον ἀγαθότητα, τὴν ἀπόλυτον τελειότητα τοῦ δημιουργοῦ αὐτοῦ. Ἀλλ' ἡ ἐπιῤῥοὴ τοῦ χριστιανισμοῦ δὲν περιωρίσθη εἰς μόνην τὴν σφαῖραν τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας, διαῤῥυθμίσαντος καὶ τὰς ἠθικὰς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων πρὸς ἀλλήλους. Ὁ χριστιανισμὸς πρῶτος εὐηγγελίσθη τοῖς πᾶσιν ὅτι ἅπαντες ἀνεξαιρέτως, Ἕλληνες καὶ Ἰουδαῖοι, ὡς τέκνα φιλόστοργα τοῦ αὐτοῦ πατρὸς, τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, εἰσὶν ἀδελφοί· « οὐκ ἔστι προσωπολημψία παρὰ τῷ Θεῷ. » ὅτι πρὸς ἀπολύτρωσιν πάντων αὐτῶν, πρὸς κατάργησιν τῆς ἁμαρτίας, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐνανθρωπίσας ἐσταυρώθη. Ἕνεκα τοῦ νέου δόγματος τοῦ χριστιανισμοῦ, τοῦ δόγματος τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἰσότητος, διεῤῥήχθησαν αἱ δουλικαὶ ἀλύσεις, ἐξωμαλύνθησαν αἱ ἀνισότητες αἱ διασπῶσαι τὰς διαφόρους τάξεις τῆς κοινωνίας καὶ διελύθησαν αἱ ἀντικοινωνικαὶ ἀντιπάθειαι τῶν ἐθνῶν πρὸς ἀλλήλα. Ἐκ δὲ τῆς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἰσότητος ὅλων ἐν γένει τῶν ἀνθρώπων παρήχθη μικρὸν κατὰ μικρὸν καὶ ἡ ἀστυκὴ καὶ ἡ πολιτικὴ ἰσότης. Ὁ χριστιανισμὸς λοιπὸν εἶναι ἡ ἀγνοτέρα διατύπωσις τῆς κοινωνικότητος, ἡ δὲ ἠθικὴ αὐτοῦ διδασκαλία, κατὰ πάντα συνάδει πρὸς τὴν ἠθικὴν φιλοσοφίαν· ἀλλ' ἡ μὲν ἠθικὴ φιλοσοφία εἶναι ὁ κλῆρος τῶν ἐπιτελῶν, οὕτως εἰπεῖν, τῆς ἀνθρωπότητος, ὁ δὲ χριστιανισμὸς εἶναι ἡ δογματικὴ φιλοσοφία τῆς μεγάλης πλειονοψηφίας τῶν ἀνθρώπων (4). Ἐκ τῶν προεκτεθέντων δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἀ. ἐὰν μία οἱαδήποτε μεταβολὴ περὶ τοὺς θεσμοὺς ἢ τὸ πολίτευμα, συντελεσαν εἰς τὴν ἀληθῆ πρόοδον τοῦ ἔθνους, ἐν ᾧ ἐτελέσθη. Ἂν διὰ τῆς ἐπελθούσης μεταβολῆς, ἡ μὲν ἐλευθερία πραγματικῶς ἀπηλλάγη τῶν καταβλιβόν-

(4) Πολλοὶ ἰσχυρίζονται ὅτι ὁ νῦν ἀκμάζων πολιτισμὸς παρήχθη ὑπὸ μόνης τῆς νεωτέρας φιλοσοφίας. Περὶ τούτου παρατηρῶ ὅτι αἱ ἠθικαὶ καὶ κοινωνικαὶ ἀρχαὶ τῆς νεωτέρας φιλοσοφίας οὐδόλως ἀπάδουσι πρὸς τὴν ἠθικὴν τοῦ χριστιανισμοῦ. Ἄλλως δὲ, ἕκαστος ἐννοεῖ πόσον τὸ στάδιον τῆς φιλοσοφικῆς ἐνεργείας ἤθελεν εἶσθαι περιωρισμένον, ἂν αἱ ψυχαὶ τῶν ἀνθρώπων δὲν ἦσαν ἐμβεβαπτισμέναι μὲ τὰς ἀρχὰς τῆς ἠθικῆς τοῦ χριστιανισμοῦ. Ἢ ἂν ἡ θρησκευτικὴ συνείδησις ἀπέτρεπε τὰ δόγματα τῆς φιλοσοφίας.

των αὐτὴν δεσμῶν, ἡ δὲ συναίσθησις τῆς εὐθύνης ἑκάστου κατέστη ζωηροτέρα, οἱ δὲ φραγμοὶ οἱ διασπῶντες ἀπ' ἀλλήλων τὰς διαφόρους τάξεις τῆς αὐτῆς πολιτείας, ἢ τὰ διάφορα φῦλα κατέπεσον, οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ἡ τελεσθεῖσα μεταβολὴ φέρει τὸν χαρακτῆρα τῆς προόδου. Τοὐναντίον δὲ, ἐὰν ἕνεκα τῆς ἐπελθούσης μεταβολῆς, ἡ μὲν ἐλευθερία ἐξέκλινε πρὸς τὴν ἀκολασίαν, τὸ δὲ αἴσθημα τῆς προσωπικῆς εὐθύνης ἐμαράνθη, αἱ δὲ κοινωνικαὶ ἀνωμαλίαι καὶ αἱ ἀντικοινωνικαὶ προλήψεις καὶ ἀντιπάθειαι ἐπολλαπλασιάσθησαν, δυνάμεθα ἄνευ δισταγμοῦ νὰ βεβαιώσωμεν ὅτι ἡ τελεσθεῖσα μεταβολὴ δὲν συνέτεινε πρὸς τὴν πρόοδον τῆς ἀνθρωπότητος.

β'. Δυνάμει τῶν αὐτῶν ἀρχῶν, δυνάμεθα νὰ ἀνακαλύψωμεν ἐν μέσῳ τοῦ σκότους τῶν παρελθόντων αἰώνων, τὰς πραγματικὰς αἰτίας τῆς ταχείας παρακμῆς καὶ πτώσεως τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν, ἐν οἷς ἐπεκράτουν ἀρχαὶ ἐθνοφθόροι, ἀρχαὶ ὅλως ἀντίθετοι πρὸς τὰς διεπούσας νῦν τὰς νεωτέρας χριστιανικὰς κοινωνίας, ὁ πόλεμος λέγω καὶ ἡ κατάθλιψις τῶν κεκρατημένων καὶ ἡ δουλεία, ἐν ᾧ τὸ ζωοποιὸν στοιχεῖον τῶν νεωτέρων κοινωνιῶν εἶναι ἡ ἐλευθέρα φιλοπονία, ἡ ἱεροτης τῆς ἰδιοκτησίας, ἡ ἀστυκὴ καὶ πολιτικὴ ἰσότης· ἐρευνήσωμεν ἤδη πῶς ἡ πρόοδος αὕτη ἡ παραγομένη ἐκ τῆς μεταμορφώσεως τῶν θρησκευτικῶν καὶ φιλοσοφικῶν ἰδεῶν, ἐμφανομένη δὲ διὰ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς πρὸς τὴν ἰσότητα τάσεως τῶν διαφόρων κοινωνικῶν τάξεων ἢ τῶν διαφόρων φύλων καὶ ἐθνῶν, ἐκτυποῦται καὶ ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν γινομένων.

Τῆς κοινωνικῆς οἰκονομίας τὸ ἰδιαίτερον ἀντικείμενον εἶναι ἡ διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν νόμων τῶν διεπόντων τὸν φυσικὸν κόσμον καὶ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα παραγωγὴ τοῦ πλούτου, καὶ ἡ διανομὴ αὐτοῦ εἰς τὰ παράγοντα αὐτὸν πρόσωπα· ἡ θεωρία τῆς κοινωνικῆς συνδέσεως καὶ ἀποσυνδέσεως τοῦ πλούτου, ἡ διεξηγοῦσα ἡμῖν πῶς ὁ ἄνθρωπος κατέστη κύριος τῆς φύσεως. Ἄρα ὅσῳ ἡ μὲν ἐπιστήμη καὶ ἡ τέχνη προάγονται, αἱ δὲ ἀνάγκαι ἡμῶν πολλαπλασιάζονται, αἱ δὲ ἀνταλλαγαὶ καὶ αἱ εἰρηνικαὶ σχέσεις τῶν ἀνθρώπων πρὸς ἀλλήλους ἀναπτύσσονται, ἐπὶ τοσοῦτον ἰσχυροποιοῦνται αἱ παραγωγικαὶ ἡμῶν δυνάμεις καὶ γινόμενοι οὕτω κατὰ μικρὸν κύριοι τῶν στοιχείων καὶ τῶν δυνάμεων τῆς φύσεως, παράγομεν δι' ἐλάσσονος θυσίας, δι' ἐλάσσονος φιλοπονίας μεῖζον ποσὸν πραγμάτων πρὸς ζωὴν ἀναγκαίων, ἤτοι ἡ κοινωνία οἰκονομικῶς ἀναπτύσσεται. Ἀλλ' ἀναλύσωμεν τὴν οἰκονομικὴν ταύτην πρόοδον, ἵνα γνωρίσωμεν ἐὰν καὶ αὐτὴ δὲν περιλαμβάνηται ἐν τῷ γενικῷ προγράμματι τῆς κοινωνικῆς προόδου, ὅπερ διετυπώσαμεν χειραγωγούμενοι ὑπὸ τῆς φωταυγοῦς λαμπάδος τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας· ἐρευνήσωμεν ἐὰν πᾶσα οἰκονομικὴ πρόοδος δὲν ταυτίζεται ὁτὲ μὲν μὲ τὴν πρόκτησιν ἀνωτέρας τινὸς μερίδος ἐλευθερίας ἢ τὴν ἀναδοχὴν μείζονος προσωπικῆς εὐθύνης, ὁτὲ δὲ μέ τινα νέαν ἐφαρμογὴν τῆς ἀρχῆς τῆς Ἰσότητος πάντων τῶν πολιτῶν ἐνώπιον τοῦ νόμου, ἢ μὲ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀμοιβαιότητος, τῆς ἀλληλεγγύης καὶ τῆς συγχωνεύσεως τῶν συμφερόντων ἐθνῶν διαφόρων; προκειμένου περὶ σχέσεων διεθνῶν, ἐνὶ λόγῳ, ἐρευνήσωμεν ἐὰν ἡ οἰκονομικὴ πρόοδος δὲν διαδραματίζεται, διὰ τῆς ἐφαρμογῆς καὶ ἐπεκτάσεως τῶν δύο τούτων πρυτανευουσῶν ἀρχῶν τῆς ἀνθρωπίνης προόδου, τῆς ἐλευθερίας λέγω καὶ τῆς ἰσότητος.

Ἐν πρώτοις παρατηροῦμεν ὅτι οἱονδήποτε καὶ ἐὰν ᾖ τὸ φιλοπονοῦν πρόσωπον, ἔθνος βάρβαρον καὶ ἀπολίτιστον, ἤθνος πεπολιτισμένον, σοφὸν καὶ κραταιὸν, ἡ βιομηχανία ἑκατέρου τῶν ἐθνῶν τούτων ἔσεται τὸ ἀπαύγασμα τῆς θρησκευτικῆς αὐτοῦ διαμορφώσεως, τῶν παρ' αὐτῷ ἐπικρατούντων θεσμῶν, καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτοῦ διαπλάσεως, ἤτοι τῶν ἰδεῶν, τῶν ἀνακαλύψεων ἢ καὶ τῶν ἕξεων αὐτοῦ· ἐκ τούτου ἕπεται ὅτι, ἡ ὑλικὴ κατάστασις καὶ ἡ βιομηχανικὴ διαμόρφωσις τῶν ἐθνῶν ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ ῥυθμίζεται ἀναλόγως τῆς διανοητικῆς καὶ ἠθικῆς αὐτῶν καταστάσεως, ἤτοι ἀναλόγως τῆς προαγωγῆς τοῦ κοινωνικοῦ ἀτόμου, τῆς ἐλευθερίας ἣς ἀπολαύει ἕκαστος, καὶ τῆς ὁμαλωτέρας καὶ ἰσοτέρας καταστάσεως τῶν ἐν τῇ αὐτῇ κοινωνίᾳ διατελούντων.

Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας περιλαμβάνονται μόνον τὰ πλουτολογικὰ γινόμενα, ἄρα καὶ ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ ἐκ τοῦ κοινοῦ δικαίου πηγάζουσα ἰσότης, ἤτοι αἱ δύο ἀρχαὶ, διὰ τῆς εὐρυτέρας ἐφαρμογῆς τῶν ὑποίων, ὡς ἀπεδείχθη ἤδη, προάγεται ἐν γένει ἡ ἀνθρωπίνη κοινωνία, ἐφαρμοζόμεναι εἰς κύκλον πλέον περιωρισμένον, τὸν κύκλον λέγω τῶν πλουτολογικῶν φαινομένων, προσδιορίζουσι τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν ἑκάστου ἔθνους.

Τοιούτῳ τρόπῳ, ἡ ἐλευθερία ἐν τῇ οἰκονομικῇ σφαίρᾳ, εἰδικώτερον ἀναφαίνεται ὡς ἐλευθερία τῆς βιομηχανίας.

Δυνάμει τῆς ἀρχῆς ταύτης, ἕκαστος φιλοπονῶν παράγει καὶ παράγων ἀποταμιεύει, ἢ συνάπτει διαφόρους συμβάσεις, πωλῶν, ἀγοράζων, ἐκμισθώνων, ἀνταλλάττων ἢ κοινωνεῖ μετ' ἄλλων, ὅπως καταστήσῃ ὀνησιμωτέρας τὰς ἑαυτοῦ δυνάμεις· ἕκαστος λοιπὸν ἐλευθέρως καὶ ἀκωλύτως φιλοπονεῖ, ἐπὶ μόνῳ τῷ ὅρῳ τοῦ νὰ μὴ παραβλάπτωνται ἐκ τῆς ἐξασκήσεως τῆς φιλοπονίας ταύτης, ἕτερα νόμιμα τῆς κοινωνίας συμφέροντα, ἢ ἡ δημοσία τάξις, δικαίως θεωρουμένη ὡς ἡ περιληπτικὴ ἐλευθερία τῆς ὅλης κοινωνίας. Ἐν τῇ οἰκονομικῇ πάλιν σφαίρᾳ, οὐσιώδης ἐγγύησις τῆς ἐλευθερίας ἑκάστου εἶναι ἡ πρὸς τὴν ἰδιοκτησίαν χορηγουμένη προστασία, τὸ πρὸς τὴν ἰδιοκτησίαν σέβας· λέγοντες δὲ ὅτι καταπατουμένης τῆς ἰδιοκτησίας, ἡ ἐλευθερία ἀπόλλυται, δὲν ἐννοοῦμεν μόνον ὅτι πρὸς ἐξασφάλισιν αὐτῆς πρέπει νὰ τιμωρῆται πᾶσα πρᾶξις δι' ἧς ἐπιχειρεῖ τις νὰ λάβῃ αὐτογνωμόνως εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ ἀλλοτρίαν περιουσίαν, ἀλλ' εἰσέτι ὅτι ἕκαστος, ἐλεύθερος διατελῶν ἐν τῇ οἰκονομικῇ αὐτοῦ σφαίρᾳ, δὲν πρέπει νὰ ὑποβάλληται εἰς κανονιστικὰς διατάξεις, ὡς ἄλλοτε ἐγίνετο τοῦτο ὑπὸ τῶν Κυβερνήσεων αἵτινες ἐπεχείρουν νὰ ῥυθμίσωσι τοὺς τρόπους καὶ τὰς μεθόδους τῆς παραγωγῆς, ὑπὲρ τοῦ συμφέροντος δῆθεν τῆς βιομηχανίας καὶ τῶν ἀναλωτῶν.

Ὡσαύτως δὲ, ἐν τῇ οἰκονομικῇ σφαίρᾳ, ἡ εὐθύνη ἡ παρεπομένη τῇ ἐλευθερίᾳ, ἐμφαίνεται διὰ τοῦ κανόνος τούτου, ὅτι « ἕκαστος ὀφείλει νὰ μεριμνᾷ περὶ τῆς ἑαυτοῦ συντηρήσεως καὶ τῆς διατροφῆς τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ, φιλοπονῶν καὶ ἀποταμιεύων πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον μέρος τοῦ ἀποκτηθέντος πλούτου. Παρατηρητέον δὲ ὅτι πρὸς τὴν οἰκονομικὴν ἐλευθερίαν, καὶ τὴν εὐθύνην τὴν παρεπομένην αὐτῇ, ἀπάδουσιν οἱ νόμοι οἱ ἀπονέμοντες εἴς τινα τάξιν προσώπων ἀποκλειστικὰ προνόμια πρὸς βλάβην τῶν πλειοτέρων, ἢ ἐπιβάλλοντες ἔργα καὶ ὑπηρεσίας, ὧν δὲν ἀποδίδεται αὐτοῖς τὸ ἀντίτιμον. Αἱ τοιαῦται καταθλιπτικαὶ διατάξεις, περιορίζουσαι τὴν ἐλευθερίαν ἀπαλλάττουσιν ἡμᾶς καὶ τῆς εὐθύνης, τῆς παρεπομένης αὐτῇ, καθότι οὐδεὶς ἀναδέχεται τὴν εὐθύνην τῆς καταστάσεως αὐτοῦ, μὴ ἐνεργῶν ἐλευθέρως. Τοὐναντίον μάλιστα, ἕκαστος καταλογίζει εἰς βάρος τῆς ἐξουσίας, τῆς περιοριζούσης αὐτογνωμόνως τὴν ἐλευθερίαν, τὰς κακουχίας καὶ τὴν ταλαιπωρίαν, αἵτινες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον παράγονται ἐκ τῆς ὀκνηρίας ἢ τῆς ἀπερισκεψίας ἡμῶν. Μὴ ξενιζώμεθα λοιπὸν ἐὰν ὑπὸ τὸ κράτος κανονιστικῶν καὶ καταθλιπτικῶν διατάξεων, ἀναφύηται ἡ ἄλλως ἀδικαιολόγητος ἀξίωσις μιᾶς ἢ πολλῶν τάξεων τῆς κοινωνίας, εἰς τὸ σιτίζεσθαι καὶ τροφοδοτεῖσθαι ὑπὸ τῆς πολιτείας· ἂν ἡ ἐλευθερία ἑκάστου ὑπεβάλλετο εἰς μόνους τοὺς νομίμους αὐτῆς περιορισμοὺς, οὐδεὶς ἐδύνατο νὰ παραπέμψῃ εἰς βάρος τῆς πολιτείας τὴν εὐθύνην τῆς καταστάσεως ἑαυτοῦ, οὐδεὶς ἀπεστάλμα νὰ ἀπαιτήσῃ παρ' αὐτῆς τὰ μέσα τῆς διατροφῆς καὶ συντηρήσεως, καθότι δὲν εἶναι λογικὸν νὰ θεωρῶμεν τὸ σῶμα τῆς πολιτείας ὡς πηγὴν ἀνεξάντλητον πλούτου καὶ εὐζωΐας, ἐν ᾧ τὰ μέλη αὐτῆς εἶσι νεκρὰ καὶ ἀκίνητα. Δὲν ἰσχυρίζομαι ὅτι ἡ κοινωνία δὲν ὀφείλει λόγῳ φιλανθρωπίας καὶ κοινωνικοῦ συμφέροντος νὰ τείνῃ βοηθὸν χεῖρα πρὸς τοὺς ἀξίους ἐλέους, ἢ νὰ περιθάλπῃ τοὺς ἀξίους περιθάλψεως, ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα βοηθήματα πρέπει νὰ χορηγῶνται εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ ἐξαλείφηται ἀπὸ τῆς ψυχῆς τῶν εὐεργετουμένων ἡ συναίσθησις τῆς ἀτομικῆς εὐθύνης καὶ ἡ σωτήριος ἕξις τῆς φιλοπονίας· οἱ δ' εὐεργετούμενοι νὰ μὴ λησμονῶσιν, ὅτι ἡ ἀγαθοποιία, ὡς πρᾶξις ἠθική, δὲν παρέχει τοῖς ἐλεουμένοις δικαίωμά τι ἐπὶ τῆς περιουσίας τοῦ εὐεργετοῦντος, ἀλλ' ἐπιβάλλει μάλιστα τοῖς εὐεργετουμένοις τὸ καθῆκον τῆς εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν εὐεργετοῦντα.

Ἐκ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς εὐθύνης παράγεται καὶ ἕτερόν τι κοινωνικὸν ἀγαθὸν, ἡ ἅμιλλα καὶ ἡ βιομηχανικὴ δραστηριότης ἡ ἀναῤῥιπίζουσα τὴν ἐνέργειαν τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας.

Ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς εὐθύνης, ἕκαστος καταβάλλει πᾶσαν προσπάθειαν πρὸς βελτίωσιν τῆς καταστάσεώς του, γινόμενος κρείττων ἑαυτοῦ· ἕκαστος ἐγρηγορεῖ ἀπεκδεχόμενος ἐκ μόνης τῆς φιλοπονίας καὶ ἱκανότητος αὐτοῦ τὴν βελτίωσιν τῆς καταστάσεώς του. Ὅπως δὲ κατισχύσῃ τῶν ἀντιπάλων, προσπαθεῖ νὰ παραγάγῃ εὐωνότερον, χρησιμοποιῶν διὰ τῆς ἐπιστήμης τὰς δυνάμεις τῆς φύσεως· ἕνεκα δὲ τῆς γενικῆς ταύτης ἁμίλλης, τοῦ γενικοῦ τούτου συναγωνισμοῦ, αἱ ἰδέαι τελειοῦνται βασανιζόμεναι, αἱ ἀνακαλύψεις πολλαπλασιάζονται καὶ ἡ κοινωνία ἐν γένει καὶ αἱ δημιουργικαὶ δυνάμεις τῆς ἀνθρωπότητος ἀναπτύσσονται.

Ὅπως ἀποδείξωμεν δὲ ἐναργέστερον ὅτι ἡ ἐλευθερία τῆς βιομηχανίας εἶναι μία ἐκ τῶν πολλῶν ἀκτίνων, μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς φωτοβόλου ἑστίας, παρατηροῦμεν ὅτι καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ ἐλευθερία εἰσήγετο εἰς τοὺς ἀστυκοὺς καὶ πολιτικοὺς θεσμοὺς ἐν Εὐρώπῃ, ἀνεπτύσσετο συνάμα καὶ ἐν τῇ σφαίρᾳ τῇ οἰκονομικῇ ἡ ἐλευθερία τῆς βιομηχανίας. Ἡ περικλεὴς συνταγματικὴ συνέλευσις τοῦ 1789 καθιέρωσε πάσας τὰς ἐλευθερίας συνάμα, συνειδυῖα ὅτι ἅπασαι συνέγονται καὶ συγκρατοῦνται διὰ τῆς ἀλληλεγγύης, ὅτι ἅπασαι ἀπαρτίζουσι μίαν λογικὴν καὶ αὐτοτελῆ ἑνότητα, ὡς τόσαι ἀκτῖνες μιᾶς σπινθηροβόλου ἑστίας, ἢ τόσαι ἐπιφάνειαι ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἀδάμαντος. Καθ' ὃν δὲ τρόπον ἡ ἐλευθερία ἐφαρμοζομένη εἰς τὸ στενώτερον στάδιον τῆς βιομηχανικῆς δραστηριότητος, συνετέλεσεν εἰς τὴν πρόοδον τῆς ἀνθρωπότητος, οὕτω καὶ ὁ ἕτερος τύπος τῆς προόδου, ὁ ἀφορῶν τὸν ἄνθρωπον σχετικῶς πρὸς τοὺς ὁμοίους του, ἐφαρμοσθεὶς εἰς τὴν οἰκονομικὴν σφαῖραν, προήγαγε τὴν βιομηχανίαν, καὶ ἐπηύξησε τὴν εὐζωΐαν καὶ τῶν ἀπορωτέρων τῆς κοινωνίας.

Τῷ ὄντι, ἡ ἀρχὴ τοῦ κοινοῦ δικαίου, καθιερωθεῖσα ὑπὸ τῶν νεωτέρων νομοθετημάτων, οἰκονομικῶς μεθερμηνεύεται ἑνότης νόμων, ἰσότης δικαιωμάτων, καὶ πλήρης ἀμοιβαιότης τῶν πρὸς ἀλλήλους ὑποχρεώσεων τῶν πολιτῶν, τοῦ παραγωγοῦ καὶ ἀναλωτοῦ, τοῦ πωλητοῦ καὶ ἀγοραστοῦ, τοῦ ἐργοδότου καὶ τοῦ ἐργάτου, τῶν φορολογουμένων πρὸς ἀλλήλους. Πρὸς τὴν ἀρχὴν οὖν ταύτην προδήλως ἀπάδουσι τὰ βιομηχανικὰ προνόμια ὡς καὶ τὰ ἐμπορικὰ μονοπώλια.

Ἰσαύτως δὲ, τὸ αἴσθημα τῆς ἱερᾶς τῶν ἐθνῶν συμμαχίας, ἣν θρησκευτικώτερον καὶ φιλοσοφικώτερον ἀποκαλοῦμεν ἀδελφότητα τῶν ἀνθρώπων ἢ ἑνότητα τῆς ἀνθρωπίνης οἰκογενείας, οἰκονομικῶς μεθερμηνευόμενον, δὲν εἶναι ἄλλο ἢ ἐλευθερία συγκοινωνίας καὶ ἐμπορίας.

Ἐὰν ἤδη κατὰ τὰς ἀρχὰς ταύτας θελήσωμεν νὰ ἐρευνήσωμεν τὴν οἰκονομικὴν πρόοδον τῶν ἐθνῶν, κατ' ἐποχὰς διαφόρους, ὡς λ. χ. παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι καὶ Ῥωμαίοις, ὧν καθ' ἑκάστην ἀναδιφῶμεν τὸν βίον, τοὺς νόμους, τὸ πολίτευμα, τὴν τέχνην, τὸ θρήσκευμα, θέλομεν ἀναγνωρίσει μεθ' ὅλων τῶν οἰκονομολόγων ὅτι ἡ βιομηχανία ἤτοι αἱ βιοποριστικαὶ τέχναι ὀλίγον προώδευσαν παρ' αὐτοῖς, α'. διότι οἱ ἐλεύθεροι δὲν μετήρχοντο τὰ βιομηχανικὰ ἔργα θεωρούμενα ἀνάξια αὐτῶν, καὶ ἑπομένως ἡ βιομηχανία ἐξησκεῖτο ὑπὸ τῶν δουλικῶν σωμάτων, δίκην ἐμψύχων μηχανῶν. Οὕτω δὲ οἱ ἐλεύθεροι θεωρούμενοι ὡς ἀναρμόδιοι πρὸς ἐξάσκησιν βιομηχανικῶν ἔργων,

ἀνέθετον τῇ ὅλῃ πολιτείᾳ τὴν εὐθύνην τῆς συντηρήσεως αὐτῶν (5).

β'. Καθότι κοινὸν δίκαιον, ἑνότης νόμων, ἰσότης δικαιωμάτων δὲν ὑπῆρχε μεταξὺ δούλων καὶ ἐλευθέρων. Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ κοινωνίᾳ ὁ ἐλεύθερος ἠναγκάζετο νὰ διάγῃ ὡς ἐν στρατοπέδῳ, ἵνα κρατῇ διὰ τῆς βίας εἰς ὑποταγὴν τὴν ἀγέλην τῶν δούλων, τῶν ἀνηλεῶς καὶ ἀπανθρώπως καταθλιβομένων. Ἡ ἐπικρατεστέρα λοιπὸν ἕξις τῶν ἐλευθέρων ἦτον ἡ βία, ἡ δεσποτική, οὐχὶ δὲ ἡ παραγωγικὴ ἐνέργεια. (6)

γ'. Ἐπειδὴ οἱ δοῦλοι ἦσαν οὐσιῶδες στοιχεῖον τῆς ἀρχαίας κοινωνίας, διὰ τοῦ πολέμου καὶ τῶν κατακτήσεων ἀποκτώμενον, ὁ δὲ πόλεμος ἦτον ἡ φυσικὴ κατάστασις τῶν ἐθνῶν, δὲν ὑπῆρχον τότε, ὡς σήμερον, μεταξὺ αὐτῶν διορκεῖς εἰρηνικαὶ σχέσεις. (7).

Ἐκ τούτων ἀποδεικνύεται ἀ.) ὅτι ἡ μὲν ἐλευθερία ὑπὸ τὴν οἰκονομικὴν αὐτῆς ἔποψιν εἶναι ἀπόρροια τῆς ἐν γένει ἐλευθερίας, ἐξ αὐτῆς δέ, ὡς καὶ ἐκ τοῦ νόμου τῆς ἰσότητος καὶ ἀδελφότητος τῶν ἀνθρώπων, παράγεται ἡ κοινωνικὴ καὶ εἰδικώτερον ἡ οἰκονομικὴ πρόοδος· β'. ἡ πολιτικὴ οἰκονομία, ὡς πολλοὶ ἐδόξασαν καὶ δοξάζουσιν εἰπέτι, δὲν εἶναι ἐπιστήμη, περὶ μόνην τὴν διάπλασιν τῆς ὕλης ἀσχολουμένη καὶ πρὸς μόνας τὰς ὑλικὰς ἀπολαύσεις σκοποῦσα, καθότι αἱ ἀρχαὶ αὐτῆς συνάπτονται μὲ τὰς ὑψηλοτέρας ἀρχὰς τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ. Ἄλλως δὲ, πρὸς τοὺς κατηγοροῦντας ἐπὶ ὑλισμῷ τὴν Πολιτικὴν Οἰκονομίαν, λέγομεν ὅτι ἡ βιομηχανικὴ πρόοδος τῶν ἐθνῶν, δὲν συνεπάγεται μόνον τὸν πολλαπλασιασμὸν τῶν ἀπολαύσεων καὶ τὴν εὐκολωτέραν θεραπείαν τῶν φυσικῶν ἀρρέξεων, ἀλλ' ὑποτίθησιν ὅτι ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τέχνης κατέστη κύριος τῶν δυνάμεων τῆς φύσεως. Διὰ τῆς βιομηχανίας ὁ ἄνθρωπος καθυπέταξε τὴν ὑλικὸν κόσμον εἰς τὰς ἀνάγκας αὐτοῦ, καὶ διὰ τῆς θεραπείας τῶν ἀναγκῶν αὐτοῦ, ἀνεπτύχθησαν αἱ ἠθικαὶ καὶ διανοητικαὶ αὐτοῦ δυνάμεις.

Συμπεραίνομεν ἄρα ὅτι μεταξὺ βιομηχανικῆς προόδου καὶ νοητικῆς καὶ ἠθικῆς ἀναπτύξεως, ὑπάρχει σχέσις στενωτάτη· αἱ πρό τινων ἐτῶν παριστάμεναι παγγυρικαὶ ἐκθέσεις τῶν προϊόντων τῆς παγκοσμίου βιομηχανίας, ἐπιβεβαιοῦσι τὴν ἀλήθειαν ταύτην. Ἐν ταῖς ἐκθέσεσι ταύταις, τὰ προϊόντα τῆς παγκοσμίου βιομηχανίας φιλοφρόνως συναντῶνται, καὶ φῦλα καὶ ἔθνη ἀλλότρια πρὸς ἄλληλα ὡς μέλη τῆς αὐτῆς οἰκογενείας ἀδελφικῶς περιπτύσσονται· ἐν αὐταῖς ἐκτυποῦνται αἱ κατακτήσεις τοῦ πνεύματος ἐπὶ τῆς ὕλης, καὶ αἱ δημιουργικαὶ ἡμῶν δυνάμεις.

Ἀλλ' ἐὰν αἱ ἐκθέσεις αὗται ὑπάρχωσι τὸ πιστὸν κάτοπτρον τῆς δημιουργικῆς δυνάμεως τῆς ἀνθρωπότητος; ἐὰν ἐκ τοῦ εὐθρύπτου καὶ ἐξιτήλου τούτου κόσμου τῶν κρυσταλλίνων παλατίων, θελήσωμεν νὰ εἰκάσωμεν καὶ περὶ τῆς δυνάμεως τῶν θνητῶν αὐτῶν δημιουργῶν, ἆρά τι θέλομεν συμπεράνει; Ὅτι τὸ βιομηχανικώτερον ἔθνος εἶναι καὶ τὸ μετέχον πλειοτέρων γνώσεων, πλειοτέρας εὐνομίας καὶ εὐκοσμίας κοινωνικῆς. Ποῖα τὰ μᾶλλον διακριθέντα ἔθνη ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἐκθέσει τοῦ Λονδίνου; Οἱ Ἄγγλοι, οἱ Γάλλοι, οἱ Γερμανοί· τοῦτο ὑπάρχει ἀναμφισβήτητον. Ἰσαύτως δὲ, ἀναμφισβήτητον ὑπάρχει ὅτι τὰ τρία ταῦτα ἔθνη εἰσὶ καὶ οἱ πρωτότοκοι τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, τὰ ἔθνη τὰ μᾶλλον προαγαγόντα τὰς ἐπιστήμας, τὰ ἀξιώτερα τῆς ἐλευθερίας ἣν ἀπολαμβάνουσι, τὰ μᾶλλον προσεγγίσαντα πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς ἰσότητος ἐνώπιον τῶν νόμων· ἑνὶ λόγῳ, οἱ πιστότεροι ἀντιπρόσωποι καὶ οἱ περιφανέστεροι πρωταθληταὶ τῆς ἀνθρωπίνης προόδου.

Παραθέσωμεν πρὸς ταῦτα τὴν Πορτογαλλίαν καὶ Ἱσπανίαν, δύω ἔθνη ἐπίσης ἀρχαῖα, καὶ θέλομεν ἀναγνωρίσει, ὅτι κατὰ λόγον τῆς νοητικῆς καὶ ἠθικῆς καταστάσεως τῶν ἐθνῶν τούτων, ἐμορφώθη παρ' αὐτοῖς καὶ ἡ βιομηχανία.

Ἰσαύτως δὲ, ἐὰν ἡ βιομηχανία τῆς Ἰνδικῆς, τῶν Σινῶν, τῆς Ἰαπωνίας, τῆς Τουρκίας ἀπεδείχθη ὑποδεεστέρα τῆς τῶν Εὐρωπαίων, ἐὰν παρὰ τοῖς ἡμιπολιτίστοις ἐκείνοις ἔθνεσιν, ἡ ἀνθρωπίνη χεὶρ εἶναι τὸ κυριώτερον τῆς βιομηχανίας ὄργανον, ἐὰν τὰ ἐπίπονα ἔργα ἐπιβαρύνωσιν ἰδίως τὰς αἰσθητικὰς καὶ ἐμψύχους δυνάμεις, ἡ διαφορὰ αὕτη προέρχεται ἐκ τῆς νοητικῆς καὶ ἠθικῆς αὐτῶν καταστάσεως, ἐκ τοῦ ὅτι παρ' αὐτοῖς ἡ μὲν ἀτομικὴ ἐλευθερία κατακυρίευεται ὑπὸ τῆς παμβασιλείας καὶ τοῦ αὐθαιρέτου τῶν κρατούντων, ἡ δὲ ἰσότης εἶναι τὸ ἀσφαλέστερον γνώρισμα τῆς γενικῆς δουλοσύνης καὶ δουλοπρεπείας ἐνώπιον ἀμειλίκτου δεσπότου· καὶ τὸ κυριώτερον ἡ παιδαγωγία, ἡ διαπλάττουσα καὶ μεταμορφοῦσα τὰς ἁπλὰς ψυχὰς τῶν τέκνων, καθίσταται παρ' αὐτοῖς ἀδύνατος ἕνεκα τῆς πολυγαμίας καὶ τῆς ὑποστελοῦς καὶ κτηνώδους καταστάσεως τῶν γυναικῶν. Ἐν Ἀσίᾳ λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος, βεβυθισμένος εἰς τὸ σκότος τῶν προλήψεων καὶ τῆς παχυλοτέρας ἀμαθίας, ἀδυνατεῖ νὰ γείνῃ κύριος τῶν δυνάμεων τῆς φύσεως, καὶ νὰ μεταχειρισθῇ αὐτὰς πρὸς παραγωγὴν τοῦ πλούτου· ἀφ' ἑτέρου δὲ, αἱ θρησκευτικαὶ καὶ φυλετικαὶ αὐτῶν προλήψεις ἀπαιδοῦσι πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς ἀδελφικῆς καὶ εἰρηνικῆς τῶν ἀνθρώπων συγκοινωνίας, ἤτις εἶναι ἡ κυριωτέρα βάσις τῆς βιομηχανικῆς προαγωγῆς τῶν ἐθνῶν. Τῷ ὄντι, ἡ ἱερὰ ἡμῶν θρησκεία κηρύττει ὅτι πάντες οἱ ἄνθρωποι εἰσὶν ἀδελφοί· ὡσαύτως δὲ, καὶ ἡ ὑγιὴς πολιτικὴ ἀποκρούει τὸ πνεῦμα τοῦ ἀποκλειστικοῦ πατριωτισμοῦ. Τὰ αὐτὰ διδάσκει καὶ ἡ πολιτικὴ Οἰκονομία, ἀποδεικνύουσα ὅτι τὰ ἔθνη, τὰ διαχωριζόμενα ἀπ' ἀλλήλων διὰ Σινικοῦ τείχους, τὰ μὴ συγκοινωνοῦντα πρὸς ἄλληλα, μαραίνονται, ἐξαχρειοῦνται, θνήσκουσιν.

Ἐκ τούτων συνάγεται, ὅτι ἡ πολιτικὴ Οἰκονομία συνδέεται ἀδιασπάστως μὲ τὰς ὑψηλοτέρας καὶ εὐγενεστέρας ἐπιστήμας, μὲ τὴν ἠθικὴν φιλοσοφίαν, καὶ μὲ τὸ δημόσιον δίκαιον κτλ· ὅτι εἶναι τέκνον γνήσιον καὶ περικαλλὲς τῆς αὐτῆς οἰκογενείας, ὅτι, δυνάμει τῶν αὐτῶν νόμων, τῶν προεδρευόντων εἰς τὴν πρόοδον τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ ἐν γένει, προάγεται καὶ ἡ βιομηχανία, ὅτι ἡ ἄρνησις τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, εἶναι ἄρνησις αὐτῆς τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἰσότητος, ἤτοι τῶν ἀναμφισβητοτέρων κοινωνικῶν ἀληθειῶν καὶ ἡ ἀνατροπὴ τοῦ ὅλου οἰκοδομήματος τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας· καὶ τελευταῖον ὅτι ἡ βιομηχανία εἶναι ἀπαύγασμα τῆς ἠθικῆς καὶ νοητικῆς καταστάσεως τῶν ἐθνῶν, καθότι ἀναλόγως τῆς θρησκευτικῆς καὶ φιλοσοφικῆς προαγωγῆς ἑκάστου ἔθνους διατυποῦται παρ' αὐτῷ καὶ ἡ βιομηχανικὴ αὐτοῦ ἀνάπτυξις.

Προτιθέμεθα κατὰ τὸ νῦν σχολαστικὸν ἔτος νὰ διδάξωμεν τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν, ἤτοι τὴν περὶ παραγωγῆς καὶ διανομῆς θεωρίαν, λείπεται δὲ νὰ συμπληρώσωμεν κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος τὴν διδασκαλίαν ταύτην ἐκθέτοντες τοὺς κανόνας, διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ὁποίων ἡ πολιτεία προστατεύουσα καὶ ἐμψυχοῦσα προάγει τὰς παραγωγικὰς τοῦ ἔθνους δυνάμεις. Τὸ δεύτερον τοῦτο μέρος ἀποκαλοῦμεν πολιτειακὴν οἰκονομίαν, καθ' ὅσον ἐν αὐτῷ ἐμφαίνεται ἡ ἐνέργεια τῆς πολιτείας ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας· εἰς δὲ τὸ δεύτερον τοῦτο μέρος θέλομεν προσαρτήσει καὶ τρίτον, ἤτοι τὴν περὶ τῆς ἐπιστήμης τῶν δημοσίων χρημάτων πραγματείαν, παρατηροῦντες ὅτι τὸ σύνολον τῶν συγγενῶν τούτων ἐπιστημῶν περιλαμβάνεται ἐν τῇ Κοινωνικῇ Οἰκονομίᾳ.

(5) Ὁ Σωκράτης ἔλεγεν ὅτι οἱ ἄρχοντες οἱ κωλύοντες τοὺς εὐπατρίδας ἐργάζεσθαι ἦσαν ἡ ἀργία, ἡ μαλακία τῆς ψυχῆς καὶ ἡ ἀμέλεια. Καὶ ἄλλαι δὲ, εἰσὶν ἐπιτηδεύσεις τινὲς δέσποιναι, προσποιούμεναι ἡδοναὶ εἶναι, κυβεῖαί τε καὶ ἀνωφελεῖς τῶν ἀνθρώπων ὁμιλίαι, αἳ πρεσβύτου τοῦ χρόνου, καὶ αὐτοῖς τοῖς ἐξαπατηθεῖσι καταφανεῖς γίνονται. Ξενοφῶντος οἰκονομικῷ.

(6) Ὁ Ξενοφῶν ἐξελέγχων τοὺς κακῶς διαχειριζομένους τὰ τῆς οἰκίας λέγει·

«Καὶ οἰκέτας αὖ ἐπιδεικνύω ἔνθα μὲν πάντας ὡς εἰκὸς δεδεμένους, καὶ τούτους θαμινὰ ἀποδιδρασκόντας, ἔνθα δὲ λελυμένους καὶ ἐθέλοντάς τε ἐργάζεσθαι καὶ παραμένειν.» Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης παρατηρεῖ. Βιβλ. Α'. Κεφ. Β. Πολ. ὅτι ἡ δεσποτικὴ, ἤτοι ἡ χρηστικὴ δούλων, οὐδὲν μέγα ἔχει, οὐδὲ σεμνόν.

(7) Διὸ καὶ ἡ πολεμικὴ φύσει κτητική πως ἔσται· ἢ δεῖ χρῆσθαι πρὸς τῶν ἀθρώπων ὅσοι πεφυκότες ἄρχεσθαι μὴ θέλουσιν· Κεφ. ΣΤ'.

ΟΡΝΙΘΟΘΗΡΙΑ

Εἰς τὰς νήσους Φερόας.

Αἱ νῆσοι Φερόαι, τὸν ἀριθμὸν τριακονταπέντε, ἐξ ὧν δεκαεπτὰ μόνον εἶναι κατοικημέναι, κεῖνται εἰς τὸν ἀτλαντικὸν ὠκεανὸν, καὶ ἐξήρτηνται ἀπὸ τὸ βασίλειον τῆς Δανίας. Αἱ νῆσοι αὗται εἶναι ὅλαι σχεδὸν ἀπότομοι, κατακαλυπτόμεναι ἀπὸ μυριάδας πτηνῶν, ἅτινα τρέφουσι τοὺς ἑπτακισχιλίους κατοίκους τῆς θαλασσίου ἐκείνης ἐρήμου. Πρὸ ἓξ ἐτῶν, συνοδευθεὶς καὶ ἀπὸ τὸν φίλον μου Β. . . μετέβην ἐκεῖ ἐν ὥρᾳ τῆς θήρας. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ ὀρνιθοθηρία εἰς τὰς νήσους ἐκείνας δὲν εἶναι ὡς αἱ θῆραι τὰς ὁποίας ἐπιχειριζόμεθα ἐνταῦθα χάριν τέρψεως, ἀλλὰ μάχαι συστηματικαὶ, καὶ πολλάκις αἱματηρόταται ὅσῳ καὶ αἱ ἐν Σεβαστουπόλει συγκροτούμεναι σήμερον.

Εἰς τὰς Φερόας νήσους τὰ πτηνὰ συζῶσιν ἐπάνω βράχων μαύρων καὶ λίαν ἀποτόμων, ὑψουμένων χιλίους πεντακοσίους πόδας ἕως δύο χιλιάδας ὑπὲρ τὴν θάλασσαν. Ἡ τρικυμία ἐκσφενδονίζει κατ' αὐτῶν, μέχρι τοῦ ὕψους τριάκοντα μέτρων, τὰ κύματα, ἅτινα καταπίπτουσιν ὡς καταῤῥάκται ἐπὶ πετρῶν γιγαντωδῶν. Ἐν καιρῷ δὲ γαλήνης, γραμμαὶ ὑπόλευκοι καὶ εὐκίνητοι περιστέφουσι τὰς κορυφὰς τῶν βράχων, γραμμαὶ συγκροτούμεναι ἀπὸ λεγεῶνας ἀναριθμήτων πτηνῶν, ἐρχομένων ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Εὐρώπης, διὰ νὰ κατασκευάσωσιν εἰς τοὺς βράχους ἐκείνους τὰς φωλεάς των. Παρατάσσονται δὲ τὸ ἓν πλησίον τοῦ ἄλλου, τὴν κεφαλὴν ἔχοντα ἀδιακόπως ἐστραμμένην πρὸς τὴν θάλασσαν, τὰ μὲν θήλεα ὀλίγον ὀπίσω, ἐπωάζοντα, τὰ δὲ ἄῤῥενα πρὸ αὐτῶν, ἢ καὶ ἀεροποροῦντα ἐκεῖ πλησίον. Σημειωτέον δὲ ὅτι καὶ σειρὰ ὁλόκληρος πυροβόλων ἂν κενωθῇ, τὰ ἐπωάζοντα θήλεα δὲν ἀπομακρύνονται τῆς θέσεώς των. Οἱ φυσιολόγοι παρετήρησαν ὅτι ὅλοι οἱ βράχοι βλέπουσι πρὸς δυσμὰς ἢ πρὸς δυσμὰς καὶ ἄρκτον. Ἐπειδὴ δὲ ἐπικρατοῦσιν εἰς τὰς Φερόας οἱ μεσημβρινοδυτικοὶ ἄνεμοι, τὰ πτηνὰ, ὡς ἀγαπῶντα νὰ πέτωνται ἐναντίον τοῦ ἀνέμου, ἐξελέξαντο τὸ μέρος ἐκεῖνο. Πλὴν τούτου, ἐν περιπτώσει σφοδρᾶς καταιγίδος, εἶναι βέβαια ὅτι δύνανται νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὰς φωλεάς των. Οὕτω πως ἐφαρμόζουσιν εἰς ἑαυτὰ τὸ ἀπόφθεγμα τοῦ Ὁρατίου, Utile dulci.

Ὡς εἴπομεν, πολλὰ εἴδη πτηνῶν ἐγκαταβιοῦσιν ἐπὶ τῶν βράχων ἐκείνων· τύραννος ὅμως ὅλων αὐτῶν, ἅτινα ἄλλως θὰ ἔζων ἐν εἰρήνῃ, εἶναι ὁ ὀνθοφάγος. Ἀδιακόπως καταπολεμεῖ τὰ μικρότερα πτηνὰ, ἐπιβουλευόμενος οὐχὶ τὴν ζωὴν ἀλλὰ τὴν τροφήν των. Ἐὰν, π. χ. ἴδῃ λάρον φαγόντα πρὸ μικροῦ ὀστρακόδερμα ἢ ἰχθύς, ἐπιπίπτει κατ' αὐτοῦ, τὸν κατατρυπᾷ διὰ τοῦ ῥάμφους του, καὶ τὸν βιάζει νὰ ἐμέσῃ ὅ,τι ἔφαγε· τότε ὁρμᾷ πρὸς τὴν περίεργον αὐτὴν ὑήραν, τὴν ἁρπάζει ἐνῷ καταπίπτει καὶ τὴν καταβροχθίζει ἀπλήστως· δὲν ἀπαξιοῖ δὲ αὐτὴν οὔτε ὅταν εἶναι κεχωνευμένη.

Τριῶν εἰδῶν ὑήρας ἐπεχείρησα ὁδηγούμενος ὑπ' ὀρνιθοθηρῶν· τὴν πρώτην διὰ δικτύων, τὴν δευτέραν διὰ κάμακος, καὶ τὴν τρίτην διὰ σγοινίου.

Ἐλθόντες διὰ λέμβου πλησίον τῶν βράχων, ἴδομεν πλῆθος πτηνῶν ἱσταμένων περὶ ἡμᾶς μὲ ἀπαραδειγμάτιστον ἐμπιστοσύνην. Ἐβυθίζοντο πλησίον μας εἰς τὴν θάλασσαν, ἀλλὰ τοσούτῳ ἀνεπιτήδειος, ὥστε ὅτε ἀνέβαινον εὑρίσκοντο μεταξὺ τῶν κωπῶν. Τότε, ἔμπλεα τρόμου, ἐβυθίζοντο ἐκ νέου ἀδεξιώτερον ἢ πρίν. Ὁ πρόλογος οὗτος τοῦ δράματος ἦτο διασκεδαστικώτατος δι' ἡμᾶς· τὸν δὲ κίνδυνον διέτρεξε μόνος ὁ σκύλος μου. Ὅτε τὸν ἀφῆκα ἐπάνω

τῶν βράχων διὰ νὰ κυνηγήσῃ πτηνά, ἐπεδόθη εἰς ἐξελιγμοὺς τοσούτῳ τολμηροὺς καὶ τοσούτῳ ἐπιτηδείους, ὥστε ἔτρεμον βλέπων αὐτὸν καταβαίνοντα ἀποτομώτατα μέρη διαπερῶντα ἀβύσσους βαθυτάτας, καὶ κρεμάμενον ἀπὸ τῶν ποδῶν του διακόσια μέτρα ἄνω τῆς θαλάσσης. Οὕτω πως ἔπνιξεν ἑκατοντάδας πτηνῶν τὰ ὁποῖα κατέκλυσαν τὴν λέμβον μας, καὶ ἐδίωξε μυριάδας ἄλλων πρὸς τὰ δίκτυά μας. Τὰ δίκτυα αὐτὰ ὁμοιάζουσιν, ἐὰν δυνάμεθα νὰ συγκρίνωμεν τὰ μικρὰ πρὸς τὰ μεγάλα, ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα μεταχειρίζονται τὰ παιδία μας διὰ νὰ κυνηγῶσι χρυσαλλίδας· τὰ ἐρρίπταμεν ἁπλῶς κατὰ τῶν σωρῶν τῶν πτηνῶν καὶ ἀμέσως αἱ κεφαλαί των περιεπλέκοντο.

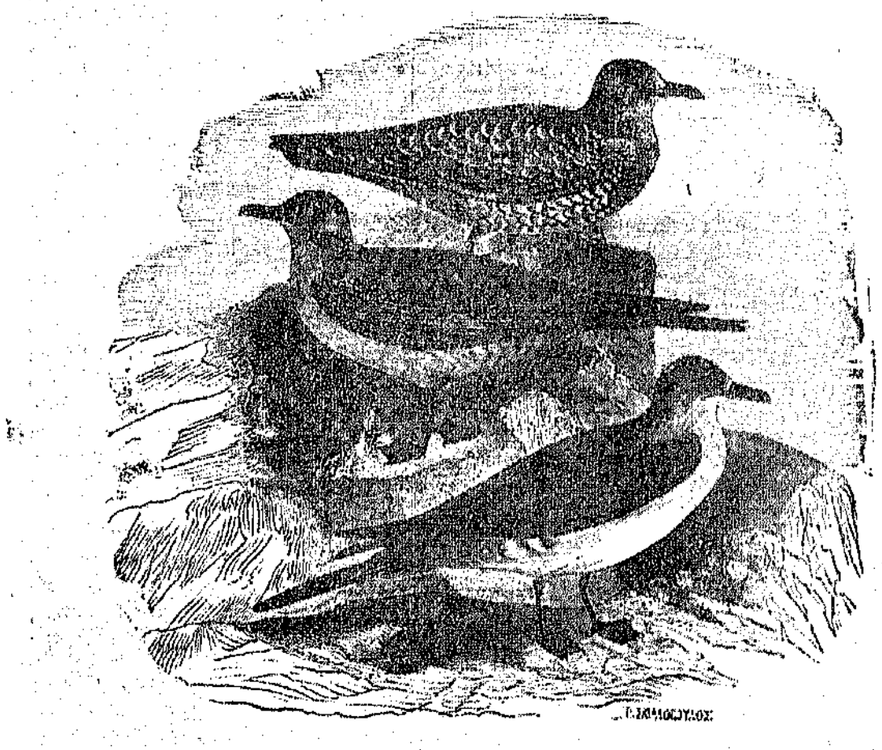

Ὀρθοφάγοι.

Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς θήρας ἦτο εὐκολώτατον, καὶ διὰ τοῦτο ἐπροτίμησα τὸ διὰ κάμακος· ἡ κάμαξ εἶναι ῥάβδος μακρά, εἰς τὸ ἄκρον ἔχουσα σανίδα ὁριζοντίως προσηλωμένην. Κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν ναυτῶν, ἐκάθησα ἀτρόμητος ἐπὶ τῆς σανίδος αὐτῆς, καὶ ὁ συντροφός μου μὲ ὤθησεν εἰς τὸν ἀέρα μέχρι τῶν πλατέων μερῶν τοῦ βράχου· εἰς τὸν ἐπικίνδυνον δὲ ἐκεῖνον τόπον ἔσυρα καὶ ἐγὼ κατόπιν αὐτὸν, καὶ ἐρονεύσαμεν δύο χιλιάδας πτηνῶν.

Τέλος πάντων ἐτόλμησα νὰ δοκιμάσω καὶ τὸ τρίτον εἶδος τῆς θήρας, τὸ διὰ σχοινίου. Ἀνέβημεν διὰ δυσβατωτάτων ἀνωφερειῶν εἰς τὴν κορυφήν τινος βράχου τριακόσια μέτρα ὑψηλοῦ, καὶ ἐπροχωρήσαμεν μέχρι τοῦ ἐξωτέρου αὐτοῦ μέρους κρεμαμένου ἐπάνω φρικώδους ἀβύσσου, εἰς τὸ βάθος τῆς ὁποίας ἐκυκᾶτο ἄλλη φρικωδεστέρα ἡ τοῦ ὠκεανοῦ. Ἐκεῖ οἱ ὀρνιθοθῆρες ἐξετύλιξαν πολλὰ σχοινία μήκους ἔχοντα ὀκτακοσίων καὶ ἐννεακοσίων ποδῶν, εἰς τὴν ἄκραν τῶν ὁποίων ἦσαν ἕδραι· οἱ τολμηρότεροι τῶν κυνηγῶν ἐκάθησαν εἰς τὰς ἕδρας αὐτάς, καὶ ἕκαστος αὐτῶν κατεβιβάσθη εἰς τὸ χάος ὑπὸ ἓξ ἀνδρῶν οἵτινες ἐξετύλισσον τὸ σχοινίον· τὸ κατ' ἐμὲ ἐρρυμάσθην ἀπὸ τοῦ μακροτέρου, καὶ μετ' ὀλίγον εὑρέθην ἀπηωρημένος μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς, ἐπάνω μυρίων βράχων ἀξυλέλων, οἵτινες, ἐὰν ἔπιπτον, θὰ μὲ κατεκερμάτιζον. Ἐκράτουν διὰ μὲν τῆς μιᾶς χειρὸς μικρὸν τόμον, διὰ νὰ συνενοῶμαι μὲ τοὺς ὀρνιθοθήρας οἵτινες δὲν μὲ ἔβλεπον πλέον, διὰ δὲ τῆς ἄλλης, τὸ δίκτυόν μου διὰ νὰ παγιδεύω πτηνά. Ἐὰν τὸ σχοινίον περιστρέφετο μόνον ὅτε κατέβαινον, τὰ ἐσυντριβόμην μεταξὺ τῶν βράχων, ἢ ἐὰν ἁπλῶς ἐσκάλωνα εἴς τινα σχισμὴν θὰ ἔμενον ἀπηωρημένος ἕως οὗ ἀποθάνω. Φθὰς εἰς τὸ πλατὺ μέρος, ἀπέθην καὶ εἰδοποίησα τοὺς ὀρνιθοθήρας διὰ τοῦ τόμου· εὗρον δὲ ἐκεῖ καὶ τὸν Π.... ἐλθόντα ἄνευ σχοινίου καὶ ἄνευ ἕδρας. Λύτὸς ἐδίωξε στρατὸν ὁλόκληρον πτηνῶν τὰ ὁποῖα ἐρονεύσαμεν καὶ ἐρρίψαμεν εἰς τὴν θάλασσαν, ὅπου οἱ σύντροφοί μου, ὄντες ἐπὶ λέμβου, τὰ συνήθροιζον. Μετὰ ταῦτα ἐκάθησα εἰς τὴν ἕδραν μου, καὶ διὰ σημάτων ἐζήτησα νὰ μὲ καταβιβάσωσι καὶ εἰς ἄλλα μέρη τοῦ βράχου. Οὕτω πως κατέλυσα εἰς ὀκτὼ σταθμοὺς, καὶ ἐρόνευσα μυριάδας πτηνῶν. Ἐπὶ τέλους, ἀπηύδησα· μὴ βλέπων πλέον τὸν σκύλον μου, ἀφοῦ ἐξετυλίχθησαν τὰ δύο τρίτα τοῦ σχοινίου, καὶ κινδυνεύων νὰ πέσω, ἐζήτησα καὶ μὲ ἀνεβίβασαν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βράχου, ὅπου ἔφθασα σῶος καὶ ὑγιής.

Ἀλλὰ τρεῖς τῶν συντρόφων μου δὲν ὑπῆρξαν ἐπίσης εὐτυχεῖς· τοῦ μὲν συνετρίβη ἡ πλάτη ἀπὸ λίθον ἀποσπασθέντα· ὁ δὲ προσέκρουσεν εἰς τὸν βράχον καὶ κατεποντίσθη εἰς τὸ πέλαγος ἀπὸ ὕψος χιλίων ποδῶν, καὶ ὁ τρίτος ἔμεινεν ἀπηωρημένος χωρὶς νὰ εἶναι δυνατὸν οὔτε νὰ ἀναβῇ οὔτε νὰ καταβῇ. Μόλις μετὰ τρεῖς ἡμέρας τὸν ἔσωσεν ὁ γενναῖος Β.... ἡμιθανῆ σχεδόν· εἶχε καταμασσήσει τὸ σχοινίον εἴτε διὰ νὰ θεραπεύσῃ τὴν πεῖνάν του, εἴτε διὰ νὰ πέσῃ εἰς τὴν θάλασσαν.

ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΚΕΡΚΟΦΟΡΟΙ.

—o—

Ἀπὸ τῶν χρόνων αὐτῶν τοῦ Πτολεμαίου γίνεται λόγος περὶ ἀνθρώπων κερκοφόρων· ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τῶν νεωτέρων καὶ ἀξιοπίστων περιηγητῶν ἐβεβαίωσαν τὴν ὕπαρξιν τοιούτων ἀνθρώπων. Εἷς ἐξ αὐτῶν διηγεῖτο ὅτι ἴδεν εἰς Τρίπολιν τῆς Βαρβαρίας αἰθιοπά τινα Μωάμεθ καλούμενον, καταγόμενον ἀπὸ Βορνοῦ, ὅστις ἔφερε κέρκον ἡμίσεως ποδὸς μῆκος ἔχουσαν. Ὁ Μωάμεθ αὐτὸς ἐβεβαίου ὅτι ὅλοι οἱ συμφυλέται του ἦσαν ἐπίσης κερκοφόροι, καὶ τὴν διαβεβαίωσίν του αὐτὴν ἐπεκύρουν καὶ οἱ σωματέμποροι.

Ὁ Ὀλλανδὸς Ἰωάννης Στρούης ἴδεν αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς εἰς τὴν κατὰ τὸν μέγαν Ἰνδικὸν Ὠκεανὸν νῆσον Φορμόζαν, ἄνδρα φέροντα κέρκον μήκους ποδὸς ἔχουσαν καὶ ἐπέκεινα, περικεκαλυμμένην διὰ τριχῶν ἐρυθρῶν, καὶ « εἰς ἄκρον ὁμοιάζουσαν κέρκῳ βοός ». Κατὰ δὲ τὸν κερκοφόρον τοῦτον ὅλοι οἱ κάτοικοι τοῦ μεσημβρινοῦ μέρους τῆς Φορμόζης εἶχον ὅμοιον παράρτημα.

Κατὰ τὸν περιηγητὴν Γρενέλλην, ἡ νῆσος Μανιλλία κατοικεῖται ὑπὸ αἰθιόπων φερόντων κέρκον τεσσάρων καὶ πέντε ποδῶν μῆκος ἔχουσαν.

Βεβαιοῖ δὲ καὶ ὁ Ὀρνεμάνος ὅτι μεταξὺ τοῦ κόλπου Βενίνης καὶ τῆς Ἀβυσσινίας, εὑρίσκονται ἀνθρωποφάγοι κερκοφόροι Νιαμ-Νιάμαι καλούμενοι.

Καὶ ὅμως ὅλαι αὗαι αἱ μαρτυρίαι συγκατελέχθησαν ἕως ἐσχάτων μετὰ τῶν μαρτυριῶν ἐκείνων οἵτινες ἐβεβαίουν ὅτι ὑπῆρχον εἰς μὲν τὰς Ἰνδίας μονόφθαλμοι ἢ κύκλωπες, εἰς δὲ τὴν Λιβύαν Βλέμμυες ἢ ἀκέφαλοι, εἰς τὴν Σκυθίαν κένταυροι, καὶ ἀλλαχοῦ τρίτονες, σειρῆνες, νηρηΐδες, καὶ τὰ παρόμοια.

Κατὰ τὰς παρατηρήσεις ὅμως τοῦ Γάλλου Κ. Κουρὲ, ὅστις περιηγήθη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἰς Ἀφρικὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα Χατζὴ Ἀβδ-ελ-Χαμίτ-Βεης, ἡ ὕπαρξις τῶν κερκοφόρων δὲν ἀμφισβητεῖται πλέον· αὐτὸς ἴδεν εἰς Μέκκαν ἄνδρα ἔχοντα κέρκον τριῶν δακτύλων, εὐλύγιστον ὡς πίθηκος, καὶ τὸν ἐζωγράφησεν.

Ὁ Κ. Κουρὲ προσθέτει ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς « ὁμιλεῖ, » καὶ ὅτι, πλὴν τῆς μητρικῆς του γλώσσης γνωρίζει κάλλιστα καὶ τὴν Ἀραβικήν· ἦτο δὲ δοῦλος, καὶ ὑπηρέτει τὸν κύριόν του, ὅστις ἔλιδε πρὸς αὐτὸν καθ' ἑκάστην πρωΐαν μερίδα κρέατος προβάτου ὠμοῦ, διότι ἦτο ἀνθρωποφάγος.

Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ κερκοφόρου τῆς Μέκκας ὅλα τὰ μέλη τῆς φυλῆς τῶν Γιλανῶν εἰς ἣν ἀνῆκεν, εἶναι κερκοφόρα.

Μετὰ τὴν πρώτην ταύτην κοινοποίησιν ὁ Κ. Κουρὲ περιηγήθη εἰς Ἀφρικὴν· ἡ δὲ γαλλικὴ κυβέρνησις τὸν παρήγγειλε νὰ φέρῃ εἰς Γαλλίαν ἕνα Νιαμ-Νιάμην. Δυστυχῶς ὅμως δὲν κατώρθωσε νὰ φθάσῃ ἕως εἰς τὸν τόπον αὐτῶν. Βέβαιον δὲ εἶναι ὅτι ἡ κερκοφόρος αὐτὴ φυλὴ ὑπάρχει, καὶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀμφιβάλλωμεν πλέον.

Ὁ Ἀβδ-ελ-Ῥαχμὰν-Βεν-Τζεγγάρδ, σουλτάνος Τουγγαούρτης, τὸν ὁποῖον ὁ Κ. Κουρὲ ἐγνώρισεν εἰς Ἀφρικὴν, βεβαιοῖ ὅτι ἦτο εἰς τὴν πρωτεύουσάν του γυνὴ αἰθιοπὶς, ἐκ τῆς φυλῆς τῶν Νιαμ-Νιαμῶν πρὸς μεσημβρίαν τῆς Βορνοῦ, ὅπου βασιλεύει ὁ γυναικάδελφός του, ὅστις ἐπολέμησε πρὸς τὴν φυλὴν ἐκείνην.

Οἱ Κ. Ἀρνὼλτ καὶ Βαῦσσιὲρ, περιηγηταὶ εἰς Ἀβυσσινίαν, καθὼς καὶ οἱ Κ. Rochet d Hericourt, Ἀββαδίας καὶ Φρανσὶς Καστελνὼ, ἤκουσαν περὶ τῶν Νιαμ-Νιαμῶν. Ὁ τελευταῖος αὐτῶν βεβαιοῖ ὅτι περὶ τῆς ὑπάρξεως τῶν κερκοφόρων τούτων τὸν ἐβεβαίωσαν δώδεκα δοῦλοι τοῦ Σουλτάνου, καὶ τὴν μαρτυρίαν ἑνὸς ἐξ αὐτῶν, τὴν τοῦ Μαγαμμὲχ ἢ Μανουὴλ, αἰθίοπος εὐφυεστάτου, πολλὰ ἰδόντος καὶ φιλαλήθους, θεωρεῖ εἰς ἄκρον ἀξιόπιστον. Ὁ Μανουὴλ αὐτὸς διηγεῖτο ὅτι συνεξεστράτευσεν ὑπὸ τὸν Σουλτάνον τοῦ Κάνου κατὰ τῶν Νιαμ-Νιαμῶν, καὶ ὅτι τῆς ἐκστρατείας ταύτης σκοπὸς μόνος ἦτο νὰ περισυλῶσι πληροφορίας ἐὰν τῷ ὄντι ὑπάρχωσιν. Ἰδοὺ τί λέγει ὁ Κ. Καστελνώ·

« Ὁ στρατὸς ἐκοιμήθη ἑπτὰ νύκτας εἰς τὰ ἀπέραντα ἐκεῖνα δάση· πολλάκις δὲ ἠναγκάσθησαν νὰ ἀνοίξωσιν ὁδὸν διὰ νὰ διαβῶσιν οἱ ἵπποι· κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἀπήντησαν ζῶα πολλὰ ἀλλ' οὐδένα ἄνθρωπον. Ἐξελθόντες ἀπὸ τὰ δάση, ἀνέβησαν εἰς ὑψηλὰ ὄρη, καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἴδον συνοδίαν ἀγρίων Νιαμ-Νιαμῶν, οἵτινες ἐκοιμῶντο εἰς τὸν ἥλιον. Οἱ Ἀουσσοὶ ἐπλησίασαν ἀθορύβως καὶ τοὺς ἐφόνευσαν ὅλους· τότε ἴδον ὅτι εἶχον οὐρὰς τεσσαράκοντα περίπου ἑκατόμμετρα μακρὰς, καὶ δύο ἢ τρία παχεῖας· εἶναι δὲ ὁμαλαί. Μεταξὺ τῶν πτωμάτων

εὑρίσκοντο καὶ πολλὰ γυναικῶν, αἵτινες ἦσαν ὡσαύτως κερκοφόροι· κατὰ δὲ τὰ ἄλλα ὡμοίαζον τοὺς ἄλλους μαύρους. Ἦσαν δὲ ὅλοι πάντη γυμνοί.

« Ἐξ μῆνας περιφερόμενοι οἱ Ἀουσσοὶ ἐδήουν τὸν τόπον, ὅστις ἦτο πλήρης ὑψηλοτάτων βράχων. Οἱ πλεῖστοι τῶν Νιαμ-Νιαμῶν εἶναι τρωγλοδύται, ζῶντες ἐντὸς ὀπῶν βράχων, ὀλίγοι δὲ ἐξ αὐτῶν κατασκευάζουσι καλύβας ἐξ ἀχύρου. Πολλάκις οἱ ἄγριοι αὐτοὶ προσέβαλον τοὺς Ἀουσσοὺς οἵτινες εἶναι κατάμαυροι, καὶ ἔχουσι τοὺς ὀδόντας ρινισμένους, καὶ ἐφόνευσαν οὐκ ὀλίγους. Τὸ σῶμά των δὲν εἶναι ἐστιγμένον· ἀνάπτουσι δὲ πῦρ παρατρίβοντες πέτρας. Φέρουσι ῥόπαλα, βέλη καὶ ἀκόντια, καὶ ἀλαλάζουσιν ἐν ὥρᾳ πολέμου. Καλλιεργοῦσι δὲ τὸ ὀρύζιον, τὸν ἀραβόσιτον, καὶ ἄλλους καρποὺς δημητριακούς, ὡς καὶ ὀπώρας ἀγνώστους εἰς τοὺς Ἀουσσοὺς, εἶναι ἄνδρες ὡραῖοι, καὶ ἔχουσι τὴν κόμην βοστρυχοειδῆ

« Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Νιαμ-Νιαμῶν ἐζήτησε χάριν ἀλλ' ὁ βασιλεὺς τοῦ Κάνου ἐφόνευσεν ὅλους τοὺς ζωγρηθέντας, ἐπειδὴ εἶχον οὐρὰς, καὶ ὑπέλετεν ὅτι οὐδεὶς θὰ ἤθελε νὰ ἀγοράσῃ τοιούτους δούλους.

« Οἱ Νιαμ-Νιάμαι ἔχουσι βόας ἀκεράτους, καὶ αἶγας μεγίστας, καθὼς καὶ πρόβατα. »

Ἐὰν, ὅπως δὲν ὑπάρχει πλέον ἀμφιβολία, τὸ διακριτικὸν τοῦτο σημεῖον εἶναι κοινὸν χαρακτηριστικὸν ὁλοκλήρου φυλῆς, τότε ἡ τυχαία αὐτοῦ ἀναφύνησις μεταξὺ τοῦ ἡμετέρου γένους δὲν εἶναι ἀπίθανος. Κατὰ τὰ ἐξιστορούμενα μάλιστα ὑπό τινων συγγραφέων, τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι σπανιώτατον. Ὁ Ι. Β. Ροβινὲ, ἀναφέρει πολλὰ παραδείγματα·

Γάλλος τις ὀνομαζόμενος Κρουβελλιὲ δὲ λὰ Κρουτὰ, ἀδυσώπητος τῶν Τούρκων καταδρομεύς, « ἦτο γνωστότατος διά τε τὴν οὐρὰν καὶ διὰ τὰ κατορθώματά του. » Γαλλίς τις λεμοναδοποιὸς ἐν Παρισίοις εἶχεν οὐρὰν « τὴν ὁποίαν πεντήκοντα ἄνθρωποι ἴδον. » Εἰσαγγελεύς τις εἰς Λῖξ, Βερνάρδος τοὔνομα, ἐπωνομάζετο *οὐρὰ γαίρου*. « διότι, εἶχε τῳόντι οὐρὰν, τὴν ὁποίαν πολλοὶ ἴδον ὅτε ἐλουέτο ἐνῷ ἦτο παιδίον κτλ.

Εἰς τὸ φυλλάδιον τὸ ἐπιγραφόμενον, « Πληροφορίαι περὶ τῆς κεντρικῆς Ἀφρικῆς, καὶ περὶ ἔθνους τινὸς κερκοφόρων, » ἀφ' οὗ ἐδανεισθημεν τὴν ἀνωτέρω διήγησιν τοῦ Μανουήλ, ὁ Κ. Καστελνὸ προσθέτει ὅτι τὸ πρᾶγμα φαίνεται ἀντικείμενον εἰς τὰς ζωολογικὰς ἀρχὰς· « διότι ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι ὅτι οἱ πίθηκες οἱ μᾶλλον προσεγγίζοντες εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ ἀνθρώπου, ἢ δὲν ἔχουσιν οὐρὰν, ἢ μόλις ἔχουσι τὴν ῥίζαν αὐτῆς. »

Τὸ καθ' ἡμᾶς δὲν συμπεριζόμεθα τὴν γνώμην του διότι οὐχὶ μόνον ἡ κερκοφυΐα παρὰ τοῖς ἀνθρώποις δὲν ἀντίκειται εἰς τὴν φύσιν, ἀλλὰ καὶ εἶναι νέον παράδειγμα τῶν ποικίλων καὶ βαθμιαίων μεταβάσεων, τὰς ὁποίας θαυμάζομεν καταδεικνυομένας ὑπὸ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν.

Ἡ ἐξήγησις τοῦ πράγματος τούτου, τόσῳ μὲν παραδόξου κατὰ τὸ φαινόμενον, τόσῳ δὲ ἁπλοῦ ἀληθῶς, εἶναι πολλὰ εὔκολος· ἐξάγομεν δὲ αὐτὴν ἐκ τῆς μορφώσεως τῶν ἐμβρύων. Ὁ Κ. Σέρρες ἔγραψεν ἀπὸ τοῦ 1842 ἔτους, ὅτι πᾶν ἔμβρυον, (ἄνθρωπος) τὴν πέμπτην, τὴν ἕκτην καὶ τὴν ἑβδόμην ἑβδομάδα τῆς μορφώσεως αὐτοῦ ἔχει σάρκωσίν τινα κερκοειδῆ. Αὕτη λοιπὸν ἡ σάρκωσις ἐξαφανίζεται μὲν παρὰ τοῖς πλείστοις τῶν ἀνθρώπων, μένει δὲ παρὰ τοῖς Γιλάνοις· ἰδοὺ ἡ λύσις τοῦ αἰνίγματος! Ὅστε τὸ παράδοξον χαρακτηριστικὸν τῶν Γιλανῶν εἶναι κατὰ πάντα σύμφωνον πρὸς τοὺς γενικοὺς νόμους τῆς ὀργανικῆς φύσεως.

ΠΕΡΙ ΚΠΙΘΑΛΑΜΙΟΥ ΚΑΙ ΥΜΕΝΑΙΟΥ.

Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις

—o—

Ἡ λέξις *ἐπιθαλάμιον* (ὑπον. ᾆσμα) ἢ *ἐπιθαλάμιος* (ὑπον. ὕμνος) σημαίνει ᾆσμα ἀδόμενον πλησίον ἢ ἔμπροσθεν τοῦ *θαλάμου*, τ. ἔ. τοῦ κοιτῶνος τῶν νεονύμφων, τῆς προθέτεως *ἐπὶ* σημαινούσης τὸ πλησίον ἢ ἔμπροσθεν. (1)· Ὑμέναιος δ' ἐστὶν ὁ ὕμνος ἢ τὸ ᾆσμα τὸ ᾀδόμενον ἐπὶ τῆς νυμφαγωγίας, οὕτως ὀνομαζόμενος, διότι οἱ νυμφαγωγοὶ διὰ τῶν λέξεων Ὑμὴν ὦ, Ὑμέναι ὦ ἐπερώνουν τὸν θεὸν τοῦ γάμου Ὑμένα καὶ τὸν τῆς τελετῆς ἢ ἑορτῆς τοῦ γάμου Ὑμέναιον (2). Ἄλλα ὀνόματα τῶν ᾀσμάτων τούτων εἰσὶ *γαμήλια* καὶ *ἁρμάτειά*, τὰ τελευταῖα οὕτω καλούμενα, διότι ᾖδοντο, ὅτε ἡ νύμφη ἐφ' ἅρματος ὀχουμένη ἤγετο εἰς τὸν οἶκον τοῦ νυμφίου.

Ὁ Ὅμηρος, πρὸς ὃν ὅτε Σουΐδας (ἐν λ. Ὅμηρ.) καὶ Ἰωάννης ὁ Τζέτζης μάλιστα ἀποδίδουσι καὶ *ἐπιθαλάμια*, ἐστὶν ὁ ἀρχαιότατος ποιητὴς, ὁ περιγράφων ἡμῖν ἐκείνην τὴν γαμήλιον πομπὴν καὶ δοξουγίαν εἰς τιμὴν τῆς νεονύμφου, ἐκ τοῦ οἴκου αὐτῆς ἐν αὐλοῖς καὶ φορμιγξι καὶ ὀρχήσεσι διὰ τῆς πόλεως ἀγομένης (Ἰλ. Σ. 490—96, πρβλ. Πλουτ. Συμπ. Δ'. 3, 2).

Ἓν δὲ δόω ποίησε πόλεις μερόπων ἀνθρώπων
καλάς· ἐν τῇ μὲν ῥα γάμοι τ' ἔσαν εἰλαπίναι τε·
νύμφας δ' ἐκ θαλάμοιο, δαΐδων ὑπο λαμπομενάων,
ἠγίνεον ἀνὰ ἄστυ· πολὺς δ' ὑμέναιος ὀρώρει·
κοῦροι δ' ὀρχηστῆρες ἐδίνεον, ἐν δ' ἄρα τοῖσιν
αὐλοὶ φόρμιγγές τε βοὴν ἔχον· αἱ δὲ γυναῖκες
ἱστάμεναι θαύμαζον ἐπὶ προθύροισιν ἑκάστη.

Ὡραίαν τινὰ καὶ πληρεστέραν ἀνάπτυξιν τῶν ὀλίγων τούτων δηλώσεων τοῦ Ὁμήρου ἐπὶ τῆς ἡφαιστοτεύκτου ἀσπίδος τοῦ Ἀχιλλέως παρέχει ἡμῖν ἡ ἐπὶ τῆς ἡσιοδείου ἀσπίδος τοῦ Ἡρακλέους γαμήλιος πομπὴ (Ἡσιοδ. Ἀσπιδ. Ἡρακλ. στ. 273. κεξ.).

—— τοὶ δ' ἄνδρες ἐν ἀγλαΐαις τε χοροῖς τε
τέρψιν ἔχον· τοὶ μὲν γὰρ ἐϋσσώτρου ἐπ' ἀπήνης
ἤγοντ' ἀνδρὶ γυναῖκα· πολὺς δ' ὑμέναιος ὀρώρει.
τῆλε δ' ἀπ' αἰθομένων δαΐδων σέλας εἰλύφαζε
χερσὶν ἐνὶ δμώων· ταὶ δ' ἀγλαΐῃ τεθαλυῖαι
πρόσθ' ἔκιον· τοῖσιν δὲ χοροὶ παίζοντες ἕποντο.
τοὶ μὲν ὑπαὶ λιγυρῶν συρίγγων ἴσαν αὐδὴν
ἐξ ἀπαλῶν στομάτων, περὶ δὲ σφισιν ἄγνυτο ἠχώ·
οἱ δ' ὑπὸ φορμίγγων ἄναγον χορὸν ἱμερόεντα.
ἔνθεν δ' αὖθ' ἑτέρωθε νέοι κώμαζον ὑπ' αὐλοῦ,
τοί γε μὲν αὖ παίζοντες ὑπ' ὀρχηθμῷ καὶ ἀοιδῇ,
τοί γε μὲν αὖ γελόωντες· ὑπ' αὐλητῆρι δ' ἕκαστος
πρόσθ' ἔκιον· πᾶσαν δὲ πόλιν θαλίαι τε χοροί τε
ἀγλαΐαι τ' εἶχον.

Τὰ κυριώτερα μέρη τῆς πομπῆς ταύτης εἰσὶ τὰ ἑξῆς· χορὸς δμώων (δούλων) δᾷδας βαστάζοντες ἐν χεροὶ προπορεύονται. Ἕπεται ἡ νύμφη ὑπ' ἀπήνης (ὀχήματος ὑφ' ἡμιόνων ἑλκομένου) ὁδηγουμένης ὑπὸ ἀνδρῶν· τὴν νύμφην παραπέμπει χορὸς παρθένων (ἴσως) ἑταίρων καὶ συνήθων αὐτῆς. Αὗται ἀποτελοῦσι τὸν κυρίως ὑμέναιον, ᾄδουσι βεβαίως τὸ ἁρμάτειον ἢ ὑμέναιον μετὰ τῆς ἐπῳδοῦ Ὑμὴν ὦ, Ὑμέναι ὦ. Κατόπιν ἔρχονται ἄλλοι χοροί, ὁ μὲν νέων πρὸς σύριγγας ᾀδόντων καὶ ὀρχουμένων, ὁ δὲ νεανίδων πρὸς φόρμιγγας ὀρχουμένων· τέλος κῶμος νέων ᾀδόντων καὶ ὀρχουμένων ὑπ' αὐλόν. Παρθένοι λοιπὸν συνήθως (Σχολ. εἰς Θεοκρ. 18.), ἐνίοτε μετὰ νέων, ὡς ἑταῖραι καὶ *φιλεράδες* τῆς νύμφης, ἦγον ἐν τῷ σκότει τῆς ἑσπέρας (3) τὸν ὑμέναιον μεθ' ὑποκοριστικῆς ἀλαλαγῆς καὶ ᾠδῶν, ὡς ἐξάγομεν καὶ ἐκ τοῦ Πινδάρου (Πυθ. Γ'. 18) λέγοντος·

Οὐδὲ παμφώνων ἰαχὰν ὑμεναίων, ἅλικες
Οἴκ παρθένοι φιλέοισιν ἑταῖραι
Ἑσπερίαις ὑποκουρίζεσθ' ἀοιδαῖς. (4)

Οὕτω καὶ παρ' Αἰσχύλῳ (Προμηθ. στ. 556.) αἱ Ὠκεανίδες ἐπὶ τοῦ γάμου τῆς Ἡσιόνης, αἱ Μοῦσαι ἐπὶ τοῦ τῆς Θέτιδος παρ Εὐριπίδῃ (Ἰφιγ. Αὐλ. 1042). Ἐπίσης ᾄδουσιν ὄχι τὸν ὑμέναιον, ἀλλὰ τὸν *ἐπιθαλάμιον* λάκαιναι παρθένοι ἐπὶ τοῦ γάμου τῆς Ἑλένης καὶ τοῦ Μενελάου ἐν τῷ ὡραίῳ ποιήματι τοῦ Θεοκρίτου (εἰδυλ. ΙΗ'.), ὅπερ, ἐν τῇ ὁλοκλήρῳ ἀπωλείᾳ πάντων τῶν ἀρχαιοτέρων γαμηλίων ἀσμάτων τῶν Ἑλλήνων, ἐστὶν ἡμῖν πολύτιμον, εἰ καὶ μόνον ἐντέχνως μεμιμημένον, κειμήλιον. Ἐν τῷ ποιήματι τούτῳ, *ἐπιθαλαμίῳ τῆς Ἑλένης*, ἐπιγραφομένῳ, δώδεκα λάκαιναι παρθένοι, ὑακίνθοις ἐστεμμέναι, πρὸ τοῦ θαλάμου τῶν νεονύμφων μετά τινας ἐπισκώψεις πρὸς τὸν γαμβρὸν τοιάς δε.

Οὔτω δὴ πρώτιστα κατέδραθες, ὦ φίλε γαμβρέ;
Ἦ ῥά τις ἐσσὶ λίαν βαρυγούνατος; ἦ ῥα φίλυπνος;
Ἦ ῥα πολύν τιν' ἔπινες, ὅτ' ἐς αὐλὴν κατεβάλλευ;
Εὕδειν μὲν χρῆζοντα καθ' ὥραν αὐτὸν ἐχρῆν τυ,
Παῖδα δ' ἐᾶν σὺν παισὶ φιλοστόργῳ παρὰ μητρὶ
Παίσδειν ἐς βαθὺν ὄρθρον· ἐπεὶ καὶ ἔνας, καὶ ἐς ἀῶ,
Κῆς ἔτος ἐξ ἔτεος, Μενέλαε, τεὰ νυὸς ἄδε.

ἐγκωμιάζουσι πρῶτον τὴν ὑπερβάλλουσαν εὐτυχίαν τοῦ Μενελάου.

Ὄλβιε γαμβρὲ, ἀγαθός τις ἐπέπταρεν ἐρχομένῳ τοι
Εἰς Σπάρταν, κτλ.

ἔπειτα τὸ κάλλος καὶ τὰς ἀρετὰς, τῆς νύμφης· καὶ ὁ μὲν χαρακτηρισμὸς τοῦ κάλλους ἀνακεφαλαιοῦται ἐν τῷ μόνῳ στίχῳ·

Οὔκ Ἀχαιΐδων γαῖαν πατεῖ οὐδεμί' ἄλλα

ὅστις διὰ τὴν θαυμάσιον συντομίαν καὶ ἐκφραστικότητα ὑπενθυμίζει ἡμῖν τοὺς ὁμηρικοὺς ἐκείνους τοὺς ἀπαγγελθέντας περὶ τῆς αὐτῆς Ἑλένης ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Πρίαμον δημογερόντων.(Ἰλ. Γ. 156).

Οὐ νέμεσις Τρῶας καὶ ἐυκνήμιδας Ἀχαιοὺς
Τοιῇ δ' ἀμφὶ γυναικὶ πολὺν χρόνον ἄλγεα πάσχειν.
αἰνῶς ἀθανάτῃσι θεῇς εἰς ὦπα ἔοικεν.

Θαυμασία ὄντως ἔκφρασις τοῦ κάλλους! πολὺ διάφορος τῆς σχοινοτενοῦς καὶ ἀηδοῦς τῶν σημερινῶν ῥωμαντικῶν.—Αἱ δὲ ἀρεταὶ τῆς Ἑλένης ἐκφράζονται ὑπὸ τῶν Λακαινῶν διὰ τῶν ἑξῆς·

Οὔτέ τις ἐν ταλάρῳ παίσδεται ἔργα τειαῦτα,
Οὔτ' ἐνὶ δαιδαλέῳ πυκινώτερον ἄτριον ἱστῷ
Κερκίδι συμπλέξασα, μακρῶν ἔταμ' ἐκ κελεόντων·
Οὐ μὰν οὐ κιθάρᾳν τις ἐπίσταται ὥδε κροτῆσαι,
Ἄρτεμιν ἀείδουσα καὶ εὐρύστερνον Ἀθήναν,
Ὡς Ἑλένα, τᾶς πάντες ἐπ' ὄμμασιν ἤμεροι ἐντί.

Τελευτῶσι δὲ τὸ ἐπιθαλάμιον αἱ Λάκαιναι διὰ τῆς ἑπομένης εὐχῆς καὶ τῆς ὑποσχέσεως, ὅτι τὴν αὐχὴν ἐκανελθοῦσαι ᾄσουσαι τὸ, κατὰ τὸν σχολιαστὴν, *διεγερτικόν*.

Χαίροις, ὦ νύμφα χαίροις, εὐπένθερε γαμβρέ.
Λατὼ μὲν δοίη, Λατὼ κουροτρόφος, ὔμμιν
Εὐτεκίαν. Κύπρις δὲ, θεὰ Κύπρις, ἴσον ἔρασθαι
Ἀλλάλων, Ζεὺς δὲ, Κρονίδας Ζεύς, ἄφθιτον ὄλβον,
Ὡς ἐξ εὐπατριδᾶν εἰς εὐπατρίδας πάλιν ἔλθῃ.
Εὕδετ' ἐς ἀλλάλων στέρνον φιλότητα πνέοντες,
Καὶ πόθον, ἔγρεσθαι δὲ πρὸς ἀῶ μὴ 'πιλάθησθε.
Νεύμεθα κἄμμες ἐς ὄρθρον, ἐπὶ κα πρᾶτος ἀοιδὸς
Ἐξ εὐνᾶς κελαδήσῃ ἀνασχὼν εὔτριχα δειράν.
Ὑμὰν, ὦ Ὑμέναιε, γάμῳ ἐπὶ τῷδε χαρείης.

Ἡ ὑπόσχεσις αὕτη παρέχει ἀφορμὴν τῷ σχολιαστῇ τοῦ Θεοκρίτου (αὐτ.) εἰς τὴν σημείωσιν, ὅτι τὰ ἐπιθαλάμια διηρεῖτο εἰς δύο εἴδη, *κατακουρητικὰ*, ᾀδόμενα μεταξὺ τῆς ἑσπέρας καὶ τοῦ μεσονυκτίου, καὶ *ὄρθρια* ἢ *διεγερτικὰ*, ᾀδόμενα τὸ πρωὶ τῆς ἐπιούσης τοῦ γάμου ἡμέρας. Φωνήεντες αὐλοὶ καὶ φορμιγγες συνῆδον πιθανώτατα τοῖς τοιούτοις ᾄσμασιν, ἃ-

---

(1) Ὡς ἐν συντάξει μὲν ἐν τοῖς ἐπὶ νυμφίν Ἀχαιῶν, Ὅμ.) ἀποθανόντα ἔθαψεν ἐπὶ τῇ σιθάρῃσι (Ἡρ.) ἐν συνθέσει δ' ἐν τοῖς ἐπιθαλάσσιος ἐπιποτάμιος κ. ἄλ.

(2) Περὶ τοῦ Ὑμένος ἢ Ὑμεναίου ἴδε Ἐπιτομὴν Ἑλλην. Μυθολογ. ὑπὸ Κ. Κοντιγόνου ἐκδ. γ'. σ. 57.

(3) Ὡς καὶ σήμερον πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος.

(4) Ὁ μὲν Ἡσύχιος λέγει κουριζομένας, ὁμεναιουμένας, οἱ δὲ νεώτεροι ἑρμηνεύουσιν ὑποκουρίζεσθαι sublandiri cantibus, s. dulces cantus canere sponsae. Ἀλλ' ἀρέγε ἡ λέξις δὲν περιέχει καὶ τὴν ἔννοιαν τῶν ἀντεσμῶν καὶ σκωμμάτων τῶν κατωτέρω παρατεθησομένων ἐκ τοῦ Θεοκρίτου;

τινα βεβαίως παρὰ πάσαις ταῖς ἑλληνικαῖς φυλαῖς συνήθη ὄντα, παρὰ Δωριεῦσιν καὶ Αἰολεῦσιν ἔφθασαν εἰς τὸν ὕπατον βαθμὸν τῆς ἰδίας τεχνικῆς ἀναπτύξεως. Ὅτι δηλ. καὶ τὰ ἐπιθαλάμια ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀτέχνως καὶ ἀκατεργάστως, ὡς πάντα τὰ δημοτικὰ ἄσματα, φερόμενα (Πρβλ. Ἀριστοφ. Εἰρήν. 1332. Ὀρνίθ. 1728.), διῆλθε διὰ τῶν διαφόρων βαθμίδων τῆς ἑλληνικῆς ποιήσεως, καταφαίνεται οὐ μόνον ἐκ μνείας ἀμπρικῶν καὶ ἠιαθείων (Ἡσιοδ. Ἀποσπ. 49.) τ. ἔ. ἐπικῶν ἐπιθαλαμίων, ἀλλὰ μάλιστα ἐκ τῆς εἰδήσεως, ὅτι οἱ δύο ποιηταὶ Τελέυτας καὶ Ψιλόξενος (5) ἐποίουν καὶ ἀπήγγελλον διθυραμβικοὺς ὑμεναίους. Μεταξὺ δ' ἐκείνης τῆς ἀρχαιοτάτης, τῆς μᾶλλον ἐπικῆς, ἐποχῆς καὶ ταύτης τῆς νεωτέρας, καθ' ἣν διὰ παντοίας παριφθορᾶς ἡ λυρικὴ τῶν ἑλλήνων ποίησις ἐν γένει παρεξέπεσεν εἰς τὸν θορυβώδη καὶ ἀκόλαστον διθύραμβον, ἵστανται ὡς ποιηταὶ ὑμεναίων καὶ ἐπιθαλαμίων οἱ ἐξοχώτατοι λυρικοὶ ποιηταί τε καὶ ποιήτριαι τῶν Ἑλλήνων, Ἀλκμὰν, Σαπφὼ, Ἀνακρέων, Στησίχορος καὶ Πίνδαρος· ἀλλ' ὁ παυδαμάτωρ χρόνος πενιχρά τινα μόνον τεμάχια πάντων τούτων διετήρησεν ἡμῖν. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ περὶ τῶν ἄλλως ἀγνώστων φαεσίλλων ποιητῶν Ἀναμαντόρου, οὗτινος ἐκ τοῦ ἐπιθαλαμίου εἰς Ἡλέκ καὶ Θέτιδα δν δίστιχον ὁ Τζέτζης (εἰς Λυκόφρ. σ. 178.) (6) διετήρησεν. Ἀλλ' ὁ Σμυρναῖος Ἴβυκος οὐδαμῶς δύναται δικαίως μεταξὺ τούτων τῶν ποιητῶν συγκαταλεγῆναι, εἰ καὶ ποίημά τι ὑπὸ τὸ ὄνομά του διασωζόμενον, ἠκροτηριασμένον μὲν, ἀλλὰ πολὺ ὑφαίν καὶ βουκολικῶν εἴδους περιβεβλημένον, φέρει τὴν ἀνάρμοστον ἐπιγραφὴν Ἐπιθαλάμιος Ἐρμιόνης καὶ Δηϊδαμείας.

Πλείονα τῶν ἑλληνικῶν ἐκ τῆς ῥωμαϊκῆς ποιήσεως ἔχομεν γαμήλια ἄσματα, ὧν οὐδ' ἓν μόνον ἐστὶν ἄξιον τοῦ ὀνόματος ἐπιθαλάμιον κατὰ τὴν ἀνωτέρω ἐκτεθειμένην ἀρχαιοελληνικὴν ἔννοιαν, τὰ δὲ πλείονα ἀλλως καθαρῶς ὑμέναια ὀνομαστέα. Ὁ λόγος τοῦ φαινομένου τούτου κεῖται ἀναμφιβόλως ἐν τῇ διαφορᾷ τῶν ἐθνικῶν ἠθῶν διότι, οἱ Ῥωμαῖοι ἐτέλουν μὲν τὴν νυμφαγωγίαν ἀπαραλλάκτως, ὥσπερ οἱ Ἕλληνες, ἀλλὰ δὲν ἐπέτρεπον χορεύειν παρθένων πρὸ τοῦ νυμφικοῦ θαλάμου ὀρχεῖσθαι καὶ ᾄδειν. Ἀλλ' οὐδὲν ἧττον ἐχρῶντο τῇ λέξει ἐπιθαλάμιον συνηθέστατα, οὐχὶ μὲν ὑπὸ τὴν ἀληθῆ αὐτῆς ἔννοιαν, ἀλλὰ ταὐτοσήμως τῷ ὑμεναίῳ ὡς γαμηλίῳ ἄσματι ὑπὸ εὐρύτατον πλάτος (Quintil. Instit. Orat. IX, 3. p. 156.).

Ὑπὸ ταύτην λοιπὸν τὴν ἔννοιαν ἐννοητέον τὸ ἐπιθαλάμιον, ὅπερ, κατὰ Πρισκιανὸν (V. p. 658.) ἐποίησεν ὁ Licinius Calvus· ἀλλὰ καὶ τοῦτο καὶ ἕτερον ὑπὸ τοῦ C. Tirida ποιηθὲν (Priscian. σ. 673.) ἀπώλοντο. Μεταξὺ δὲ τοῦ Κάλβου καὶ τοῦ Τιρίδα χρονολογικῶς ἵσταται ὁ Valerius Catullus, οὗτινος ἔχομεν τὰ τρία ὡραιότατα λατινικὰ ποιήματα τούτου τοῦ εἴδους, ἐν τῇ συλλογῇ τῆς ὅλης αὐτοῦ ποιητικῆς κληρονομίας, τὰ 61, 62 καὶ 64. Τὸ τελευταῖον, Epithalamium Pelei et Thetidos, ἐξύμνησις τοῦ γάμου τοῦ Πηλέως καὶ τῆς Θέτιδος καὶ ἓν τῶν ἐξοχωτάτων τεμαχίων τῆς ὅλης ῥωμαϊκῆς ποιήσεως ἐν γένει, ἐν μὲν τῷ πρώτῳ, τῷ μείζονι μέρει, ἐστὶν ἐπικόν, τὸν πλοῦν τῶν Ἀργοναυτῶν καὶ τὸν μῦθον τοῦ Θησέως καὶ τῆς Ἀριάδνης διηγούμενον, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ, τῷ ἐλάσσονι μέρει, ἀπὸ τοῦ 324 στίχου καὶ ἑξῆς, ὑμέναιος, ὃν ᾄδουσιν αὐταὶ αἱ Μοῖραι, ἐν τῷ γαμηλίῳ συμποσίῳ τῶν θεαῖων, συγγρόνως τὴν γέννησιν καὶ τὸ κλέος τοῦ Ἀχιλλέως ἐξαγγέλλουσαι. Ἔστιν οὖν τὸ ποίημα μέρος μὲν ἐπικὸν, μέρος δὲ λυρικὸν ὡς πρὸς τὴν ὅλην, καὶ ἐν ἑλληνικῷ πνεύματι καθ' ἑλληνικὸν πρότυπον συντεταγμένον, κατὰ δὲ τὸ εἶδος σύγκειται ἐξ ἡρωϊκῶν ἑξαμέτρων, ἅτινα ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει, τῷ ὑμεναίῳ, διαιροῦνται εἰς στροφὰς τινας μετὰ κατακλείδος ἢ ἐπῳδοῦ.

Carrite ducentes subtemina, carrite fusi.

Ἱερὸς δεῖγμα παρατίθεμεν ἐνταῦθα δύο τῶν στροφῶν τούτων, ὧν ἡ μὲν προαναγγέλλει τῷ Πηλεῖ τὴν πρόσεγγιν τῆς τερπνῆς πρώτης ἑσπέρας τοῦ γάμου διὰ τῶν ἑξῆς.

Advenit tibi jam portans optata maritis
Hesperus; advenit fausto cum sidere conjux,
Quae tibi flexanimo mentem perfundat amore,
Languidulosque petet tecum conjungere somnos.
Levia substernens robusto brachia collo.
Carrite ducentes subtemina, carrite fusi.

Ἡ δὲ προαναγγέλλει τὴν γέννησιν τοῦ Ἀχιλλέως καὶ μέρος τῶν ἀρετῶν του.

Nascetur vobis expers terroris Achilles
hostibus haud tergo, sed forti pectore notus:
qui persaepe vago victor cognomine currus
Hamatum praevortet celeris vestigia curvae.
Carrite ducentes subtemina, carrite fusi.

Ἐξ ἑλληνικῆς πηγῆς ἐπίσης βέβαιοι καὶ οἱ δύο ἄλλοι Ὑμέναιοι τοῦ Κατύλλου, ὁ μὲν (61) ἐν ζωηρῷ γλυκυνείῳ ῥυθμῷ κινούμενος, ἀρχόμενος ὧδε·

Collis o Heliconii
cultor, Uranie genus,
qui rapis teneram ad viram
Virginem, o Hymenaee Hymen,
Hymen o Hymenaee.

Ὁ δὲ (62) ἐν συμμέτρῳ πορείᾳ τοῦ ἡρωϊκοῦ ἑξαμέτρου, ἀρχόμενος ὧδε,

(6) Ψιλόξενος ὁ διθυραμβικὸς ποιητὴς γεννηθεὶς Ὀλυμπ. 86, 2 καὶ ἀκμ. Ὀλ. 100, 1, ἦν Κυθήριος τὴν πατρίδα, οὗς Κλωπίδου. Κατὰ τὴν ὑπὸ Νικίου (Ὀλ. 89, 1) ἅλωσιν τῶν Κυθήρων αἰχμαλωτισθεὶς καὶ ὑπὸ τινος Ἀγησίλα ἀγορασθεὶς, μετὰ τὸν θάνατον τούτου ἦλθε πρὸς μὲν λυρικὸν ποιητὴν Μελανιππίδην, παρ' οὗ ἐδιδάχθη τὴν λυρικὴν. Μετὰ ταῦτα μετῴκησε εἰς Σικελίαν ἔζησε πολὺν χρόνον ἐκεῖ, μάλιστα παρὰ τῷ τυράννῳ Διονυσίῳ τῷ προσβυτέρῳ. Περὶ οὗ καὶ αὐτοῦ τῆς ἐν Σικελίᾳ καὶ παρὰ Διονυσίῳ διατριβῆς πολλὰ παρέθετο λίμνατα παρ' Ἀθηναίῳ (Α'. σ. 61 καὶ Πλουτάρχῳ (de vitando aere alieno. 8.).

(6) ——— Ἀχιλῆα
Πηλεὺς κικλήσκει γείτονες εἰσεπάμιν.

Vesper adest; juvenes, consurgite; Vesper Olympo
exspectata diu vix tandem lumina tollit.
Surgere jam tempus, jam pingues linquere mensas,
jam veniet virgo, jam dicetur Hymenaeus.
Hymen o Hymenaee, Hymen ades o Hymenaee.

Ἐν τούτῳ ᾄδουσιν ἐναλλὰξ δύο χοροὶ νέων καὶ παρθένων.

Ὑμέναιός ἐστι καὶ τὸ ᾆσμα τῶν Κορινθίων γυναικῶν εἰς τὸν προκείμενον γάμον τοῦ Ἰάσονος καὶ τῆς Κρεούσης παρὰ Σενέκα ἐν τῷ πρώτῳ μέρει τῆς τραγῳδίας Μηδείας. Πρὸς τούτοις ἄξιον λόγου ἐστὶ τὸ δεύτερον ποίημα τοῦ πρώτου βιβλίου τῶν Sylvarum τοῦ Παπινίου Στατίου, Epithalamium Stellae et Violantillae ἐπιγραφόμενον, διότι τοῦτο τὴν διεύθυνσιν τῶν γνησίων Ὑμεναίων π. χ. τοῦ Κατύλλου καταλιπὼν, τρέπεται εἰς τὸν ἁπλῶς πανηγυρικὸν τρόπον, καὶ σχεδὸν πᾶσι τοῖς ποιηταῖς τοῦ εἴδους τούτου ὡς ὑπόδειγμα προὔκειτο.

Ἐκτὸς δέ τινων ἥττονος λόγου ἀξίων, οἷα Epithalamium Gallieni imperatoris, Epithal. Aviti καὶ incerti auctoris (Anthol. Lat. Burmann III. Nr. 258 κεξ.), ἐν οἷς δυνατὸν συγκαταλέξαι καὶ τὰ Ausonii Cento nuptialis καὶ Paulini Epithal. in Julianum et Jam, πάλιν ἰδιαιτέρας μνείας ἄξιά εἰσι δύο ἐπιθαλάμια τοῦ Κλαυδίου, τὸ μὲν εἰς Πάλλαν καὶ Κελερίνον (Celerina), τὸ δὲ εἰς τὸν καίσαρα Ὀνώριον καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ Μαρίαν. Δύο ἐπιθαλάμια τοῦ Σιδωνίου Ἀπολλιναρίου (Sidonius Apollinaris) μεταξὺ τῶν ποιημάτων του ἀριθμ. 11 καὶ 15 εἰσὶ πολλῷ κατώτερα τῶν τοῦ Κλαυδιανοῦ, ὅστις ἐν τοῖς πλείστοις ἔφθασε τὸν Κάτυλλον. Ἔτι ἀσθενέστερόν ἐστι τοῦ χριστιανοῦ ποιητοῦ Ἐνοδίου Epith. Maximi (ἐν τοῖς ποιήμασιν αὐτοῦ I. 4.), ὡς καὶ τοῦ Venantii Honorii Fortunati τὸ εἰς τὸν γάμον τοῦ Σιγιβέρτου καὶ Βρουνιλδῆς (ἐν τοῖς ποιήμ. αὐτοῦ VI. 2.). Κάλλιον δὲ καὶ πιθανῶς ἐκ προγενεστέρου χρόνου ἐστὶ τὸ τοῦ Patrizii Epithalam. Auspicii et Adlae (Wernsdorf Poet. minor. IV. 2. 475.) καὶ τέλος τὸ Incerti Epithal. Laurentii et Mariae (Wernsdorf αὐτ. p. 488).

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν ποιητικῶν ἐπιθαλαμίων ἐν τῇ ῥητορικῇ τῶν ἑλλήνων ἀκαντᾶται καὶ ὁ ἐπιθαλάμιος λόγος, εἶδος ὢν τοῦ ἐπιδεικτικοῦ γένους, περὶ οὗ πραγματεύονται Διονύσιός τε ὁ Ἁλικαρνασσεὺς (Ῥητορ. 4.) καὶ ὁ Ἀλέξανδρος (περὶ ἐγκωμίων σ. 626-29.).

Ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἡμῶν δημοτικῇ ποιήσει ἐπιθαλάμια, κυρίως εἰπεῖν, δὲν ὑπάρχουσι· διότι οὐδὲ τὸ ἔθος τοῦ ᾄδειν οἱονδήποτε ᾆσμα μετὰ τὴν εἰς τὸν θάλαμον ἀπογώρησιν τῶν νεονύμφων ἐπικρατεῖ πού, καθ' ὅσον ἐγὼ γνωρίζω. Ἀλλὰ δὲ δημοτικὰ ᾄσματα εἰς διαφόρους περιστάσεις τοῦ γάμου ἀναφερόμενα ὑπάρχουσιν ἱκανὰ, ὧν τινα εὕρηνται ἐν τῇ ὑπὸ Σπυρ. Λαμπελλίου συλλογῇ τῶν δημοτικῶν ᾀσμάτων (Κερκύρᾳ 1852.).

Δ. Ι. ΜΑΥΡΟΦΡΥΔΗΣ.

ΠΕΡΙ ΔΙΔΥΜΟΥ ΤΙΝΟΣ ΤΕΡΑΤΟΣ.

Τὴν 7 Αὐγούστου τοῦ ἐνεστῶτος ἔτους γυνή τις ἐκ τοῦ χωρίου Μεσσαρίας τῆς νήσου Θήρας, οὖσα κατὰ τὴν λῆξιν τοῦ ἕκτου μηνὸς τῆς κυοφορίας αὐτῆς, ἀπέβαλεν ἔμβρυον τερατῶδες, συγκείμενον ἐκ δύο θηλέων ἐμβρύων συγκεκολλημένων ἀλλήλοις πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, ἤτοι ἐκ τοῦ ἄνω μέρους τοῦ θώρακος μέχρι τοῦ ὀμφαλοῦ, ὅστις κοινὸς ὢν εἰς ἀμφότερα ἐκρέματο ἐν τῷ μέσῳ καὶ κατέβαινε χαμηλότερον τοῦ συνήθους. Τὸ τέρας τοῦτο τὸ ὑπαγόμενον κατὰ τὸν Γεωφρουὰν Σαιντ'-Ἱλαῖρον, εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν Μονομφάλων διδύμων (doubles monomphaliens) ἐκ τῆς κλάσεως τῶν στερνοπαγῶν (strenopale), δὲν εἶναι μὲν ἐκ τοῦ εἴδους τῶν σπανιωτέρων τεράτων κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν αὐτοῦ κατασκευὴν, εἶναι ὅμως ἐκ τῶν σπανιωτάτων ὡς πρὸς τὸν ἐσωτερικὸν αὐτοῦ ὀργανισμὸν, καθότι συνήθως τὰ τοιαῦτα τέρατα ἔχουσι μίαν καὶ μόνην θωρακικὴν κοιλότητα εὐρυτέραν τῆς συνήθους, ὡς συγκειμένην ἐκ τῆς συγχωνεύσεως τῶν δύο θωράκων· ἐνῷ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος εἶχε δύο θωρακικὰς κοιλότητας διαχωριζομένας ἐκ χονδροειδοῦς τινος μεσοφράγματος, πηγάζοντος ἐκ τῆς συγχωνεύσεως καὶ ἀτελοῦς ἀναπτύξεως τῶν δύο παρακειμένων στέρνων. Εἰς ἑκάστην τῶν κοιλοτήτων τούτων τὰ θωρακικὰ ὄργανα ὑπῆρχον ἐντελῆ καὶ εἰς τὴν φυσικὴν αὐτῶν, (ἐννοεῖται σχετικῶς ὡς πρὸς τὴν ἡλικίαν τῶν ἐμβρύων) κατάστασιν καὶ θέσιν τὸ αὐτὸ ὑπῆρχε καὶ εἰς τὰς κάτω κοιλίας, αἵτινες ἔχουσαι μὲν κοινὴν τὴν ἐξωτερικὴν παρειὰν, εἶχον δὲ τὰ ἰδιαίτερα αὐτῶν ὄργανα, πάντα εἰς φυσικὴν κατάστασιν καὶ θέσιν, ἐξαιρουμένων τῶν διαφραγμάτων τὰ ὁποῖα εὑρίσκοντο εἰς συνάφειαν κατὰ τὰς ἀντικρυζομένας ἄκρας, καὶ τοῦ ὀμφαλοῦ ὅστις ἦτον κοινὸς εἰς ἀμφότερα, ἔχων λῶρον παχύτερον μὲν τοῦ συνήθους, ἀλλὰ μὴ παρουσιάζοντα ἢ τὰ συνήθη ἀγγεῖα μονήρους καὶ φυσικοῦ λώρου· ἄστε ἡ σύμφυσις τῶν διδύμων τούτων δὲν ἦτον ἢ ἐξωτερική. ἑπομένως οὐδὲν κοινὸν αἴσθημα ἤθελεν ὑπάρχει μεταξὺ αὐτῶν ἢ τὸ ἐν τῇ γραμμῇ τῆς συμφύσεως, καὶ ἕκαστον τούτων ἤθελεν ἀποτελεῖ ἰδιαίτερον καθ' ὅλην τὴν ἕκτασιν τῆς σημασίας ἄτομον, οὐδόλως δηλονότι συναισθανόμενον τὰς αἰσθήσεις καὶ τὰ παθήματα τοῦ ἑτέρου. Ἡ ἐξωτερικὴ θέσις αὐτῶν ἦτον ὡς ἀκολούθως· τὸ δεξιὸν κλειδοειδὲς ὀστοῦν τοῦ πρὸς ἀριστερὰν κειμένου ἐμβρύου συνεχωνεύετο τρόπον τινὰ μετὰ τοῦ ἀριστεροῦ ὁμωνύμου ὀστοῦ τοῦ ἑτέρου ἐμβρύου· αἱ δεξιαὶ πλευραὶ τοῦ πρώτου εὑρίσκοντο εἰς συνάφειαν μετὰ τῶν ἀριστερῶν τοῦ δευτέρου, μεθ' ὧν κατὰ τὰς στερνώδεις αὐτῶν ἄκρας ἐσυγχωνεύοντο· τὸ αὐτὸ ὑπῆρχε καὶ ὡς πρὸς τὴν κλεῖδα καὶ τὰς ἀριστερὰς πλευρὰς τοῦ πρώτου, σχετικῶς ὡς πρὸς τὴν κλεῖδα καὶ τὰς δεξιὰς πλευρὰς τοῦ δευτέρου, μὲ τὴν διαφορὰν ταύτην, ὅτι αἱ κλεῖ-

δες καὶ πλευραὶ τοῦ μέρους τούτου οὐδόλως συνεχωνεύοντο ἀλλήλαις· ὥστε ἡ προσέγγισις τῶν δύο θωράκων ἦτον στενωτέρα κατὰ τὸ προαναφερόμενον ἢ τὸ τελευταῖον μέρος, ἑπομένως τὰ δύο ἐμβρυα δὲν ἐφαίνοντο κείμενα ἀπολύτως καὶ ἐκ διαμέτρου τὸ ἓν ἀπέναντι τοῦ ἄλλου, ἀλλὰ πλησιέστερον ἀπὸ τὸ πρὸς δεξιὰν τοῦ πρώτου ἐμβρύου ἢ ἀπὸ τὸ ἀντίθετον μέρος, ἀφ' ὅπου διεκρίνοντο κατὰ περισσοτέραν ἔκτασιν οἱ θώρακες καὶ αἱ κοιλίαι αὐτῶν, καὶ αἱ χεῖρες οὖσαι ἀρκούντως μεμακρυσμέναι ἀλλήλων ἐκρέμαντο καθέτως, ἐνῷ αἱ τοῦ ἀντιθέτου μέρους οὖσαι πλησιέστερον, ἔκειντο ἡ μία ἐπὶ τῆς ἄλλης σταυροειδῶς, καὶ ὡς ἂν ἐνηγκαλίζοντο ἀμοιβαίως τὰ δύο ἔμβρυα. Ἐκ τούτου δὲ αἱ δύο κεφαλαὶ δὲν συνεχωνεύθησαν εἰς μίαν, ἀλλ' ἔμειναν ἀκέραιαι καὶ κείμεναι πλαγίως ἡ μία τῆς ἄλλης, εἰς τρόπον ὥστε ἡ ἀριστερὰ παρειὰ τοῦ πρώτου ἐμβρύου ἀντικρίνετο εἰς τὴν ὁμώνυμον τοῦ δευτέρου. Καθ' ὅσον δὲ ἀφορᾷ τοὺς πόδας αὐτῶν, οὗτοι ἦσαν ὀλίγον συνεσταλμένοι, καὶ οἱ τοῦ πρώτου ἔκειντο μεταξὺ τῶν μηρῶν τοῦ δευτέρου. Τὸ τέρας τοῦτο ἂν καὶ κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς γεννήσεώς του ἀνέκνεον εἰσέτι, ἦτον λίαν δύσκολον, ἵνα μὴ εἴπωμεν ἀδύνατον, νὰ ζήσῃ ὡς ἐκ τῆς ἀώρου αὐτοῦ γεννήσεως. Τὸ πτῶμα δὲ αὐτοῦ διεφυλάξαμεν εἰς φιάλην οἰνοπνεύματος, καὶ ἂν συγκατανεύσωσιν οἱ γονεῖς αὐτοῦ θέλει ἀποσταλῆ εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Μουσεῖον· τὴν δὲ εἰκονογραφίαν προσθέτομεν ἐνταῦθα.

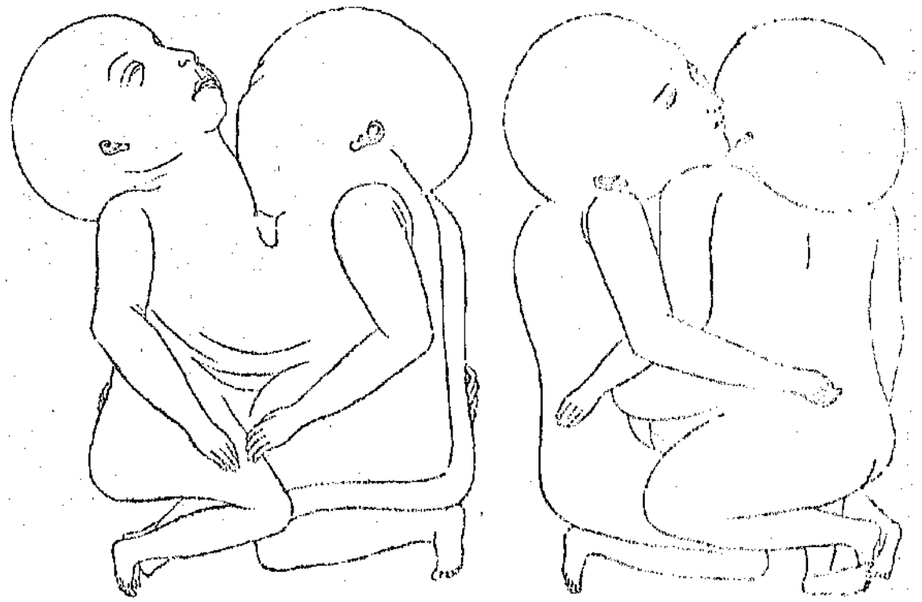

Δίδυμον τέρας.

Γ. Δε-Κιγάλας.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

—o—

ΑΦΡΙΚΗ. Γνωστὸν ὅτι τὸ μέρος ἐκεῖνο τοῦ ἀρχαίου ἡμισφαιρίου τὸ ὁποῖον ἀτελέσματα διηρευνήθη μέχρι τῆς σήμερον εἶναι ἡ Ἀφρική· τοῦτο δέ, οὐχὶ δι' ἔλλειψιν προθυμίας καὶ ζήλου ἐκ μέρους τῶν ἐπιστημόνων περιηγητῶν, ἀλλὰ διὰ τὸ φθοροποιὸν κλίμα, καὶ πρὸ πάντων διὰ τὸ κακεντρεχὲς τῶν κατοίκων αὐτῆς. Ὅθεν δικαίως πρέπει νὰ θαυμάζωμεν τοὺς ἀτρομήτους περιηγητὰς οἵτινες, λησμονοῦντες τὴν τύχην τῶν προαπεισκεφθέντων τὴν Ἀφρικὴν, καὶ θερμαινόμενοι ὑπὸ μόνου τοῦ ἔρωτος αὐτῶν πρὸς τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν ἀνθρωπότητα, ἐπιχειροῦσι συνεχῶς τὰς περιηγήσεις ταύτας.

Ἵνα μικρὰν ἀπόδειξιν τῶν ἀνωτέρω δημοσιεύσωμεν περικοπάς τινας ἐκ τῆς ἀξιολόγου συγγραφῆς τοῦ ἀτυχοῦς Ἰακώβου Richardson, μεταβάντος τὸ 1850-51 ἀπὸ Τριπόλεως εἰς Ὀὐγκαραγούα, καὶ γενομένου θύματος τῆς ἀφοσιώσεώς του εἰς τὴν ἐπιστήμην.

Ἡ 1 Μαΐου 1850 ὑπῆρξεν ἴσως ἡ μᾶλλον ἐπίσημος ἡμέρα τῆς περιηγήσεώς μας. Δεκατέσσαρας ὁλοκλήρους ὥρας ἐπεριπάτησεν ἡ συνοδία μας, ἤ, ὅπως λέγουσιν οἱ Ἀφρικανοὶ ἡ *κεφιλὰ* ἐπὶ ἄμμου μαλακῆς, καταφλεγομένη ἀπὸ ἄνεμον καυστικὸν καὶ σφοδρότατον· ἡ θέα δὲ τῆς συνοδίας αὐτῆς ἦτο ὅσον ἐνδέχεται περιεργοτάτη· αἱ κάμηλοι καὶ οἱ ἄνθρωποι ἦσαν πανταχοῦ διεσκορπισμένοι, καὶ ἐπορεύοντο βραδυπατοῦντες· οὐδεὶς κρότος ἠκούετο, οὐδεὶς εἶχε δύναμιν νὰ ὁμιλήσῃ, καὶ τὰ βήματα τόσων ἀνθρώπων δὲν ἐπραξένουν τὴν ἐλαχίστην ἠχὼ κατὰ τὴν ἀπέραντον ἐκείνην ἔρημον. Κύματα κόνεως ἐρυθρᾶς καὶ κιτρίνης περιεπλανῶντο πέριξ ἡμῶν ἀπανεούμενα συνεχῶς, καὶ ποῦ καὶ ποῦ μόνον ἀκηντῶμεν ἀναφυόμενον χόρτον. Ὅλα τὰ ἀντικείμενα μεγαλυνόμενα ἀπὸ τοὺς περικυκλοῦντας αὐτὰ ἀτμοὺς, παρουσιάζοντο πολυποίκιλλα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μας· ὁ δὲ καύσων καὶ ἡ ταλάντωσις τῶν καμήλων μᾶς ἐζάλιζον, ὥστε ὅλα τὰ περὶ ἡμᾶς ἐφαίνοντο ὡς σκιαί τινες γραφικαί. Εὑρισκόμεθα εἰς τὴν μέθην, οὕτως εἰπεῖν, τῆς ἐρήμου, τὴν ὁποίαν, διὰ νὰ ἐννοήσῃ τις, πρέπει νὰ δοκιμάσῃ.

Ὁ μεταξὺ Τριπόλεως καὶ Μουρζοὺκ τόπος κατοικεῖται ὑπὸ λαῶν ἀθλίων καὶ οὐτιδανῶν ὀνομαζομένων *Τουαρίκων* τοῦ *Φεζζάν*· σχεδὸν δὲ πάντες ὁμιλοῦσι τὴν ἀραβικὴν μᾶλλον ἢ ἧττον διεφθαρμένην καὶ μιξοβάρβαρον. Οἱ κάτοικοι τοῦ Ὀὐριφὰλ εἶναι ὅλοι μελανοί, καὶ ἔχουσι τὰ αὐτὰ χαρακτηριστικὰ τῆς αἰθιοπίδος φυλῆς. Αἱ κατοικίαι των κατασκευάζονται διὰ μικρᾶς δαπάνης, καθόσον ὀλίγοι κλάδοι φοίνικος, ὀλίγη λάσπη ἐξηραμένη εἰς τὸν ἥλιον, καὶ εὐάριθμοι πλίνθοι ἀποτελοῦσι τὸ οἰκοδόμημα· τὰ δὲ ἔπιπλα συνίστανται ἐκ τινων ψιάθων, ἐξ ἀγγείων πηλίνων παντὸς μεγέθους, καὶ ἐκ μικροῦ χειρομύλου δι' οὗ ἀλέθεται ὁ σῖτος καὶ ἡ κριθή· διότι εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον ἕκαστος τῶν κατοίκων εἶναι καὶ μυλωθρὸς τῆς οἰκίας του.

Ἀφοῦ περιηγήθη τριάκοντα καὶ ἐννέα ἡμέρας χωρὶς σχεδὸν νὰ ἀναπαυθῇ, ὁ K. Richardson, ἔφθασεν εἰς Μουρζοὺκ, πρωτεύουσαν τοῦ Φεζζάν. Ἡ μεταξὺ Τριπόλεως καὶ Μουρζοὺκ διὰ Μιζδὰ ὁδὸς, δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς ζώνας οὕτω πως·

Ἡ πρώτη περιλαμβάνει τὴν ἀμμώδη πεδιάδα τῶν προαστείων τῆς Τριπόλεως, καὶ τὰ δάση τῶν φοινίκων καὶ τῶν παρακειμένων ἀμμωδῶν λόφων.

Ἐντὸς τῆς δευτέρας εὑρίσκεται σειρὰ ὀρέων, περιλαμβάνουσα τὰς ὑψηλὰς γαίας τῆς ἀρκτικῆς κλιτύος καὶ τὰ δάση τῶν ἐλαιῶν καὶ τῶν σηκῶν, ἅτινα κατακαλύπτουσι τὸ ἀνώμαλον ἔδαφος τῆς μεσημβρινῆς κλιτύος. Ποικίλλα εἶναι ἐκεῖ τὰ προϊόντα τῆς γῆς καὶ ἀκμαιοτάτη ἡ δύναμίς της. Ἡ ζώνη αὕτη δύναται νὰ ὀνομασθῇ καταλλήλως ζώνη τῶν ὄμβρων.

Ἡ τρίτη περιλαμβάνει τιτανώδεις λόφους καὶ ἐκτεταμένας κοιλάδας ἀλλ' ἀγόνους· ἐντὸς αὐτῆς δὲν ἀπαντῶνται οὔτε δάση ἐλαιῶν, οὔτε ἀγροὶ σίτου.

Ἐντὸς τῆς τετάρτης εὑρίσκεται ἡ Ἀμαλδὰ, ἀπέραντον ὀροπέδιον ἔρημον, διαχωρίζον τὴν Τρίπολιν ἀπὸ τοῦ Φεζζάν.

Ἐν τῇ πέμπτῃ ὑπάρχουσι κοιλάδες ἄμμου καὶ τιτανώδεις βράχοι κείμενοι μεταξὺ Ἐλ-Ἀζὺ καὶ Ἐλ-Σανὺ, δένδρα τινὰ, καὶ χόρτος ἐξ οὗ τρέφονται πολυάριθμοι δορκάδες, λαγωοὶ καὶ μούσμονες.

Ἡ ἕκτη, ἐκτεινομένη ἀπὸ Ἐλ-Σανὺ μέχρις Οὐαδὺ, περιέχει πεδιάδας ἐξ ἄμμου, ἥτις συσσωρευομένη ποτὲ μὲν μεταβάλλει αὐτὰς εἰς λόφους παντοίου μεγέθους, ποτὲ δὲ εἰς στενὰς καὶ βαθεῖας κοιλάδας πλήρεις δένδρων.

Ἐπὶ τέλους, μετὰ τὰς ἀμμώδεις πεδιάδας τοῦ *Ἐλ-Οὐαδὶ* πλήρεις φοινίκων καὶ κωμῶν, ἀπαντᾶται τὸ περίφημον ὀροπέδιον Μουρζοὺκ, ὅπου κεῖται ἡ ὁμώνυμος πόλις.

Ἐπειδὴ σπανιώτατα βρέχει εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, ἡ γῆ ποτίζεται τεχνητῶς δι' ὕδατος φρεάτων. Ἡ πόλις αὕτη, τῆς ὁποίας τὰ πλεῖστα τῶν δημοσίων καταστημάτων ὀφείλονται εἰς τὸν K. Καλιούφην, πρόξενον τῆς Ἀγγλίας, κεῖται ὀκτακόσια μίλλια μακρὰν τῆς Τριπόλεως, καὶ περιέχει μεγαλοπρεπεῖς κήπους, ὅπου καλλιεργοῦνται ὀπῶραι. Ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων δὲν ὑπερβαίνει τὰς δύο χιλιάδας, ἐξ ὧν ὁ τῶν γυναικῶν εἶναι ἀνώτερος τοῦ τῶν παιδίων. Καὶ τῶν γυναικῶν δὲ αὐτῶν αἱ πλεῖσται ἀνήκουσιν εἰς τοὺς συγκροτοῦντας τὰς μεγάλας χειμερινὰς συνοδίας αἵτινες ἔρχονται εἰς Μουρζοὺκ ἐν καιρῷ τῆς μεγάλης πανηγύρεως, ἥτοι ἀπὸ Ὀκτωβρίου μέχρις Ἰανουαρίου. Καθ' ἕκαστον ἔτος ἔρχεται ἀνὰ μία γενικὴ συνοδία ἀπὸ Βουροῦ καὶ Σουδὰν, ἀπὸ Αἴγυπτον, Βεγγάζην, Τρίπολιν, Γαδαμὲζ, Γὰτ καὶ Τουάτ. Δοῦλοι, κολοιτέαι καὶ ἐλεφάντινα ὀστᾶ εἶναι τὰ κυριώτερα εἴδη τῆς ἐμπορίας.

Τὰ ἤθη τῶν κατοίκων εἶναι εἰς ἄκρον περίεργα· καὶ πρὸς ἀπόδειξιν ἰδοὺ ἀνέκδοτον τὸ ὁποῖον δανειζόμεθα ἀπὸ τὸν αὐτὸν K. Richardson. Ἐὰν ποτε γυνή τις βαρυνθῇ τὸν σύζυγόν της, διευθύνεται ἀμέσως πρὸς αὐτὸν, καὶ ἐξομολογεῖται τὴν κατάστασιν τῆς καρδίας της, λέγουσα ὅτι ἀγαπᾷ ἄλλον. Ὁ δὲ σύζυγος, ἀντὶ νὰ ὀργισθῇ καὶ νὰ φονεύσῃ αὐτὴν, σκέπτεται ὀλίγον, καὶ ἀποκρίνεται·

— Μάλιστα, συγκατατίθεμαι νὰ χωρισθῶμεν, ἀλλ' ἐπὶ ἑνὶ ὅρῳ.

— Ποίῳ; ἐρωτᾷ σκιρτῶσα ἀπὸ χαρὰν ἐκείνη.

— Νὰ μὲ ἐπιδαψιλεύσῃς τὸ *Λουλοὺ* (ἀσπασμὸς συνοδευόμενος ἀπὸ φωνήν τινα ἰδιαιτέραν), τὴν ἡμέραν τῶν γάμων σου, ὅταν θὰ διαβῶ ἐμπροσθέν σου.

Ἔθος ἐπικρατεῖ ὥστε εἰς τοιαύτας περιστάσεις αἱ γυναῖκες, διαβαίνουσαι, νὰ προσκυνοῦσιν ὡραῖόν τινα ἄνδρα. Ἡ σύζυγος ὑποσχεται λοιπὸν τὸ διαζύγιον γίνεται, καὶ ὁ ἐραστὴς ὑποκαθίσταται εἰς τὸν ἄνδρα. Τὴν ἡμέραν τοῦ γάμου, ὁ πρώην σύζυγος, διαβαίνων ἐμπροσθεν τῆς καμήλου ἐφ' ἧς κάθηται ἡ νεόνυμφος, προσαγορεύει αὐτὴν κατὰ τὴν συνήθειαν ἐκκενῶν τὴν *καραβίναν* του. Ἐκείνη, ἐνθυμεῖται τότε τὴν ὑπόσχεσίν της, καὶ ἀπονέμει τὸ *Λουλοὺ*. Ἀλλ' ὁ νέος σύζυγος, ἀγανακτῶν διὰ τὴν προτίμησιν ταύτην, καθόσον μάλιστα ἡ νεόνυμφος δὲν εἶχε χαιρετίσει οὕτω πως οὐδένα ἄλλον, νομίζει ὅτι

τὸν ἐπιβουλεύεται, καὶ ὁρμῶν κατ' αὐτῆς τὴν φανεύει. Μόλις δὲ ἐκτελεῖ τὴν πρᾶξιν, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτῆς ἐπιπίπτοντες κατὰ τοῦ φονέως τὸν θυσιάζουσιν. Οὕτω πως ὁ πρώην σύζυγος ἐκδικεῖται διπλασίως χωρὶς διόλου νὰ κινδυνεύσῃ.

ΠΕΡΙΕΡΓΟΣ ΟΔΟΙΠΟΡΙΑ. Ὁ Ἰατρὸς Λίβιγκστον ἐπεχειρίσθη ὁδοιπορίαν περιεργοτάτην καὶ εἰς ἄκρον ἐπικίνδυνον ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος ἔφθασε πεζοδρομῶν εἰς Λοάνδαν πόλιν τῆς ἐν Ἀφρικῇ Γουϊνέας ὅπου ἄρχουσιν οἱ Πορτογάλλοι· τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο κολλοὶ πρὸ αὐτοῦ ἐδοκίμασαν, ἀλλ' οὐδεὶς κατώρθωσε νὰ φέρῃ εἰς πέρας. Εἶναι δὲ ἀληθὲς ὅτι δὲν ἔπραξεν ὅπως οἱ ἄλλοι· ἀντὶ νὰ προσλάβῃ συνοδίαν πεντήκοντα ἀνθρώπων, καὶ ἵππων, καὶ ἁμαξῶν συρομένων ὑπὸ βοῶν, κλπ, ἔλαβε μόνον μεθ' ἑαυτοῦ ἓν τουφέκιον, ἓν χρονόμετρον, ἓν ἑκτημόριον, μίαν σκηνὴν, τέσσαρας ὑπηρέτας καὶ τροφὰς διά τινας ἡμέρας, πεποιθὼς εἰς τε τὴν θείαν πρόνοιαν καὶ τὸ πυροβόλον του. Ἀναχωρήσας ἐκ τοῦ ἀκρωτηρίου ἠναγκάσθη νὰ ἐπιδοθῇ εἰς διεξοδικωτάτην περιτροπὴν πρὸς τὸ ἀρκτανατολικὸν μέρος διὰ νὰ ἀποφύγῃ ἐρήμους καὶ φυλὰς ἀγρίας, διέθη μέγαν ἀριθμὸν παρασασμίων, καὶ ἔφθασεν εἰς μεγάλην τινὰ πόλιν. Βῆρῶν ἀξιόλογον ὑπόλοχὴν παρὰ τῷ κυβερνήτῃ αὐτῆς, ἐτρίψεν ἐκεῖ ἡμέρας τινὰς διὰ νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἀθοῦσαν ὑγείαν του· διότι, κατὰ τοὺς ἐννέα μῆνας καθ' οὓς διήρκεσεν ἕως τότε ἡ ὁδοιπορία του, ὁ Κ. Λίβιγκστον ἐκινδύνευσε πολλάκις καὶ νὰ πνιγῇ, καὶ ν' ἀποθάνῃ τῆς πείνης, καὶ εἰς τῶν βραχιόνων του κατεβρώθη ἀπὸ λέοντα. Φαίνεται ὅτι ἐπέραν τινὰ χωρισθεὶς ἀπὸ τοὺς συντρόφους του διὰ νὰ θηρεύσῃ ἀπήντησεν αἴφνης παμμεγέθη λέοντα ὁρμῶντα κατ' αὐτοῦ, καὶ εὐθὺς ἡτοιμάσθη νὰ πυροβολήσῃ· ἀλλ' ὡς λειποθυμήσας δὲν ἐνθυμεῖται τί συνέβη· οἱ συντρόφοί του τὸν εὗρον τὸ πρωὶ ἀναισθητοῦντα κατὰ γῆς, τὸν δὲ λέοντα κείμενον ἄπνουν παρ' αὐτῷ. Ὅτε ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὴν πόλιν ἐκείνην, ὁ κυβερνήτης, ὅστις ἐπεθύμει νὰ εὕρῃ ὁδὸν πρὸς δυσμὰς διὰ νὰ ἐξαγάγῃ ἐλεφάντινα ὀστᾶ, τὸν συνώδευσε δι' εἰκοσιτεσσάρων ἀνδρῶν.

Ὁ Κ. Λίβιγκστον ἐκηκολούθησε τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν ἕως οὗ ἔφθασε παραλλήλως πρὸς τὴν Λοάνδαν· διέτρεξε δὲ διὰ χωρῶν ἀγνώστων καὶ ἀνεξαρτήτων χίλια μίλλια καὶ ἐπέκεινα. Αἱ χῶραι αὗται εἶναι πολυπληθεῖς, καὶ οἱ κάτοικοι ἐπίσης, οἵτινες, ὡς μὴ ἰδόντες πώποτε λευκὸν ἄνθρωπον, ἔβλεπον τὸν περιηγητὴν μὲ ἀνέκφραστον θαυμασμόν. Ἐθαύμαζον δὲ μᾶλλον τὴν μαύρην κόμην του ἢ τὸ χρῶμα τοῦ προσώπου του, ἐπειδὴ ὁ ἥλιος τὸν εἶχε μαυρίσει, καὶ ἐθεώρουν ὡς δεῖγμα μεγίστης εὐνοίας ὁσάκις ὁ Κ. Λίβιγκστον ἔβλεπε πρός τινα ἐξ αὐτῶν βόστρυχά τινα τῆς κεφαλῆς του.

Ὅλοι αἱ φυλαὶ ὅσας ἀπήντησεν εἶχον ἰδέαν τινὰ περὶ ὑψίστου ὄντος καὶ περὶ μελλούσης ζωῆς. Ἀν καὶ ὅλοι ἐλάτρευον ζῶα τὰ ὁποῖα ἐθεώρουν ὡς ἱερά. Πάντοτε οἱ κάτοικοι ἔβλεπον ἀφθόνως πρὸς αὐτοὺς τροφὰς, καὶ δυσκολίας ἀπήντησαν ὅτε μόνον ἐπλησίασαν εἰς τὰς πορτογαλλικὰς κτήσεις. Οἱ κάτοικοι τῶν μερῶν αὐτῶν, οἵτινες συνειθίζουν νὰ πωλῶσι δούλους εἰς τοὺς Πορτογάλλους, φοβηθέντες μὴ ἀνοιχθῇ νέα ὁδὸς τοιαύτης ἐμπορίας, καθυπέβαλλον τὸν περιηγητὴν εἰς συνεχεῖς καὶ βαρεῖς φόρους· ἀλλ' αὐτὸς κατέβαλεν ἐπὶ τέλους πᾶν ἐμπόδιον, καὶ ἔφθασεν ὑγιὴς εἰς Λοάνδαν, μετὰ δύο ἔτη ἀφοῦ ἀνεχώρησεν ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος.

ΑΝΤΙΔΟΤΟΝ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΧΟΛΕΡΑΣ. Ἰταλική τις ἐφημερὶς ἐδημοσίευσεν ἐσχάτως ὅτι ἰατρός τις παρατήρησεν εἰς Σικελίαν, ὅτι ὅλοι οἱ ἐργαζόμενοι εἰς τὸ λεγόμενον σουμάκι, ὕλην χρήσιμον εἰς βυρσοδεψίαν, καὶ κατασκευαζομένην διὰ φύλλων ἀγρίας κομάρου, οὐδέποτε προσεβλήθησαν ἀπὸ χολέραν.

Τὴν παρατήρησιν ταύτην συνιστῶμεν εἰς τοὺς ἡμετέρους ἰατροὺς, καθὸ δυναμένην νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀφορμὴ νέων ἐρευνῶν καὶ ἀνακαλύψεων.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

Ἐκ τινος ἀνεκδότου ἔργου ποιήματος.

« Ὁ μαυρικὸς ἔρως » ἐπιγραφομένου.

« Grief for the dead not virtue can reprove. »

Byron, the Corsair.

—o—

. . . . . .

. . . . . .

Ἀλλὰ παρεύου, εἴλκυστε
Ἐκεῖ ὅπου εἶναι
Καὶ ὅπου ἀναμένεται
Ἡ ἀρετὴ, κ' ἡμεῖς ἐκεῖ
Ὁ Κόσμος τοῦ πανοῦ.

Ἐνεῖ ἡ κατοικία σου,
Ἐνεῖ εἰς μνήμην φέρε
Τὴν δυστυχῆ μητέρα σου
Ἐκεῖ, ἐκεῖ, μου, χαῖρε
Χαῖρε ἐκ παντός.

. . . . . .

. . . . . .

Ἀλλ' ἴδε, αἱ δυσάγρυπνοι
Πλάκαμοι τοῦ Ἥλιου
Κυρίευσαν κ' ἀπέκαψαν
Ἐκ τοῦ μικροῦ βίου
Ἡμέρας ὁ καιρός.

Καὶ ζῆλ τὸν πολύτιμον
Νεκρὸν βάλε καὶ κρύωσε
Κτυπίζουσι καὶ φέγγουσι

Λυχνίαι, καὶ οἱ θρῆνοι
Σιγῶσι τῆς μητρός.

Παρθένοι κυανόστολοι
Ἐλθοῦσαι τὸν κυκλοῦσι
Παρθένοι δακρυχέουσαι
Τὰς χεῖρας τοῦ φιλοῦσι
Παρθένοι συγγενεῖς . . .

Ἡ ἀδελφὴ τῷ ἔθεσε
Καὶ δέσμην ἐξ ἀνθέων
—Ὑγρὰν ἐκ τῶν δακρύων της—
Καὶ « Θὰ σὲ ἴδω πλέον ; »
Εἶπ' ἐπ' αὐτοῦ πρηνής.

« Ἡ γλῶσσα ἥτις πώποτε
Δὲν μ' ὥρισεν ὦ ! πλέον
Δὲν μὲ λαλεῖ, ἐδόησεν
Ἡ χαῖρε τελευταῖον
Εἰποῦσα ἀδελφή ! . . »

Αἱ κόρ' ἐγκωμιάζουσι
Τὸν ἄπαντά του βίον
Ὅτι ὑπῆρχεν ἄσπιλος
Ἄσπιλος ὡς κρίνον
Σὰν κρῖνον ἂν βαφῇ.

Καὶ μόνον μία ἵσταται
Ἀπαύστως θεωροῦσα
Κι' ἀκινητεῖ τὸν ὕπτιον
Κ' ἐφαίνετο ὡς οὖσα
Τὸ εἴδωλον θεᾶς.

Τὰ πάντα τέλος ἔχουσιν
Ὡς τοῦ θνητοῦ τὸν βίον
Τὴν σιωπὴν διέλυσεν
Ἡ κόρη καὶ δακρύων
Θερμὰς χύνει ῥοάς. . .

Ἡ ἔκστασίς της μέλιτος
Ὑπῆρχε γλυκυτέρα
Ὅραμα θεῖον ἔβλεπεν
Ἀνέβ' εἰς τὸν αἰθέρα
Δὲν ἦτον εἰς τὴν γῆν.

Τὸν Φώτιον ἀπήντησε
Μακρὰν τῶν ἐπιγείων
Καὶ μετ' αὐτοῦ ἐλάλησε
Καὶ τ' ἦσαν καὶ τῶν δύο
Τὰ χείλη εἰς σιγήν.

. . . . . .

. . . . . .

Τοιαύτην αἱ καρδίαι των
Γλῶσσαν ἐσυνομίλουν
Ὁποίαν συναντώμενα
Πάντοτε διαδήλουν
Τὰ βλέμματα αὐτῶν.

. . . . . .

. . . . . .

Ἐγ' ὅθεν δι' ἀγάπην σου
Στὸν κόσμον διαμένω
Μὲ μόνην τὴν ἀνάμνησιν
Τῆς θέας σου κι' ἂς βαίνω.
Μὲ δάκρυα τὴν γῆν.

Σὺ δὲ ὅπου ὁ ἥλιος
Φωτίζει' εὐδοκιμόνει

Ἐκεῖ σὺ χαῖρε πάντοτε
Ἐκεῖ χαίρ' . . . ἐγὼ μόνη. . .
Μένω ἐδῶ . . . 'στὴν γῆν.

Εἰποῦσα ταῦτα ἔλαβεν
Ἡ ὄψις της τὸ χρῶμα
Τοῦ φλόμου καὶ ἀνεστρεψε
Τὸ ἔτι ῥέον ὄμμα
Κ' εἶχε σφοδροὺς παλμούς.

Σιγὴ πάλιν κατέλαβε
Τὸν ἦχον τῆς φωνῆς της
Καὶ ὁ νεκρὸς φεῦ ! φαίνεται
Ὁ τὸς πῶς τῆς ζωῆς της
Ἐκράτει τοὺς σφιγμούς.

Ἐνόμιζον πῶς ὄνειρον
Βλέπουσιν αἱ παρθένοι,
Καὶ ὅταν ἀνηγέρθησαν
Ἡ φίλη των φεῦ ! μένει
Ὠχρὰ ὡσεὶ χιών.

Ὡς συνετὴ ἡ μήτηρ του
Ἢ πλέον δὲν λυπεῖται
Διὰ υἱὸν ἰσάγγελον,
Ἢ καὶ δὲν ἐνθυμεῖται
Πῶς εἶχ' ἕνα υἱόν.

Βλέπει ὡς νὰ μὴν ἔβλεπε,
Καὶ πῶς νὰ μὴν ἀκούῃ,
Ἔμεινεν ἀδιάφορος
Μὲ δάκρυα δὲν λούει
Θερμὰ τὰς παρειάς . . .

Φεῦ ! αἱ πηγ' ἐξηράνθησαν
Τῶν μαύρων της ὀμμάτων'
Ὡς ὕδωρ εἰς φλεγόμενον
Σκεῦος ἐκ τῶν καυμάτων
Ἀσβέστου ἀνθρακειᾶς.

Πρὸ μιᾶς ὥρας ἔπεμψεν
Εἰς γειτονα οἰκίαν
Τὴν κόρην της, δὲν ἤθελε
Νὰ θλίβῃ τὴν καρδίαν
Ἡ λύπ' ἐνεαετοῦς.

Ἡ λύπη φεῦ ! ἐμάρανε
Τὴν τρυφερὰν καρδίαν
Τοῦ πολυκλαύστου τέκνου της
Ἔχοντος ἡλικίαν
Δεκαεπταετοῦς.

Τρία ἔτη δὲν ἔβλεπε
Τὰ φιλαλήθη χείλη
Τοῦ ἄπνου νὰ γελάσωσι,
« Πώποτε δὲν ὠμίλει
Εἶπεν ἀστεναχτί. »

Μίαν μόνην ἐγνώριζε
Λύπην πῶς τὸν κατέχει
Ὁ τοῦ πατρός του θάνατος
Ἀλλὰ καὶ ἄλλην ἔχει
Καὶ ἄλλη τὸν κρατεῖ.

Ἂν τοῦ πατρὸς ἠτένιζε
Μὲ πόνον τὴν εἰκόνα,
Πλὴν εἶχε ἄλλην ἔσω του
Ἣν μὲ πολὺν ἀγῶνα
Ἐκράτει μυστικήν.

Αὐτή ! . . . Αὐτὴ κατέστησε
Βραχεῖαν τὴν ζωήν του,
Γλυκὰ τὰ θερμὰ δάκρυα
Βαρεῖαν τὴν πνοήν του.
Τὸν θάνατον γλυκύν.

. . . . . .

. . . . . .

Ὑπάγ' εἰς τῶν ὀνείρων της
Τὸν οἶκον νὰ ἐμμείνῃ
Τὴν νύκτα ἄλην ἄγρυπνος
Ὑπάγει ναὶ κ' ἐκείνη
Νὰ ἴδῃ τὸν νεκρόν. . .

Ὑπάγει εἰς τὸν οἶκόν του
Μόνον ὅπως θρηνήσῃ
Ἐκεῖ ἡ ψυχή της πάντοτε
Ὑπῆρχ' — ἐκεῖ θ' ἀφήσῃ
Τὸ σῶμά της ψυχρόν.

Ὦ κόρη . . Ἂν χῶες ἔρθνες
Τοῦ βίου του τὸ ὕθμα
Δὲν ἔκοπτεν ἡ Ἄτροπος
Καὶ τῆς φλογὸς σου θῦμα
Δὲν ἤτον φεῦ ! ψυχρόν.

Σὲ ἡ ψυχή του πάντοτε
Σὲ μόνην ἀνεπόλει
Ὡς σ' ἔλεγε δὲν ἔχουσι
Τῶν οὐρανῶν οἱ θόλοι
Πλανήτην γλυκερόν.

Ἓν μόνον ἓν σου δάκρυον
Ἠδύνατο νὰ σβέσῃ
Τὸν πυρετὸν τῆς λύπης του
Κ' εἰς νέκν νὰ τὸν θέσῃ
Κ' εὐτυχῆ ζωήν.

Ἠλὴν σέ ! ὅταν ἡ θάλασσα
Ἴδεν' ἐταπεινώθη !
Τὸν ἄνεμον ἀπέβαλε
Ὅλη ἐξιλεώθη
Κ' ἔπαυσε τὴν βοήν.

Ὡς κάτοπτρον ἐγίνετο
Ὅπως ἀντανακλᾷ
Τὰ κάλλη σου, κ' ἐπάνω της
Σὲ θέλει — σὲ βαστάει
Καὶ μῆνα σὲ κρατεῖ

Τὰ ὄμματά σου ὄμμασα
Κάλλους κ' εὐσυμπαθείας
Τὸ σέβας τῇ ἐπέβαλον ! . . .
—Ὦ ! κατορθώσεις οἷας
Κάμνει ἡ ἀρετή ! !

Ὑπαγε ! . . Πῶς δὲν δύνασαι
Τώρα νὰ σὲ τὸ εἴπῃ
Ὅτι ὁ θεῖος ἔρως σου
Τὸν ἔφλεξεν — ἡ λύπη
Ὡς τὸν κηρὸν τὸ πῦρ ; . . .

— Πανοστεινὴ δὲν δύνασαι
Νὰ γίνῃ ἡ καρδία
Διαμονὴ τοῦ ἔρωτος
Ἀλύνιος οἰκία
Τῷ εἶναι ὁ αἰθήρ.

Ὡς μῦρα ἂν διέχυνες
Ἐνόμιζε πῶς θεῖαν
Ὅπου ἐπεριπάτησες
Ὀσφραίνετ' εὐωδίαν.

Κ' ἐκεῖ ὡς νὰ σὲ ἤθριαζε
Σοὶ ἐξομολογεῖτο
Ὅτ' ἡ μεγίστη λύπη του
Ὁ μισεμός σου ἦτο.

« Ὡς ἀφεγγὴς νὺξ, ἔλεγε
Μ' ἐφαίνετο ἡ κτίσις
Πρὶν σὺ εἰς τὴν καρδίαν μου
Ὡς φῶς ἡλίου εἰσδύσῃς
— Κ' εἰ; ζάλην ἀχανῆς.

Ἀλλ' ὅτε σὺ ἐθέρμανες
Τὰ πρῴην ψυχρὰ στήθη
Κ' ἐντὸς των ἐκατοίκησες
Τὸ πᾶν φῶς ἐνεδύθη
Καὶ πέπλον καλλονῆς.

— Εἴθε μυρία ὄμματα
Νὰ εἶχον — καὶ μυρίας
Γλώσσας, ὅπως τὰς χάριτας
Τοῦ κόσμου τὰς παντοίας
Βλέπω καὶ ἐξυμνῶ.

Ὁποίας ὡραιότητας
Ἕκαστον ἔχει πλάσμα
Νὰ πλάσω φεῦ! πρὸς ἔπαινον
Τοῦ ἐλαχίστου ἆσμα
Ἐγὼ δὲν ἱκανῶ.

Κρυμμένον φέρ' ἡ μέλισσα
Ὅπλον... καὶ εἰς τὸ ἀτόμα
Κρατεῖ ἠχηρὰν σάλπιγγα
Τὸ ἔργον της δὲ βρῶμα
Εὐώδες καὶ γλυκύ.

Ὅλα εἶναι εὐάρεστα
Ὅλα εἶναι ὡραῖα
Ὡς καὶ ὁ κώνωψ ἵπταται!
Κ' αὐτὸς ᾄδει!.. ὦ! θεα...
Ποῦ θέλει νὰ οἰκῇ;

Ὡς χρέος μοὶ ἐπέβαλε
Νέ!.. ν' ἀγαπῶ ἡ φύσις!
Καὶ σὲ λατρεύ' ὡς Ἄγγελον.
Καὶ θεωρῶ σ' ἐπίσης
Μὲ σέβας καὶ σιγήν.

Ἀγάλλομαι τὸ βλέμμα μου
Ὅταν σὲ ἀπαντήσῃ'
Ὡς ναύτης τὴν γενέθλιον
Ὁπόταν ἀντικρύσῃ
Καὶ ποθεινὴν του γῆν.

. . . . . .

. . . . . .

Μόλις σχεδὸν ἐγνώρισα
Ὁποίαν ἡ ζωή μου
Χαρὰν εἶχεν ἀνέκφραστον
Κ' ἔμαθον ἐκλεκτή μου
Τί εἶναι δυστυχής.

Ὡς χιλιδῶνα ἴδον σε
Εἰς μαῦρα στολισμένην
Νὰ παραιτᾷς τὸν οἰκόν σου
Εἰς γῆν ζητοῦσα ξένην
Ἡμέρας εὐτυχεῖς...

. . . . . .

Φεύγεις καὶ τὴν καρδίαν μου,
Νέφος πυκνὸν καλύπτει
Καθὼς ὅταν ὁ ἥλιος
Τὸ πρόσωπόν του κρύπτει
Ἡ γῆ πενθηφορεῖ.

Ὦ! ἤθελα πᾶν πρόσωπον
Νὰ σοὶ παρομοιάζῃ,
Δὲν ἤθελ' ἡ καρδία μου
Ἴσως τότε στενάζει
Πῶς δὲν σὲ θεωρεῖ.

Ἀλλοῦ οὖσα κάτοικος
Τὰ στήθη μου πῶς φλένεις;
—Ὡς θεῖον — πάντοῦ ἵστασαι
—Ἀλλ' ἄραγε τί λέγεις
Αὐτοῦ ὅπου οἰκεῖς;

Νὰ ἤμην ὑπηρέτης σου
Τὴν κόμην σὺν νὰ λούω
Μὲ μῦρον—καὶ πλησίον σου
Νὰ ἤμην νὰ ἀκούω
Λόγους σου τοὺς γλυκεῖς

Ὡς ὅταν ἴδε φυάσασαν
Παιδίον τὴν τροφόν του
Σιγοποιεῖ τοὺς θρήνους του
Καὶ τὸν πολὺν κλαυθμόν του
Παύει καὶ μειδιᾷ.

Οὕτως ὅταν εἰς ὄνειρον
Σ' ἴδω παρηγορούμαι
Καὶ σὲ παντοῦ καὶ πάντοτε
Σὲ — λέγω — ἐνθυμοῦμαι
Ὦ σεβαστὴ θεά!

Ὦ ναὶ ἂν κ' ἐκατοίκησες
Εἰς χώραν μακρυσμένην
Σ' τὰ ὄμματά μου πάντοτε
Ἔχω ζωγραφισμένην
Τὴν θείαν σου μορφήν.

Πολλάκις ἐπισκέπτομαι,
Δακρύων ἀντικρύζω,
Τὰ μέρη ἃ ἐστόλιζες,
Ἀλλὰ τοῦτο νομίζω
Ὡς μόνην μου τρυφήν.

Ἐνταῦθα τὸ βιβλίον της
Εἰς χεῖράς της ἐκράτει
Κ' ἐνταῦθα — λέγω — ἵστατο
Ἐκεῖ περιεπάτει
Ἡ κόρ' ἡ ἀγαθή.

Τὴν λύπην μου ἂν ἤξευρες
Μὲ ἤθελες λυπεῖσθαι
Καὶ ἴσως ἡ καρδία μου
Ἤθελες ἐνθυμεῖσθαι
Πῶς σὲ μόνην ποθεῖ.

Ἀλλὰ σὺ χαῖρε πάντοτε
Ὦ! εἴθε μὴ λυπῆσαι
Σ' τὸν κόσμον τοῦτον πώποτε
Χαῖρε ὅπου ἂν ἦσαι
Καὶ ἔσο εὐτυχής.

Ἂν ἀποθάνω δάκρυον
Ἐλθὲ ποτὲ νὰ χύσῃς
Ἐπάνω εἰς τὸν τάφον μου
Καὶ νὰ μὲ συγχωρήσῃς
Ἐκ βάθους τῆς ψυχῆς.

Διὰ τὰ τόσα δάκρυα,
Διὰ τὸν τόσον πόνον,
Ὡς ἀμοιβὴν ἓν δάκρυον
Ἓν δάκρυόν σου μόνον
Θερμῶς σοὶ ἀπαιτεῖ!

Ὑπαγε τῆς πατρίδος σου
Ἡ λάτρις καὶ ἡ ξένη
Νὰ λάβῃς ἕνα στέφανον,
Ἀβράδευτος δὲν μένει
Ποτὲ ἡ ἀρετή.

— Ἰδέτε τὸ ἀνδρόγυνον
Τὸ ἀποχωρισμένον
Εἰς τὴν ζωὴν εὑρίσκεται
Τώρα ἐνταμωμένον
Σ' τὸν ἅδην τὸν πικρόν.

Τὸ πνεῦμά της ἐδείκνυε
Πῶς θέλει νὰ πετάξῃ
Σὰν εἰς τὴν γῆν δὲν ἤλπιζε
Ποτὲ νὰ ἀνταλλάξῃ
Λόγους μὲ τὸν νεκρόν.

Εἰσέτι εἰς τὴν χερα της
Κρατεῖται ἐστιγμένη
Ἡ χεὶρ του ὡς δεικνύουσα
Πῶς εἶναι ἡνωμένοι
Καὶ εἰς τὸν οὐρανόν.

Τὰ ὄμματα ἡμίκλειστα
— Ὡς ὄμματα θρηνούντων —
Ἔχουσιν ὅπως βλέπουσι
Σὰν δὲν ἐθεωροῦντο
Καιρὸν φεῦ! ἱκανόν.

Γ. Π.